

382

Ал-Вабый

الويعي
Кеңири көлөмдүү фикирий-сакафий журнал

Отуз үчүнчү жыл чыгышы, зул-каъда 1439-х. – июль 2018м

Ал-Вабый сөзү

**«КЫЛЫМ КЕЛИШИМИ» –
РЕГИОНДОГУ СТРАТЕГИЯЛЫК КҮРӨШ ТАБИЯТЫН
АРАБ-«ИЗРАИЛЬ» СОГУШУНАН АРАБ-ИРАН СОГУШУНА
ӨЗГӨРТҮҮ**

**БАТЫШТЫН ТИЛ БИРИКТИРҮҮСҮ ЖАНА
АКИМДЕРДИН КЫЯНАТЫ (2)**

**КАФИР БАТЫШ САКАФАТЫНА СИҢИШҮҮ ЖАНА ТҮЗҮМҮНӨ
ЫЛАЙЫКТАШУУ ХАРАМ ЖАНА КООПТУУ (2)**

**ЭЛ АРАЛЫК ВАЛЮТА ФОНДУ – АКШ ӨКҮМДАРЛЫГЫНЫН
ДОЛБООРУ**

382

Отуз үчүнчү
жыл чыгышы,
зул-каъда 1439х,
июль 2018м

НУСКА БААСЫ

Ливан 1000 лира
Яман 30 риял
Түркия 1 доллар
Пакистан 1 доллар
Австралия 2,5 доллар
Америка 2,5 доллар
Канада 2,5 доллар
Германия 2,5 евро
Швеция 15 крон
Бельгия 1 евро
Британия 1 евро
Швейцария 2 франк
Австрия 1 евро
Дания 15 крон

Ушул санда

- *Ал-Ваъй сөзү:* «Кылым келишими» – региондогу стратегиялык күрөш табиятын Араб-«Израиль» согушунан Араб-Иран согушуна өзгөртүү..... 3
- Батыштын тил бириктирүүсү жана акимдердин кыянаты (2)..... 9
- Кафир Батыш сакафатына сиңишүү жана түзүмүнө ылайыкташуу харам жана кооптуу (2)19
- Бириккен Араб Амирлиги Англияга кызмат кылат27
- Эл аралык Валюта Фонду – АКШ өкүмдарлыгынын долбоору41
- Таклид.....53
- *Аалам мусулмандарынын кабарлары* 60
- *Куръани Карим сабагында*64
- *Бейиш бактары:* «Аллахтын конундарына баш ийген кишинин мисалы»69
- *Соңку сөз:* Мухаммад Ибн Салман мураскер канзаада болгондон бери Саудияда жүз берген өзгөрүүлөр75
- Франциянын Куръани Каримдин кээ бир аяттарын бекер кылуу туурасындагы демилгеси76

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

**«КЫЛЫМ КЕЛИШИМИ» – РЕГИОНДОГУ СТРАТЕГИЯЛЫК
КҮРӨШ ТАБИЯТЫН АРАБ-«ИЗРАИЛЬ» СОГУШУНАН
АРАБ-ИРАН СОГУШУНА ӨЗГӨРТҮҮ**

Бүгүн «араб жазы» деп аталган козголоңдордон кийин бүткүл регион жалын ичинде калып, түздөн-түз эл аралык аскерий аралашуу болуп жатканда «кылым келишими» жөнүндө кеп-сөздөр айтыла баштады. Ирандын регион иштерине аралашуусу натыйжасында региондогу режимдер өз тактыларынын келечеги үчүн тынчсызданып калышты. Өз кезегинде, алар Иран коркунучун «Израиль» коркунучунан да жогору коюшууда. Ирандын аралашуусунан кооптонуп жаткан бул режимдердин башында Фарс Булуңу мамлекеттери, негизинен, Саудия турат. Бул абал ушул мамлекеттерди региондогу стратегиялык күрөштүн табиятын өзгөртүүгө т.а. араб-«Израиль» күрөшүн, араб-Иран күрөшүнө айлантууга үндөөдө. Мунун натыйжасында, бул күрөш бетке кармалып «кылым келишими» мажбурий колдонулушу күтүлөт. Андыктан, бул келишимге кызыкдар «Израил»ге окшогон мамлекеттер бар. «Израиль» анын тезирээк колдонулушуна катуу аракет кылып жатат. Эгер, бул келишим Булуң режимдерине Иранга каршы «Израиль» менен аскерий коалиция түзүүгө жол ачылат. Кийин, «Израиль» региондогу мамлекет катары моюнга алынып, араб режимдери менен анын ортосунда мамилелер нормалдаштырылат, арийне, душман Иран болот.

Шек-күмөнсүз, мусулмандар менен душман яхудийлердин ортосундагы күрөш диний көлөмдөгү күрөш болуп, Палестина маселесин ыйык маселеге, ушул күрөштү ыйык күрөшкө айлантат, Умматты Аллах Субханаху ыраазы боло турган жалгыз максад астында бириктирет. Албетте, бул күрөш мусулмандарга фарз болгон күрөш. Бирок, мусулмандар арасындагы мазхабчылык, тайпачылык күрөшү бүгүнкү күндө диний түскө ээ. Мындай күрөш Умматты бөлүп, күч-кубатын бири-бирине каршы иштетүүгө үндөйт. О.э. ал Ислам негизинде биригүүгө багытталган Умматтын аракетин жана бардык мусулмандарды бир мамлекетте жамдаган

Пайгамбарлык минхажы негизиндеги улуу рошид Халифалык долбооруна умтулуусун кыйратат. Албетте, бул харам, харам болгондо да манфур-жийиркеничтүү харам, ага чакыруу ыфлас даъват.

Бул жаңы күрөштөн регионду өзүнүн канына бөлөө көздөлгөн. Күрөштүн автору албетте Америка. Күрөшүүчү тараптар болсо Фарс Булуңу мамлекеттери менен Иран, негизинен Саудия жана Иран.

Суннийликтин коргоочусу делип жаткан Саудияга келсек, Сауддар үй-бүлөсүнүн акимдеринин негизги вазыйфасы Исламды эмес, королдукту колдоп-кубаттоо. Алар королдук башкаруусун колдоп-кубаттоодо Исламдан пайдаланышууда. Бүгүн «Израилге» карата король Салмандын позициясына көңүл бурсак, кечеги атасы Абдулазиздин позициясы эсибизге түшөт. Ал өз колу менен жазып, өзү мөөр койгон документте: «Менин назарымда Фалестинаны бечара яхудийлерге берүүнүн эч кандай зыяны жок. Британия да ушундай фикирде. Кыямат таңы аткыча мен анын фикринен чыкпаймын», - деген жана бул документ ачыкка чыккан. Ооба, сауддар үй-бүлөсү бийликте турууну өмүр жана өлүм маселеси деп билишет, Ислам жана Ислам маселеси аларды кызыктырбайт. 2018-жылы 24-мартта Мухаммад ибн Салмандын «Вашингтон Пост» гезитине айткан сөздөрү сөздөрүбүздү жаркын ырастап турат. Ал Саудияны террористтик ваххабийлик идеологиясын колдойт деген айыптан коргоп, Саудия батыштык досторунун талабы менен ваххабийликтен пайдаланганын, бул – социалисттик идеялар исламий өлкөлөргө жайылышына жол бербөө үчүн ишке ашырылганын айткан. Гезитте Мухаммад ибн Салман: «Исламий дүйнөдөгү медресе жана мечиттерди каржылоо суук согушка байланыштуу болгон. Ошол кезде Саудияга союздаш мамлекеттер Саудиядан өз каражатын исламий дүйнөдөгү мамлекеттерде социалисттик идеялардын жайылышына каршы сарфтоону талап кылышкан», - деди. Чынында Саудия ваххабийлик идеясынан өз бийлигин бекем кармап туруу үчүн пайдаланды. Ибн Салмандын сөздөрүн дыкат күзөткөн киши ушуга күбө болот, ал ушул сөздөрү менен жогорудагы айыпты дагы да бекемдеп, «Арты-артынан алмашкан Саудия өкмөттөрү багытын жоготушту. Бирок, азыр биз туура багытты таап алдык» деген сөздөрү менен Саудия ваххабийлик оюнунан өтө жийиркеничтүү пайдаланганын ачыктоодо.

Ушундай ачык билдирүүдөн кийин катардагы мусулмандар үчүн, уламалар үчүн бул режим Исламдан бүтүндөй алыс экенине дагы кандай далил керек?! Режим түзүлгөндөн бери Исламга өз бийлигин сактап калчу курал катары карады! Бүгүн Иран коркунучу сауддар үй-бүлөсүнүн акимдеринин кекиртегине бычак сымал такалып турганда мусулмандардын позицияларын Саудиянын кызыкчылыгы тарапка өзгөртүүнү көздөп жатат. Бириккен Араб Амирлигинин акимдери да, айрыкча, Абу Дабидеги Зайддар үй-бүлөсү, Ибн Салман менен биргеликте региондогу күрөш стратегиясын өзгөртүү жараянына жетекчилик кылышууда.

Экинчи тарапка – Иранга келсек, ал бүгүн Уммат назарында ушундай бир канжарга айланган, Америка мына ушул канжар аркылуу Умматтын көкүрөгүнө мазхабчылык соккуларын узатууда. Америка Обама доорунда региондо инсаний жана материалдык жоготууларга туш болуп, көпчүлүк күчтөрүн чыгарып кетиши артынан мусулмандарга каршы түздөн-түз күрөшкөн мамлекет катары Иранды өкүл кылды. Америкадан Ирактагы башкарууну кабыл алган Иран анын жардамы менен Иракты мазхабчылык негизинде башкаруу, Сирияда Асадды бийликте сактап калуу үстүндө иш алып барды. Иран ушул аркылуу өзүн Асад менен кызматташтыкта «Израилге» каршы күрөшкөн мамлекеттер катары көрсөттү. Т.а. ал «Израилге» каршы күрөш анын эң негизги ыйык маселеси экенин айтып, өз тарапкерлери арасында – бүгүн мусулмандар ушул ыйык маселеден баш тартып, Батышка малай болуп калышкан, алар яхудийлер менен жарашмакчы болушууда деген сөздү таратууда. Иран Американын малайы болгон илманий Асад режимин, анын кылмышкер разведкасын бекемдөө аркылуу Фалестина азат болот деп баса белгилөөдө. Муну менен – кудум Иракта кылгандай – Сирияда да Асад менен биргеликте мусулмандарды массалык түрдө өлтүрүшүн, Яман жана Бахрейнде да ыфлас мазхабчылык негизинде бир катар кылмыштарды жасашын баса белгилөөдө. Иран бул кылмыштарды жасоо үчүн Ливан, Ирак жана Иранда да мазхабчылык туйгусу негизиндеги согушкер топторду түздү. Пакистан жана Афганистандан да ушундай адамдарды тартып, аларды мазхабчылык рухунда тарбиялады. Акыбетте, бул кимселер өздөрүн ыйык согуш абалындабыз деп түшүнүштү. Иран болсо алардын колу менен ушундай бир жийиркеничтүү иштерди жасады, айтууга ооз барбайт. Алар мындай кылмыштар менен өч алып кумарланып

жатышканы ачык көрүнүп турат. Ошентип, Иран жана Булуң акимдери дагы фитна чыгарып жатканына күбө болуп жатабыз. Мындай фитнаны козгогон же козголушуна себеп болгон кимсени Аллах наалаттайт.

Бүгүн Саудия менен Иран Исламды ушундай эки бөлүккө (сунний-шиага) бөлүштүрүп алууга урунуп жатышат. Негизи, Ислам мындан бүтүндөй таза. Иран – шиа жихад кылууга чакырат, Фалестинаны азат кылуу шианын тагдырий маселеси, калган мусулмандар ушул маселеге кыянаттык кылышты деп үгүттөшү, Булуң мамлекеттери болсо – күрөш суннийлер менен шиалар ортосунда жана ал акыйдавий күрөш деп үгүттөөлөрү – кылмыш. Болгондо да Ислам жана мусулмандарга каршы, АКШ долбоорунун пайдасына кызмат кылган эң жаман кылмыш. Алар бул үчүн албетте суралышат.

Америка региондогу күрөш табиятын ушул багытта өзгөртүүнү каалап жатат. Ал мусулмандардын яхудийлерге карата душмандык туйгуларын жийиркеничтүү мазхабчылык туйгусуна айлантууга, муну үрөй учурган кан төгүү менен ишке ашырууга урунуп жатат.

Трамп бул «кылым келишмин» өзүнүн негизги вазыйфаларынын бири катары белгилеп, мурдагы жетекчилер жетише албаган тынчтыкты жүзөгө чыгарары туурасында билдирүү берип жатат, муну айла-амал, кылмыштар жолу менен ишке ашырышы турган кеп, Сирия жана региондогу жасап жаткан кылмыштары муну ырастап турат. Ал Фалестина маселеси бүткүл регионго АКШ тарабынан зордоп киргизилип жаткан план алкагында «Жаңы Жакынкы Чыгыш долбоору» аркылуу чечилиши керек деп эсептөөдө. Мурда Америка чечимге аракет кылып жатканда, чечим кыйын абалга кирип калса, аны токтотуп турчу. Бирок, бүгүн, анын чечимге карата мамилеси бүтүндөй өзгөргөн көрүнөт. Ал эң биринчи «Израиль» кызыкчылыгына кызмат кылган чечимди кабыл алды. Анын «Жаңы Жакынкы Чыгыш долбоору» ишке ашкыс долбоор болгон соң, Фалестина маселеси ушундай абалда кала берет.

Ошондуктан, кийинки баскыч Фалестина мусулмандары үчүн өтө оор болот. Себеби, аларга каршы болуп көрбөгөн ыфлас тил бириктирүүлөр болуп жатат. Мусулмандарга каршы кылмыштар бүткүл дүйнөлүк даражада, эл аралык деңгээлде жасалып жатат, аларды текшерүүчү да, тыйып коюучу да жок. Фалестина калкы өз динин жана ыйык жайларын кызганган эр жүрөк калк, биз

Фалестинада да, кудум Сирия, Яман жана Ливиядагы сыяктуу кандуу көрүнүштөр болушунан, Америка өзүнүн ушул планын зордук менен өткөрүү үчүн ушундай кылышынан тынчсыздануудабыз. Уммат өзүнүн бир да маселесин, өзгөчө, Фалестина маселесин бирөөгө тапшырып койбогонуна жана эч качан тапшырбашына бүгүн АКШ жетекчилигиндеги Батыш түшүнүп жетти. Батыш түздөн-түз Уммат менен сүйлөшүү алып барбай жатат, ал Умматтын чыныгы өкүлү болбогон чөйрөлөр менен сүйлөшүү алып барууда. Ушул себептен улам, өтө сак болуу لازым, өздөрүн мусулмандардын өкүлү катары көрсөткөн чөйрөлөр кооптуу роль ойношу мүмкүн, себеби, биз бул чөйрөлөр Батыш басымдарына тезинен моюн сунганына, буга Исламга кымындай байланышы жок нерселерди хужжат кылышканына көп күбө болгонбуз.

Сөзүбүздүн соңунда ушуну өзүнчө баса белгилейибиз, бүгүн Фалестина маселесинен тартып, Ирак, Сирия, Ливия, Яман, Рохинжа, Кашмир, Түркстан... сыяктуу бардык маселелер Уммат назарында бир маселеге айланды. Уммат аларга мусулмандардын бардык проблемаларын Ислам негизинде чечүүчү Пайгамбарлык минхажы негизиндеги Халифалыкты тикелөө маселеси деп кароодо. Ал эми, Батыш муну билет. Билгендиктен мусулмандарга жана алардын динине каршы «терроризмди» шылтоолоп согушууда. Бардык мусулман өлкөлөрүнүн акимдери, алардын катарында, Иран менен Саудия акимдери да Батыш менен биргеликте ошол шылтоо астында күрөшүүдө, өз ара союз түзүшүүдө. Биз мурда көп айтып келген нерсени дагы кайталайбыз, Фалестина маселеси – Фалестина калкынын гана маселеси эмес, ал бардык мусулмандардын маселеси. Бул туурасындагы тынчтык токтотмун да, согуш токтотмун да Ислам гана белгилейт. Бул жер бүткүл мусулмандардын мүлкү, бул жердин кызыкчылыгы да анын калкына гана таандык. Яхудийлер ал жерде өздөрү үчүн мамлекет курууда өтө чоң колдоп-кубаттоого ээ болушкан болсо да, бирок, буга Ислам көз карашынан туруп каралат жана мындай мамлекет жок деп эсептелет. Бүгүн мусулмандар – хак түзүм орнотулуп, анын кол башчысы жихадга чакыра турган убакта – Фалестинаны азат кылууга даяр турушат.

Фалестина маселеси Халифалыксыз чечилбейт. Себеби, Халифалыкты жоготуу менен Фалестина маселеси да колдон чыкты. Демек, аны тикелөө менен ушул маселе да өз ордуна

коюлат. Мусулмандардын вазыйфасы – күндөн-күндө жаңыланып жаткан мындай азап-кыйынчылыктарга ушул Халифалыкты тикелөө менен чекит коюу. Имам Муслим Абу Хурайра رضي الله عنه дан риваят кылат, Расулуллах ﷺ айтат:

«لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يُقَاتِلَ الْمُسْلِمُونَ الْيَهُودَ فَيَقْتُلُهُمُ الْمُسْلِمُونَ، حَتَّى يَخْتَبِيَ الْيَهُودِيُّ مِنْ وَرَاءِ الْحَجَرِ وَالشَّجَرِ، فَيَقُولُ الْحَجَرُ أَوْ الشَّجَرُ: يَا مُسْلِمُ، يَا عَبْدَ اللَّهِ، هَذَا يَهُودِيٌّ خَلْفِي فَتَعَالَ فَأَقْتُلْهُ، إِلَّا الْعَرَقَدَ فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرِ الْيَهُودِ»

«Мусулмандар яхудийлерге каршы соугушуп, аларды өлтүрүшмөйүнчө жана яхудийлер бак-дарак жана тоо-таштар артына жашынып алганда, бак-дарак жана тоо-таштар: Эй мусулман, Эй Аллахтын кулу, мына артымда яхудий турат, келип аны өлтүр, демейинче кыямат болбойт. Болгону гаркад дарагы андай дебейт, себеби, ал яхудийлердин дарагы». □

БАТЫШТЫН ТИЛ БИРИКТИРҮҮСҮ ЖАНА АКИМДЕРДИН КЫЯНАТЫ (2)

﴿يُرِيدُونَ أَن يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّآ أَن يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ

﴿الْكَافِرُونَ﴾

«Алар Аллахтын нурун ооздору өчүрмөкчү болушат, Аллах болсо (кафирлер) каалашпаса да Өз нурун толук жаяюну каалайт»

Хамд Таиб – Байгул Макдис

Түркиянын мусулмандарга жана алардын өлкөлөрү үчүн өтө кооптуу болгон ролун карап чыгабыз. Бул мамлекет колонизатор кафирлердин долбооруна кызмат кылып, Умматты Халифалык долбоорунан чалгытуу максатында үлкөн адаштыруу ролун ойноодо. АКШ долбооруна кызмат көрсөтүү үчүн Түркия мусулман өлкөлөрүндө ишке ашырып жаткан адаштыруучу саясатты баян кылуудан мурда бул режим жөнүндө көпчүлүк инсандар көрө албай жаткан айрым акыйкаттарды айтып өтүүнү туура деп таптык:

Биринчи: Түркия НАТОго (т.а. АКШнын кресттүүлүк союзуна) мүчө. Мисалы, Түркия НАТО сабында Афганистанда ыфлас вазыйфаларды аткарды. 2009-жылы НАТО күчтөрүнүн командачылыгын Франциядан кабыл алган да, кийинчерээк НАТО күчтөрүнө өз жеринен аскерий базаларды жана аэродромдорду ачып берүү менен анын Шам жериндеги кандуу чабуулдарына жардам берген да мына ушул Түркия болот. НАТО башкы катчысы Йенс 2014-жылы 9-октябрда мындай деген: «Мен Түркиянын Афганистан жана Косоводогу ролун, афган күчтөрүн машыктыруу, жардам жана кеңеш берүү боюнча келечекте ойной турган ролун жогору баалайм. Түркия НАТОнун коопсуздугубузду коргоодо негизги таяныч болуп калышы үчүн биз менен кызматташтыгын улантат деп үмүт кыламын».

Экинчи: Түркия яхудий вужуду менен дипломатиялык, соода жана коопсуздук алакаларын орноткон. Анкарада бул баскынчылардын элчиканасы бар. Түркия яхудийлер менен мамилелерди бекемдөөгө жана бул мамиле кошуна мамлекеттерге да жайылышына чакырат. «Израиль» разведка министри Исраэль Кац 2017-жылы 13-декабрда иброний тилде чыккан «Маариф» гезитине берген интервьюсунда мындай деген: «Түркия президенти Ражаб Таййиб Эрдаган Израиль менен «фринми» т.а.

түпкүлүгүндө дос болгон душмандын ролун аткарууда. Ал бизге көп чабуул кылат, бирок, биз муну түшүнүп турабыз. Бирок, бул биз жооп бербешибизди түшүндүрбөйт. Анын бизге кылган чабуулдары Фарс Булуңу мамлекеттерине кылына турган Түркия экспортунун 25%ын Хайфа аркылуу өткөрүүдөн Эрдаганды тосподу». Ал сөзүн улантты: «Бирок, бул чабуулдар Түркиянын биз менен кылып жаткан үлкөн даражадагы соодасына таасир кылбады. Тескерисинче, түрк аба жолдору кампаниясы Түркия-Израиль каттамы боюнча аракет кылып жаткан эң чоң кампания болуп эсептелет, Түркиянын биз менен кылып жаткан соодасынын көлөмү жана Хайфа аркылуу товарлар транспорту бир нече көбөйдү, а түгүл Мармара кризисинен мурда көбөйгөн».

Үчүнчү акыйкат: Түркия бир нече жылдардан бери Европа Союзуна кошулууну каалап жатат. Ушул максатына жетүү үчүн кресттүү Союздан муну корлорчо суранып келет. АКШнын терроризмге (т.а. Исламга) каршы күрөш долбоорун Түркия кабыл алышы анын кордугуна жана түркиялык мусулмандардын урматын тебелегенине мисал. Ошондуктан, Түркия президенти Эрдаган 2004-жылы январда АКШ яхудий конгрессинин «Эрдик» сыйлыгы менен сыйланды. Бул Америкадагы яхудийлердин эң белгилүү уюму болуп, анын бул сыйлыгы көп абалдарда яхудий саясатчыларына же терроризмге каршы эрдиги үчүн башка адамдарга берилет. О.э. Түркия Евросоюзга кошулуу үчүн Түркия ичинде эркиндиктерге кеңири жол ачып берди. Негизи, сойкулук менен алектенүү, мас кылуучу ичимдиктерди ичүү жана уятсыз кийинүү... сыяктуулар ушул эркиндиктерге кирет. Түркиянын «Заман» гезити 2017-жылы 22-декабрда мындай кабар таратты: «Конституциялык сот Түркия көчөлөрүндө жана жолдорунда кардар күткөн гомосексуалдарды жазага тартпоо туурасында токтом кабыл алды жана токтомого сот мүчөлөрүнөн бир гана адам каршылык билдирди. Сот полициянын гомосексуалистке айыппул салышы мыйзамдын 37-беренеси, 5326-санына тескери келерин жана алардын көчөлөрдө турушу эч кимге тоскоолдук кылбашын баса белгиледи».

Төртүнчү акыйкат: Исламды колдонуу темасы. Түркия президенти, премьер-министри жана башка министрлери Түркия ичинде демократиялык илманий түзүмгө баш ийүүлөрү, Исламды колдонууну каалабашы туурасында бир нече билдирүүлөрдү беришти. Түркия ичиндеги негизги үч түзүм (экономикалык түзүм,

ижтимаий түзүм жана ички-тышкы саясат) Батыш түзүмүнө ылайык түзүлгөн. Эрдаган 2015-жылы 19-март күнү Түрк аскер академиясынын жетекчилиги алдында сүйлөгөн сөзүндө мындай деди: «Түркия ижтимаий, илманий, демократиялык, укуктуу мамлекет болгон жана ушундай бойдон калат. Мамлекетибиз өтмүштө көптөгөн азап-кыйынчылыктарды башынан өткөргөнүнө карабастан, мен ушуну баса белгилеймин, Түркия демократия жана адам укуктары... сыяктуу тармактарда күрөшүн улантат, өз жарандарын итикад эркиндиги менен камсыздаган илманий түзүмдөн эч качан баш тартпайт».

Америка региондогу башка мусулман өлкөлөрүнүн колунан келбеген маанилүү ролдорду аткарууда Түркиядан пайдаланды жана дагы эле пайдаланууда. Себеби, Эрдаган өзүнүн илманий режимине Ислам тонун кийдирип, өзүн мусулмандарга кызмат кылып жаткандай кылып көрсөтүүдө. Төмөндөгүлөр ушул ролдорго кирет:

1 – ИШИМ уюмун аскерий жана материалдык жактан колдоп-кубаттоодогу ролу. Бул уюмдун акыйкаты ачыктала баштады. Мисалы, көптөгөн америкалык жана чет элдик жогору кызматтагы жооптуулар ИШИМди Америка түзгөнү туурасында билдирүү беришти, кудум мурда Америка Советтер Союзуна каршы Афганистандагы мужахид жамааттарды башкарганы сыяктуу. Эми, колонизаторлордун ушул адаштыруучу долбоорун ишке ашырган мамлекет Түркия болду. Кудум Пакистан Россияга каршы мужахид афган жамааттарынын түзүлүшүнө башчылык кылганы сыяктуу. Бул иштерди күзөткөн киши үчүн Түркия Сирияга аскерий техникалар, машиналар, оор жана жеңил курал-жарактардын киришине кандай жардам бергенин билип алышы кыйын эмес. О.э. Түркия ичинде курал жана нефть соодасы келишимдери түзүлө турган, согушкерлер машыга турган борборлор ачып берилгени да эч кимге сыр эмес. Булардын баары түркиялык саясатчылар, мамлекет жетекчилери, аскерий жана разведка кызматтарынын көз алдында болду! Бул Сирияга карата. Иракка карата кылган тил бириктирүүсү болсо айдан ачык. Себеби, Ирак армиясы кантип өз курал-жарактарын ишке салбай, ИШИМ Масул жана анын айланасын басып алышына таштап койгону, түндүктөгү күрттөр регионунун чегараларын согушсуз бошотуп бергени баарына белгилүү. Кийин ушул армия ошол региондорду кайра колго алуу үчүн үрөй учурган согуштарды алып барды жана Масулда миңдеген

мусулман наристелер көз жумду. Негизи, тил бириктирүү Исламды жаман көрсөтүүгө, кала берсе, мусулмандардын Аллахтын душманы жана анын пландары үстүнөн нусратка жетишүү үмүтүн өчүрүүгө, бүгүн эл аралык жана регионалдык күчтөр алдында Ислам мамлекети татпакыр тикеленбейт деген фикирди сиңдирүүгө багытталган. 2014-жылы 1-сентябрда Би-Би-Си сайтында «ИШИМди ким колдоп-кубаттоодо» темасында басылып чыккан макалада мындай делет: «Катар жана Саудия жардамы менен Сирияга курал-жарак жана каражат алып өтүлүп жаткан аймактар маселесине карата Түркиянын карманган саясаты көптөгөн суроолорду жаратты. ИШИМ уюмуна каршы күрөшүп жаткандардын көптөгөн айыптоолорунда бул уюмдун пайда болушуна негизги себепкер мамлекеттер Катар, Түркия жана Саудия экени айтылат».

2016-жылы 11-августта АКШ шайлоо кампаниясы учурунда «Арабия» каналында «Трампа Обама менен Клинтонду ИШИМди түзүүдө айыптады» деген темадагы макала жарыяланды. Макалада мындай делет: «Миллиардер Трамп АКШнын түштүк-чыгышындагы Флорида штатынын Форт-Лодердейл шаарында өткөрүлгөн үгүт иштеринде Обаманы Жакынкы Чыгышта туруксуздук жаратты деп айыптады. Кийин ИШИМ уюму президент Обаманы урматтайт деди. О.э. Трамп ал ИШИМ негиздөөчүсү экенин баса белгилеп, Обама Ирак жана Сирияда ислам мамлекетин түзгөн, аны түзүүдө Хиллари Клинтон шерик болгон деп айтты».

2 – Түркия режиминин Шам жериндеги ролу. Бул роль каражат жана курал жардамында козголоңчулардын көпчүлүк жетекчилерин тизгиндеп, аларды саткындык жана малайлыкка тартууга багытталган. Бул болсо, Шамды ыдыратууну жана Америкага малай Сирия режимин сактап калууну камтыган Америка планына кызмат кылат. Бүгүн Америка ушул долбоордун акыркы баскычын аткарууда Түркиядан пайдаланып жатат. Муну Түркия менен биргеликте башкарып жаткан саткындардын конференциялары аркылуу ишке ашырып жатат. 2018-жылы 30-январда «Бавваба Шарк» сайты Түркия Тышкы иштер министри Мавлуд Чавушуглунун «Сирия оппозициясы Россиянын Сочи шаарында болгон конференцияда Түркия оппозициянын өкүлү болушун талап кылды» деген билдирүүсүн басып чыгарды.

3 – Россия жана Батыштын Шам жериндеги аскерий жана саясий пландарын аткарууга көмөктөшүү. Түркия бул үчүн аларга

өз жериндеги объектилерден пайдаланууга мүмкүнчүлүк жаратып берди, мисалы, суу жолдору жана аскерий аэродромдорунан пайдалануу сыяктуу. Же согуштарга катышты, мисалы, «Фурат калканы» жана «Зайтун бутагы» амалияттары сыяктуу. «Фурат калканы» амалияты канкор режим күчтөрүнүн Халабга киришине мүмкүнчүлүк жаратып берген болсо, кийинки «Зайтун бутагы» амалияты көпчүлүк козголоңчулар коргон катары пайдаланып келген Идлиб шаарына чабуул кылышына жардам берди. 2018-жылы 23-январда Русиял Явм сайтында: «Түркиянын Африн регионундагы аскерий амалиятына Сирия Азат армиясынан 25 миң куралдуу согушкери катышат», деп айтылат. Негизи, бул согуштарды согуш майданынан Африн тарапка алып чыгуу менен режим күчтөрүнүн Идлиб шаарына киришине мүмкүнчүлүк жаратылат жана бул Халабда колдонулган ыкманын дал өзү.

4 – Түрк режими динди илманийлештирүү аркылуу Ислам динин өзгөртүшү. Максат – башка мусулман өлкөлөрү да дал ушундай иштерди жасашы үчүн Түркияны үлгү кылып көрсөтүү. Мында, экономикалык даражаны бир канча көтөрүп, мамлекет илманийлик (динди мамлекеттен бөлүү) алкагында кармап турулат. Батыш мамлекеттери мусулмандарды туура ойгонуу жолунан алыстатуу үчүн ушул программаны иш жүзүндө кеңири колдонушту. Катарда чыккан Араб гезити 2013-жылы 7-августта президент Эрдагандын Мухаммад Мурсий президенттиги доорунда Мисирге сапар жасап, эл алдында: «Мен Мисирдин жаңы түзүмү илманий болушуна үмүт кыламын», деген сөздөрүн басып чыкты. Ошондо Эрдаган Мисир телевидениесине берген интервьюсунда өзү «мусулман болсо да, бирок, анын жетекчилиги астындагы мамлекет илманий экенин, Мисир да шексиз илманийлик дастурду кабыл алышы керектигин, ушул түрк модели болгон илманийлик дин душманы эместигин көрсөтүп жатканын» айтты.

5 – Түркиянын Фалестина маселесин жөнгө салуудагы ролу. Анын ролу – яхудий вужудун моюнга алууну жеңилдетүү жана жаңы Жакынкы Чыгыш региону катарына киргизүү. Т.а. АКШ сөзү менен айтканда «Жаңы Жакынкы Чыгыш» алкагына киргизүүгө аракет кылуу. Мындан Уммат жана анын динине жат болгон ушул ыфлас вужудду кабыл алуу жана экиленбестен аны менен достук мамилелерди орнотуу көздөлгөн. Албетте, бул кафирлердин планына кызмат кылган эң жаман роль болуп, андагы негизги оюнчу Түркия! Анткени, Түркия чечимди БУУ аркылуу тыгыштыруу

жана бардык чөйрөлөрдү Фалестина ичине топтоого каратылган эл аралык кампания алып барууда. Бардык чөйрөлөр Америка Фалестина маселесин жок кылуу планы негизинде БУУга берген көрсөтмөлөрдү кабыл алуусу шартталган. Албетте, бул «эл аралык мыйзамдуулук» деген маска астында ишке ашырылат. «Жаңы Булуң» сайтында 2017-жылы 12-март күнү Түркия президенти Эрдагандын «борбору Чыгыш Куддус болгон Фалестина эгемендүү мамлекетин тикелөө зарылдыгы» туурасында берген билдирүүсү басылып чыкты.

Түркиянын мусулмандардын маселелерине каршы ойноп жаткан ролдору, түрк калкын кафирлердин системасына (Европа Союзуна) кошуу үчүн даярдап жаткан максаттары мына ушулар.

Түркия акимдеринин мындай тил бириктирүүлөрү эртең дагы да күчөп, демократиялык илманий исламий мамлекет жарыялоосу да ыктымалдан алыс эмес. Чыныгы Исламды бүтүндөй таап болгус бул мамлекеттен Ислам дүйнөсүнө үлгү кылып көрсөтүү жана мусулмандарды туура исламий аракеттен чалгытуу көздөлөт. Муну менен параллель түрдө Ислам дүйнөсүндөгү Тунис, Мисир, Алжир сыяктуу мамлекеттер да өз мүмкүнчүлүгүн көрсөтүп, батышча моделдеги демократиялык илманий исламий мамлекет долбоорун кабыл алышат жана дал ушул жолдон жүрүшөт. Белгилүү болгондой, Америка бул сыяктуу долбоор аркылуу рошид Халифалыкка карай алып барылып жаткан олуттуу аракет долбоорун жок кылмакчы. Уммат ушул долбоор негизинде өкүм жүргүзүүнү каалап жаткан болсо, Эрдаган өзүнүн каалоолорун жүзөгө чыгара турган жана Исламга кымындай алакасы болбогон жасалма султандыкты пайда кылмакчы.

Бул, Батыштын түздөн-түз өзү же кыйыр түрдө малайлары аркылуу алып барып жаткан иштери жөнүндөгү кээ бир мисалдар. О.э. Батыш мусулмандардын Халифалыкты тикелөө долбоорлорун жок кылуу жана бир мамлекетте биригүүсүн алдын алуу үчүн Ислам жана мусулмандарга каршы түзүп жаткан пландары. Ошондой болгон соң, бул кафирлер (негизинен кресттүүлөр жана сионисттер) туура Исламдын кайра тикелениши каршы тура алышабы? Мындай долбоорлору жана аракеттери ойлошкондой натыйжа береби?

Мунун жообу төмөнкүдөй:

Биринчиден: ушул дин Аллах Азза ва Жалланын дини, Аллахка даъват кылып, динди жашоого кайтаруу үчүн аракет кылып

жаткандар Аллах Азза ва Жалланын достору. Кафирлер динди жер жүзүнөн өчүрүп таштоого канчалык урунушпасын, Аллах Таала ушул динди коргоону Өз мойнуна алган.

﴿إِنَّا لَنَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾

«Албетте бул эскертмени (Куръанды) Биз Өзүбүз түшүрдүк жана шексиз Өзүбүз аны сактоочубуз» [15:9]

Аллах динди сакташы – анын тилаватын жана маанисин сактоону, аны колдонууга аракет кылып жаткандарды коргоону түшүндүрөт. Кала берсе, Аллах Өз динине нусрат берип, кафирлердин фитна жана айла-амалдарына карабастан, аны жер жүзүнө үстөм кылууну, даъватты жеткирүүчүлөрдүн динди мамлекет жана салтанатка кайтаруу ишинде жардам берүүнү Өз мойнуна алган. Аллах Табарака ва Таала айтат:

﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ﴾

«Албетте Биз пайгамбарларыбызга жана ыйман келтиргендерге дүйнө тируүлүгүндө да, күбөлөр тура туган Күндө да нусрат-жардам беребиз» [40:51]

Расулуллах ﷺ айтат:

﴿إِنَّ اللَّهَ زَوَى لِي الْأَرْضَ فَرَأَيْتُ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا، وَإِنَّ مَلِكًا أُمَّتِي سَيَبْلُغُ مَا زَوَى لِي مِنْهَا﴾

«Аллах жерди мага жыйнап көрсөттү, ошондо анын күн чыгышынан күн батышына чейин бардык жайларын көрдүм. Аныгында, Умматымдын мүлкү мага топтоп көрсөтүлгөн жайларга чейин жетип барат».

﴿لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ، لَعَدُوهُمْ قَاهِرِينَ، لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَالَفَهُمْ إِلَّا مَا أَصَابَهُمْ مِنْ لَأْوَاءَ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ كَذَلِكَ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَأَيْنَ هُمْ؟ قَالَ: بَيْتِ الْمَقْدِسِ وَأَكْنَفِ بَيْتِ الْمَقْدِسِ﴾

«Умматымдын бир тайпасы хак үстүндө туруп, душмандары үстүнөн жеңишке жетише берет. Каршылык кылгандар аларга зыян жеткире алышпайт, болгону аларга бир аз кайгы гана жетет. Алар ушундай абалда турушканда Аллахтын иш-нусраты келет. Ошондо сахабалар: Я Расулуллах, алар каерде болушат, деп сурашты. Пайгамбар ﷺ: Байтул Макдис жана анын айланасында, деп жооб берди».

Экинчиден: биз күбө болуп, сезип турган вакиъге назар салсак, эл аралык майданда жана мусулман өлкөлөрүндө көп нерсе өзгөргөнүнө күбө болобуз. Чындыгында, Ислам Умматы өз динин дагы да бекем кармай баштады жана бул нерсе мусулман өлкөлөрүндө коомдук фикирге айланды. Айрыкча, акимдердин ким

экени, алар улут, мекен жана араб деп ушунча жылдардан бери айтып келе жаткан нерселери жасалма экени ачылып калды. Алар баарынын көз алдында Фалестина маселесинен жана Аксадан баш тартышты, Шамды орус жана америкалыктар массалык кыргын кылышына таштап коюшту, мусулмандардын миллиарддаган каражаттарын ысырап кылып, мусулмандарды болсо ачка коюшту. Ошентсе да Уммат дагы да динин бекем кармай баштады! Калктар капитализм жана социализм сыяктуу ыфлас системаларды четке кагып, аларды жаман көрүп калды. Өзгөчө, Батыш өлкөлөрүндө экономикалык кризистер, маънавий жана ахлакый кризистер жүз бергенден кийин, Батыштагы эң өнүккөн борборлордо капиталисттик системага каршы нааразылык демонстрациялары пайда болду.

Үчүнчүдөн: Кафирлер ушул илахий нурду өчүрүүгө, момундарды жер жүзүнөн бүтүндөй жок кылууга көп аракет жасашты. Бирок, ар ирет аракеттери өздөрүнө зыян болду, берешен, кудуреттүү Аллах аларды ийгиликсиздикке туш кылды. Мисалы, Исламдын алгачкы заманында кафирлер Расулуллах ﷺ ды өлтүрүүгө урунушту, Маккаи Мукаррамада мусулмандарды жок кылууга урунушту, Мадинаи Мунаварада мусулмандарды курчоого алышты, яхудийлер мусулмандарга каршы Курайш менен тил бириктиришти. Бирок, ар ирет аракеттери каршы Ислам даъваты тоскоолдук болуп тура берди, жада калса ал мурдагыдан да күчөп, өз жолун улантты. Бул сыяктуу аракеттер кресттүүлөр тарабынан, бутпарас монголдор тарабынан, кийинчерээк Ислам коргонун ойрон кылуу жана мусулман өлкөлөрүн колония кылуу жолунда Европадагы капитализм үгүттөөчүлөрү тарабынан болду. Бирок, ал аракеттердин баары Умматты да, анын динин да жок кыла албады. Бул Аллах Тааланын ушул аятынын тастыгы болот:

﴿إِنَّ اللَّهَ يُدْفِعُ عَنِ الدِّينِ ءِأَمْتُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ﴾

«Албетте, Аллах момундарды коргойт, албетте, Аллах бардык кыянатчы жана куфрону ниъмат кылуучуларды жакшы көрбөйт» [22:38]

Ушул таризде Аллах Таала бүгүн да Өз динин жана досторун шексиз коргойт, динди жашоого алып келүүгө аракет кылып жаткандарга жардам берет. Аллах Азза ва Жалла айтат:

﴿وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ﴾

«Биз жер жүзүндө кордолгон кишилерге камкордук кылууну, аларды жетекчилерге айлантууну жана аларды мураскорлор кылууну каалайбыз» [28:5]

Бүгүн Батыштын фитнесалары, малай акимдеринин кыянаттары эч нерсеге жарабай калды, тескерисинче, Умматтын өз динине дагы да бекем амал кылышына жана хак жолдо бекем турушуна түрткү болууда. Айрыкча, бүгүн мусулман өлкөлөрүндө колдонулуп жаткан капиталисттик түзүмдө үлкөн кыйроо жүзөгө келди, акимдер Батышка шерменделерче малайлык кылып, өз калкынын бүтүндөй жек көрүүсүнө учураган, аларды саясий, экономикалык жактан башкарууга колдорунан келбей калган учурда Уммат өз динин дагы да бекем кармап баштады.

Ушул күндөрдө Ислам багы саат сайын бекемделип, өсүп барууда. Кафирлер катуу аракет кылып кандай гана фитнесаларды уюштурбасын, Уммат Исламдын кайра тикеленишин ынтызарлык менен күтүүдө. Бүгүн Уммат Халифалык астанасында турат: Аллахтын уруксат беришине, нусрат жана үстөмдүк дарбазаларын ачып беришине ынтызар. Уммат өтө көп азап-кыйынчылыктарды көрүп, арты-артынан соккуларга туш келген болсо да, желкесинде Хизбди көтөрүп келүүдө. Хизб ушул динди кайра жашоого алып чыгуу үчүн күнү-түнү тынымсыз эмгектенүүдө. Куфр калкы Хизбди жок кылууга, анын Халифалыкты тикелөө долбоорун бекер кылууга кудуреттүү эмес. Буга бүткүл Умматты кырып жок кылуу жана курсагындагы төрөлө турган мамлекетти жок кылуу менен гана жетишиши мүмкүн. Бирок – Аллах Тааланын урухсаты менен – бул эч качан ишке ашпайт.

Аллах Таалага мактоолор болсун, Уммат ушул күнгө чейин бардык тоскоолдуктарды жеңип өткөндөн кийин, бүгүн анын алдында бир гана тоскоолдук калды. Ал да болсо, колонизаторлордун жуундукор сакчылары болгон акимдерден кутулуу. Бул малайлар Умматка каршы узак убакыт туруштук бере алышпайт. Өзгөчө, арты-артынан баштарына өтө катуу соккулар түшүп жаткан бир убакта жерге жүз төмөн кулоолоруна жакын калды, инша Аллах. Уммат аларды тебелеп, узак убакыттан бери кайып болгон ла илаха иллаллах Мухаммадур Расулуллах байрагын

Ислам өлкөлөрү үстүндө бийик көтөрөт. Мына ошондо Ислам Умматы мындай улуу нусратка кубанып, мубарек Акса мечити ажна анын айланасындагы пакиза ыйык жер азат кылынат, Уммат өзүнүн мурдагы улуулык макамын кайра ээлеп, жер жүзүндөгү бардык инсандар үчүн чыгарылган эң жакшы Умматка, эң биринчи саптагы Умматка айланат. Мурдагы күч-кудуретин колго алып, жер жүзүнүн батышы-чыгышына ушул улуу аманатты жеткирет, Аллах Азза ва Жалланын уруксаты менен, Рим үстүндө Ислам байрагын желбиретет. Муну Аллахтын аяты жана Расулу ﷺдын сөздөрү тастыктап турат:

﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ﴾

«Ал Өз Расулун Туура жол жана чындык дин менен – мушриктер каалашпаса да – бардык диндерге үстөм кылуу үчүн жиберген Зат» [9:33]

Расулуллах ﷺ:
 ﴿أَيُّبَلِّغَنَّ هَذَا الْأَمْرُ مَا بَلَغَ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ، وَلَا يَتْرُكُ اللَّهُ بَيْتَ مَدْرٍ وَلَا وَبَرٍ إِلَّا أَدْخَلَهُ اللَّهُ هَذَا الدِّينَ بِعِزِّ عَزِيزٍ أَوْ يُدْخِلَ دَلِيلًا، عِزًّا يُعِزُّ اللَّهُ دِينَ الْإِسْلَامِ، وَدَلًّا يُدْخِلُ بِهِ الْكُفْرَ﴾

«Бул иш күн жана түн жеткен жерге чейин жетип барат. Аллах бир да отурукташкандын, көчмөнчүнүн үйүн калтырбастан, ага бул динди азиздин азиздиги жана кордун кордугу менен киргизет. Ушундай бир азиздик, Аллах аны менен Ислам динин азиз кылат, ушундай бир кордук, Аллах аны менен куфрду кор кылат».

Аллах Табарака ва Таалага дуа кылып, ошол күндү жакын кылышын сурайбыз. Акырында ушул дуаны айтабыз: бардык мактоолор бүткүл ааламдар Роббиси Аллахка болсун. □

КАФИР БАТЫШ САКАФАТЫНА СИҢИШҮҮ ЖАНА ТҮЗҮМҮНӨ
БЛАЙЫКТАШҮҮ ХАРАМ ЖАНА КООПТУУ (2)

Салих Абдуррахим – Алжир

3 – Мусулмандар Батыштын тил бириктирүүсү менен акимдердин кыянаты ортосунда: кафир Батыш мамлекеттеринин буйруктарын кабыл алуунун коркунучу жана анын системасына сиңишүүнүн арамдыгы:

Батыш өлкөлөрүндөгү мигрант мусулмандарды батышча жашогоо кызыктыруу, динди саясаттан бөлүүгө моюн сундуруу, илманийликти кабыл алып колдонууга чакыруу. Исламий өлкөлөрдө болобу же мусулмандар көчүп барган өлкөлөрдөбү, айырмасыз, жогорудагы нерселер мусулмандар перзенттерине терс таасир кылышы жана алардын кооптуу акыбеттери. Бул кылмыштар момундарды коюп, кафирлерди дос тутуу даражасындагы чоң күнөөлөргө теңдешпесе да, бирок, акимдер малайлык жана моюн сунууга ыраазы болуп жатышканы бүгүнкү күндө Ислам Умматына каршы эң чоң кыянат болуп, оор күнөөлөргө кириши анык. Бул нерсе момундарды коюп, кафирлерди дос тутууну түшүндүрөт. О.э. жүрөктөрдү Батыш акыйдасына байланган, ага жардам берип жаткан жана ошолор жашоо таризи боюнча жашап жаткан кимселерди Ислам улутунан чыгарып салат. Натыйжада андай кимселер ошол батыштыктардын бирине айланып калышат. Аллах Таала айтат:

﴿يَتَّيَّبُهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ ۚ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ ۚ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنكُمْ فَإِنَّهُ مِنَهُمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾

«Эй момундар, яхудийлер жана насронийлерди дос тутпагыла! Алардын айрымдары айрымдарына дос. Силерден ким аларга дос болсо, анда, ал ошолордон. Албетте, Аллах залым коумду хидаят кылбайт» [5:51]

﴿لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ ۚ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَنَةً ۗ وَيُحَذِّرْكُمْ اللَّهُ نَفْسَهُ ۗ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ﴾

«Момундар момундарды коюп, кафирлерди дос тутушпасын! Ким андай кылса, анда ал Аллахка эч нерседе эмес (т.а. Аллахка чоочун). Бирок, аларга силер абайлап мамиле жасоочор дурус,

Аллах силерди Өзүнүн (азабынан) эскертет. Аллахтын Өзүнө гана кайтасыңар» [3:28]

Бул аяттар ушуларды түшүндүрөт, Аллах Таала момундарды коюп, кафирлерди – аларга жардам берүүдөн жана аларды жакшы көрүүдөн – дос тутуудан кайтарды. Ким батыштык кафирлерди дос туткан болсо, Аллахты таштаптыр, Аллах да аны таштаптыр. Ошондой болгон соң, бүгүн мусулман өлкөлөрүндөгү акимдер менен Аллахтын Батыштагы душмандары, өзгөчө, баскынчы яхудийлер ортосунда эмне бар, достук жана жакшы көрүү эмеспи, алар «терроризмге» каршы күрөш деп Исламга каршы күрөшүүдө кызматташып жатышат го?! Акимдер муну менен гана чектелбестен, Уммат душмандарына мусулман калктардын сырларын, күчсүз жайларын айтып беришүүдө. Алар исламий жашоону кайра баштоо үчүн аракет кылып жаткан калыс мусулман перзенттери жөнүндө Уммат душмандары менен маалымат алмашууда! Мисалы, Сауддар үй-бүлөсү Батыш менен жылуу мамилелерди орнотуп жатканынын өзү буга жаркын мисал.

Батыш мамлекеттеринин (элчиканалар, консулдуктар сыяктуу) органдары Батыш мамлекеттерине бармакчы болгон мусулман мигранттардын документтерин, визаларын текшерип, убактылуу же мигрант болуп жашоо ниеттерин үйрөнгөндөн кийин о.э. өздөрүнүн жана мамлекеттеринин абалын эсепке алгандан кийин кирүү-кирбөөгө чечим чыгарышат. Батыш мамлекеттери муну менен гана чектелишпейт, мындан да маанилүү вазыйфаны аткарууга киришет. Т.а. мусулмандар ошол тарапка барышкандан кийин аларды Батышка кызмат кыла турган даражада Батыш коомдоруна сиңиштирүүгө аракет кылат. Өз кезегинде, бул ушуга далалат кылат, мигранттарды тизгиндөө, Батыштын идеологиялык жана хазарий системаларына сиңиштирүү үстүндө Батыш мамлекеттери мусулман өлкөлөрүнүн акимдери менен биргеликте катуу иш алып барышууда. Алар иътикаддар, түшүнүктөр, фикир жана баалуулуктар, эмнеге кызыгуу, кандай сезимге ээ болуу жана аракеттер даражасында иштеп жатышат. Биз ушул темада карап чыкмакчы болуп жаткан тарап ушул. Мисалы, малай мамлекеттер Батыш мамлекеттериндеги диаспоралардын «ишин башкарып жатат» жана муну алардын үстүнөн тыңчылык кылуу, алар жөнүндө жеткирип берилген маалыматтар аркылуу кылышууда. О.э. диаспора перзенттерин тарбиялоо үчүн имамдарды жиберип, аларды минбарларга чыгарып, аларга маяналар төлөп жатат. Бул

иштердин Батыш башында турат, ушул диаспораларды өзүнө малай уюмдар, семинарлар, исламий борборлор жана «расмий» мечиттер жардамында көзөмөлгө алууга аракет кылып жатат. О.э. бул диаспоралар бардык керектүү каражаттар, алардын катарында, мигрант мусулмандарга колдоо көрсөтүү чүмбөтү астындагы адаштыруучу-бузгунчу фикир жана сакафаттар, Батышка жакшы мамиледе болууга чакырган булактар менен камсыздап жатат. Бул нерселер – эгер ээндеринен бүтүндөй өчүрүп таштабаса – мусулмандарды кеминде Ислам мамлекети жок экенин мусибат деп билбей турган кылып өстүрөт. О.э. Халифалыктын Умнат турмушунда болушу диндеги эң чоң фарздардын бири деген түшүнүктү жок кылып, буга орун калтырбайт. Бул болсо, Ислам жана мусулмандар турмуштан четтетилип, кафир Батыштын үстөм болушуна, анын зомбулугуна жана Батыш коомуна аралашып сиңишүүгө ыраазы болууну түшүндүрөт!

Батыштагы көпчүлүк мусулмандар Ислам шариятынын өкүмдөрүнө баш ийбесе да, бирок, алардын жүрөгүндө Исламдын бекемдигин, анын акыйдасы жүрөк жана акылдарына орношконун, ушул себептен улам мындай аралаштыруу амалиятын ишке ашыруу оңой болбошун билебиз. Бирок, ошондой болсо да, мындай суроо пайда болууда: Батыштагы мусулмандарга диниңерге бекем амал кылгыла дегендин мааниси кандай? Акыры, бул дин жеке адам катары үйлөрдө аткарыла турган ибадат өкүмдөрүнөн гана турбайт го же кафир Батыш мамлекеттеринде мусулмандарга атайын бөлүнгөн ибадатканаларда көзөмөл астында аткарыла турган ырасым эмес го?! Жок, таптакыр андай эмес. Ислам – турмуштагы дүйнө караш жана саясий акыйда. Бул саясий акыйда мусулмандардан дүйнөдө жетекчи жана кожоюн, башка адамдардан өзгөчөлөнгөн жалгыз Умнат болууну талап кылат, мусулмандарды шариятты колдоно турган жана Исламды бүткүл инсандарга жеткире турган күч-кудуреттүү, бекем мамлекетте жашоону буюрат. Аллах Таала айтат:

﴿وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾

«Күч-кудурет Аллахтыкы, Расулуңуку жана момуандардыкы, бирок, мунафыктар (муну) билишпейт» [63:8]

Умнатты бириктирип, аны туура жолго жолдоого жана мурдагыдай кайра рисалат Умматына айлантууга бирден-бир кудуреттүү мамлекет – рошид Халифалык мамлекети. Умнаттын

Батышта жашап жаткан же ал жерге көчмөкчү болуп жаткан перзенттерине эмне дешибиз керек?! Биз мусулман кишинин Батыш коомунда өз динине бекем амал кылып жашашы өтө кыйын деп билебиз. Себеби, ал жер Ислам табиятына тескери болуп, мусулманга дини туурасында басымдар бар. Өзгөчө, мусулман өлкөлөрүнүн биринде Халифалыкты тикелөө аркылуу исламий жашоону кайра баштоого аракет кылуу бүгүн фарздардын таажысы болуп турган соң, бул нерсе мусулмандан – анын дини буюргандай – кайда болуу зарыл болсо, ошол жайда болууну талап кылат.

Ошондуктан, мусулманга бул проблеманын башка бир жактарын эске салуубуз, куфр өлкөсүнө көчүү жана ал жерде туруктуу жашоо оор маселе экенин айтуубуз керек. Мусулманга Батыш коомунда өздүгүн жоготуу канчалык кооптуу экени, Батыш хазаратына ылайыкташуунун арамдыгы, бул нерселер эң эле болбогондо этият болушу шарт болгон нерселер экендиги айкындашсын. О.э. ал капитализм түзүмүнө жана илманий чөйрөгө сиңишип, аралашып жашоо арам экенин да түшүнүп жетсин. Бул үчүн бул нерселер мусулмандардын тагдырына карата өтө жаман акыбеттерди алып келишине, Ислам Умматы жана мусулман өлкөлөрүнө карата келечекте эмнелерди максат кылып жатышканына назар салуу лазым:

1 – Белгилүү болгондой, мусулмандардын туруктуулук жана кафир Батыш мамлекеттерине барып жайгашуу үмүтүндө өз өлкөлөрүнөн чыгып кетиши бир нече он жылдардан бери уланууда. Бул жылдар ичинде басым жана Батыш колонизаторлугунан келип чыккан зулум себептүү т.а. Батыштын чарасы себептүү бардык континенттерден көп сандагы мусулмандар чыгып кетти. Бул болсо Батыш мамлекеттеринин ар биринде мусулмандар диаспорасын пайда кылды. Түпкүлүгүндө максат да ушул болчу.

2 – Мусулман өлкөлөрүндө жан чыдагыс даражада абал бузулду жана бул да мусулмандардын душманы колонизатор Батыштын иши. Т.а. Батыш Исламды башкаруудан четтетти, өлкөлөрүбүздү бөлүп салып, түрдүү улуттук майда мамлекеттерди пайда кылды, алардын башына өзүнө малай акимдерди алып келди, мунун акыбетинде башкаруу жамандашып, анархия, артта калуу, туруксуздук жүзөгө келди. Негизги балээ мусулмандардын өз дининен алысташканында. Мунун натыйжасында Ислам мамлекети кулатылышы менен шариятты колдонбой коюшту. Халифалык Ислам өкүмдөрү ичинде эң улуу жана эң маанилүү шарый

башкаруу! Акыр акыбет, мусулмандар өз мамлекетинен ажыроосу, өлкөлөрү басып алынышы жана бөлүп ташталышы артынан, бүгүнкү күндө акимдер колунда зулум, репрессия жана адилетсиздиктерге учурашууда, социалдык жана башка түрдүү проблемалардан, жакырчылыктан баштары чыкпай калды. Ушул иштер себептүү бул кооптуу илдет т.а. мусулмандардын миграциясы деп аталып жаткан илдет пайда болду. Алар Батыш өлкөлөрүнө, Европага, АКШ, Австралия жана башка өлкөлөргө көчүп кетишти.

Бул ушуну түшүндүрөт, өз өлкөсүнөн көчүп кетүү Халифалык мамлекети кулатылгандан кийин жүзөгө келген зулумдан, акаараттоо жана колония караңгылыгынан убактылуу качуу дегени эмес. Бул кафир Батыштын атайылап түзгөн планы. Т.а. анын тил бириктирүүсү жана саясий максаттары натыйжасында жүзөгө келген нерсе. Мындан буктурма жасап жаткан душман өтмүштө да, азыр да чоң пайдаларды колго алууда! Биз анын Ислам Умматына алып келген жаман акыбеттерине күбө болуп жатабыз. Бул жаман акыбеттерге өз өлкөсүн таштап кеткен көпчүлүк мусулман перзенттери Исламга бүтүндөй тескери болгон батышча капиталисттик илманий түзүмдүн кучагында узак жылдар жашап, ага сиңишип, аралашып кеткенин, натыйжада дүйнө караштары өзгөрүп, негизги фикир жана түшүнүктөрү бузулуп кеткенин мисал кылуу мүмкүн! О.э. Европа, АКШ жана башка өлкөлөрдүн дарбазалары – ушул мусулман перзенттери үчүн – ачып берилгени, саясий себептерге ээ болгон принципалдуу аракет болуп, бул аракет аркылуу ушул куфр мамлекеттерине жөндөмдүү адамдар жана жумушчу күчтөрү тартылууда, окумуштуулар, интеллигенттер, саясий активисттер, илимдүүлөр Батыш мамлекеттерине чыгып кетүүдө. Мында тандоо, саясий башбаанек берүү мыйзамдарынан пайдаланылууда. Бул мыйзамдар Батыш муктаж болгон жумушчу күчүн жана аалымдарды көчүрүү үчүн атайылап иштелип чыккан.

3 – Мусулман мигранттарынын чакырылышы Батыш өлкөлөрүндөгү идеологиялык, илимий, маданий, саясий жана маърифий кубатты бекемдөөдөн башка нерсеге каратылбаган. О.э. мындан Батыштын Ислам Умматы арасында жана мусулман өлкөлөрүндө узак убакыт турушун камсыздоо көздөлгөн. Ушул себептен улам, Батыш өлкөлөрүбүздөгү өзүнүн малайлары менен тил бириктирип, жаңы вакиъликти пайда кылууга жетишти, ал да

болсо диаспора (мусулмандар жамааты). Муну менен мусулман өлкөлөрүндө чоң боштук т.а. түрдүү тармактагы жөндөмдүү аалым жана эксперттердин таңкыстыгы проблемасы пайда болду. Албетте, бул өз өлкөсүнөн ыктыярдуу жана мажбурий Батыш өлкөлөрүнө көчүп кетүү акыбетинде жүзөгө келди. Бирок, мунун эң кооптуу жери ушул, бардык тармакта кафир Батыш мамлекеттеринин таянычы бекемделүүдө. Натыйжада, ушул биз күбө болуп жаткан абал жүзөгө келди: мусулмандар исламий өлкөлөрдө гана эмес, бүткүл дүйнөдө өз душмандары болгон кафирлердин өкүмдарлыгын жана Батыш таасирин бекемдөө менен дагы да кыйынчылык пайда кылууга, абалдарынын дагы да жамандашуусуна өздөрү салым кошууда. Исламий мамлекет кулатылышынан ондогон жылдар өтүп, абал ушул түрдө «турукташты» жана бүгүнкү күндө мына ушундай аянычтуу жана кооптуу акыбеттер т.а. мусулман өлкөлөрүндө да, Батыш өлкөлөрүндө да мусулмандардын абалы кооптуу абалга келди!

4 – Баарынан да эң кооптуусу, бүгүнкү күндө көпчүлүк мусулмандар Батыш мамлекеттерине көчүүгө умтулушууда, муну эң жакшы келечек жана жыргал турмуш деп ойлошууда. Бул кыял Уммат перзенттерин, өзгөчө, мусулман жаштарды ачуу турмуш баткагынан чыгарууга абдан кызыктырып алган, муну түшүндүрүүгө тил алсыз. Албетте, бул Ислам мамлекетинин жоктугунун жана Батыш маданиятынын өкүмдарлыгынын акыбети.

5 – Батыш мамлекеттерине көчүү маселесине муътадил назарияда кароо, өлгөндүн үстүнө тепкендей болду. Себеби, мындай кыял кишини вакиъге моюн сунуп, Исламий Халифалык мамлекетинин жок болушуна ыраазы кылып коёт, исламий өлкөлөрдөгү режимдерди эл аралык коомчулукта мусулмандарды көөдөлөндүргөн «исламий мамлекеттер» деп эсептөөгө алып барат! О.э. бул назария – Батыш коомдорундагы демократия, эркиндик жана адам укуктары сыяктуу баалуулуктар Ислам баалуулуктарына тескери келбейт, мусулмандардын Батышта жайгашуусу, өтө көп санда болсо да, эч кандай зыяны жок, себеби, буга шарият урухсат берген, вакиъде да мунун пайдалуу экени көрүнүп турат, себеби, мусулмандарга пайда келтирип жатат, ошондуктан, муну үгүттөө لازым, мусулман Батышта жашап да динин бекем кармашы мүмкүн деп ойлоого алып барат!

6 – Батыш мамлекеттерине көчүү маселесине туура назария т.а. мабда негизинде кароо лазым. Мабда негизиндеги назарияга

ылайык, дин менен саясатты бөлүү четке кагылат, Халифалык мамлекетине тарыхый бир үлгү эмес, шарият өкүмдөрүнүн эң улуусу деп каралат. Бул мамлекет тарыхта кээде шариятты туура эмес колдонгону болсо, ушул назарияда этибарга алынбайт. Мусулмандардын дининен алыстоосу аларды өз мамлекетин жоготууларына, арийне, мамлекетин жоготуу бардык ойрондулукка, колонизатордукка жана балээлерге алып келди. Ушул себептен улам, ондогон жылдар аралыгында мусулман өлкөлөрүндө кыйроо, артта калуу, жакырчылык, туруксуздук, башкаруунун жоктугу, анархия жана ич ара согушуу абалдары жүзүгө келди. Акыбетте, мусулмандар ыктыярдуу-мажбурий түрдө кача турган тарапка жүгүрүштү! Муну менен Батыш мамлекеттеринде өз өлкөлөрүндөгүгө салыштырганда дининен өтө алысташып кетишти. Дагы ушул мабда негизиндеги назарияга ылайык, шариятты колдонуу жана исламий жашоону кайра баштоо мусулман өлкөлөрүнүн биринде Халифалык мамлекетин кайра тикелөө менен болот. Бул болсо, Исламга коом даражасында кайтуу жана ага амал кылууну түшүндүрөт. Анткени, Аллах түшүргөн нерселер менен өкүм жүргүзүү шарый түрдө турмуштун бардык жагын өз ичине алат. Аллах түшүргөн өкүмдөр менен башкарылбаса динди тикелөөнүн жана Исламга жамаат даражасында кайтуунун мааниси калбайт. Т.а. адамдарды тавхид жана убудият акыйдасы талап кылган нерселерге буйруу да шарият өкүмдөрүнүн баарын колдонуу дегени. Ошондой болгон соң, Халифалыкты тикелөөгө Батыш мамлекеттеринде да аракет кылса болобу?! Мына ушул жагдай кафир Батыш мамлекеттерине аралашып, анын маданиятына ээрчүүнүн арамдыгын далилдөөгө жетиштүү! Жарир ибн Абдуллах رضي الله عنه риваят кылган сахих хадисте Расулуллах ﷺ айтат:

«أَنَا بَرِيءٌ مِنْ كُلِّ مُسْلِمٍ يُقِيمُ بَيْنَ أَظْهَرِ الْمُشْرِكِينَ»

«Мен мушриктер арасында (туруктуу) аралашып жашаган ар кандай мусулманга тиешем жок». (Абу Давуд риваяты).

7 – Кыскасы, Батышка көчүп жаткандар мусулмандар түрдүү басымдарга учурашат, фикирий жана саясий милдеттер жүктөлөт. Ал жерлерге жайгашуу бардык тармакта Батыштын пайдасына кызмат кылат. Батыш мындан Умматты алсыратууга салым кошот. Белгилүү болгондой, башында журтун таштап, Батыш мамлекеттерине чыгып кетүүгө, саясий башбаанек суроо, же коопсуздук издөө, же болбосо жакшыраак жашоо максаттары

себеп болот. Бул мусулмандардын эң алсыз абалында, рухий жана материалдык жактан сынган убакыттарында жүз берет. Себеби, мигрант – жеке адам өзү болобу, үй-бүлөсү менен болобу, айырмасыз – исламий өздүгүнүн өчүрүлүшүнө ыңгайлуу абалга түшүп калат. Мына ошондо өз Умматына каршы фикирий же саясий вазыйфа жүктөлүшү оңой болот. Албетте бул мигрантты «кош колдоп» менен күтүп алган Батыш мамлекеттери тарабынан ишке ашырылат. Муну көрүп турабыз.

Мекен табуу жана жашоо максатында кафир өлкөлөргө көчүү мусулмандыкка карама-каршы келет, өзгөчө, бүгүнкү күндө. Себеби, көчүп жаткандардын ичинде, айрыкча, акча табуу максатында кафир мамлекетке чыккан киши табигый болгондой, коомду өзгөртүү амалиятына аралашпоого токтоп кылган болот, анда Уммат маселесине да, мусулмандар абалына да, негизинен, Халифалыкты тикелөөгө бүтүндөй этибар болбойт. Мындан тышкары, көчүүгө өз шахсиятын жана өздүгүн жоготкон кимсе туш келет.

Шек-күмөнсүз, биз мындай илдеттин негизги жоопкерчилигин ушул малай режим жана анын кафир Батыш менен алака кылган коопсуздук кызматына жүктөйбүз. Албетте, мындай соккунун жоопкерчилигинен мусулман Умматын да чыгарбайбыз, бул сокку, Умматтын идеологиясы, маданияты жана активдүү инсаний энергиясына каршы үрөй учурган, кыйратуучу сокку. Ошол эле убакта, биз ушул проблеманын түпкү чечими исламий шариятты колдонуу т.а. мусулмандардын иштерин хак менен башкара турган мамлекет менен бекем байланыштуу экенин да, бул кырсыкты Пайгамбарлык минхажы негизиндеги күчтүү рошид Халифалык мамлекети гана токтотуп кала алышын да жакшы билебиз. Аллах Таала айтат:

﴿لِمِثْلِ هَذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ﴾

«Амал кылуучулар мына ушундай (түбөлүк бакыт) үчүн амал кылышсын!» [37:61] □

БИРИККЕН АРАБ АМИРЛИГИ АНГЛИЯГА КЫЗМАТ КЫЛАТ

Казы Абдуллах – Яман

Бүгүнкү Бириккен Араб Амирликтери тарыхта Оман султандыгы жана Мажжан наамы менен таанымал. Араб жана араб болбогон көптөгөн тарыхчы жана жазуучулар өз доорлорунда ушундай айтышкан. Бул азыркы Оман султандыгы жана Бириккен Араб Амирликтери мамлекетин өз ичине алат. Ушул көз караштан алганда, азыркы замандын мамлекет тарыхы бүткүл Оманий жана арабий тарыхка кирет. Бириккен Араб Амирликтери мамлекети дүйнөгө келишинен мурда Оман Жээги Шейхтиктери наамы менен аталган. Кийин колонизаторлор ага Курсан Жээги (Каракчылар жээги) деп ат коюшту. Кийин бул ат өзгөрүп, Мухадин Шейхтиктери Жээги деп атала турган болду. Ал кийин негизинен алты доорго бөлүндү жана анын тарыхы бир нече доорлордо айланасындагы региондор тарыхы менен байланыштуу болду. Анын тарыхы окуя жана өзгөрүүлөргө бай, согушту да, тынчтык доорлорун да көрдү. Тынчтык доорунда регион калкынын флоттору жана деңиз тажрыйбалары активдүү болуп, Азия жана Африкадан Индия деңизи менен Европага чейинки мамлекеттердин ошол убактагы соода-сатык жолдорун активдештирген. Бирок, кудум бул согуш себептеринин бири болгондой.

Булунь региону Ислам доорунда туруктуу жашады. Ал Умавийлер доорунда деңизчилик жана деңиз соода-сатыгы үчүн эл аралык борбор болуп кызмат кылды, кеме өнөр жайы өнүктү. Ошондуктан, Дубай шаарындагы Жамира районунда умавийлер кылымындагы исламий шаар эстеликтери табылып, бул шаар ошол убакта соода жолдорун көзөмөлдөгөн. Фарс Булуңуна чейин созулган ушул тарыхый шаардын негизги бөлүгү акимдин үйү, кичи базар жана турак-жай имараттарын түзгөн. Ошол кылымдагы белгилүү исламий шаарлардын бири Жалфар шаары болуп, ал азыркы Роъс Хайма шаарынын түндүк бөлүгүндөгү Булуң жээктеринде жайгашкан. Ошол жерде турак-жайлар жана төрт мечит табылган. Алар түрдүү доорлордо үстү-үстүнөн курулган. Бул хижрий төртүнчү, миладий онунчу кылымга туура келет.

Тарыхтын ушул доорунда Оман, Хазрамавт, Яман жана Оман Жээги (т.а. бүгүнкү Бириккен Араб Амирликтери), Түштүк-Чыгыш Азия региону жана Батыш Африка жээктери ортосунда деңиз соода-сатыгын активдештиришти. Мусулман соодагерлер өздөрүнүн чырайлуу мамилеси аркылуу ушул мамлекеттер калкы

менен алакаларды бекемдөөгө жана ушул мамлекеттердин көпчүлүгүндө Исламды кеңири жаюуга жетишишти. Ушул активдүү соода-сатык, Араб жарым аралы, Ирак, Шам өлкөлөрү жана Мисир аркылуу өтүүчү мамлекеттер аралык салттуу соода жолун кеңейтүүгө өз салымын кошту. Бул абал Умавийлер жана Аббасийлер башкарган доордо болду. Бирок, кийинчерээк Усманий мамлекет таасири ушул регионго жетип келди, жетип келсе да, деңиз аркылуу гана келип, ал жерлерди саясий көзөмөлгө алууга жетише албады. Акыбетте, ушул соода-сатык активдүүлүгү ач көз Европанын таасири астында калды. Өзгөчө, Испанияда Исламий мамлекет кулашынан кийин, Индияга келген деңиз жолу экспедиция каттамы мусулман өлкөлөрү аркылуу өтпөй, жаңы жолдор аркылуу өтүп калышы артынан ушундай болду. Деңиз аркылуу ушул регионго жетип келүү боюнча бардык атаандашчылар арасындагы биринчиликти Португалия колго алды.

1488-жылы «Жакшы Үмүт» дарбазасы бойлоп биринчи болуп Европандан Индияга барууга жетишкен Бартоломеу Диаш, кийин Васко да Гама деген португалиялык саякатчылар болду. Кийин португалиялыктар Индиядан Индия океанына, Араб деңизине, Оман жана Фарс Булуңуна чыга башташты, акыбетте эки кылым ичинде Оман жээктеринен баштап бүткүл региондо жайгашкан бардык портторду өз көзөмөлдөрүнө алууга жетишишти.

Омандыктар Яарубдар мамлекетинин (1642-1741-жылдар) негиздөөчүсү имам Насир ибн Муршид жетекчилиги астында биригишти. Яарубдар мамлекети тарыхий Оманды т.а. Оман жана Бириккен Араб Амирликтери султандыгын, Африка чыгышынын чоң бөлүгүн өз ичине алган. Бул мамлекет Оманда гана эмес, бүткүл Фарс Булуңу жана Африка жээктеринде португалиялыктарга каршы согушту. Катуу согуштар натыйжасында Яарубдар өздөрүнүн бардык өлкөлөрүнөн португалиялыктарды чыгарып салышты. Алардын бүткүл Индия океанындагы кубатын сындырышты. Өз кезегинде, бул согуш британиялык жана голландиялыктардын жолун ачып, аларды 1625-жылдагы Бандар-Аббас шаары жанында болгон деңиз согушунда португалиялыктарды региондон бүтүндөй жок кылууга жана региондо жеке акими болуп алууларына себеп болду. Мына ошондо жаңы доор башталып, бул доор Бириккен Араб Амирликтери пайда болгонго чейин уланды.

Биринчи Саудия мамлекети:

Хижрий 1218-жылы, миладий 1803-жылы Багдад валийи улуу вазирге мындай кат жазды: «Бану Йас уруулары саудиялыктарга кошулду, Наим, Бану Китб жана Кавасим уруулары да кошулду, мындан максат Оманды Саудия таасири астына киргизүү».

Экинчи Саудия мамлекети:

Усманий булактарда айтылышынча, хижрий 1269-жылы, миладий 1853-жылы амир Абдуллах ибн Файсал менен Хилал ибн Саид Бусаид ортосунда Бураймий келишимине кол коюлду. Келишимде амир Абдуллах атасы амир Файсал ибн Түркийден өкүл болгон болсо, Хилал ибн Саид Сувайний ибн Саид Бусаидден өкүл болду, күбөлөрдүн бири шейх Саид ибн Тахнун болду. Миладий 1891-жылы экинчи Саудия мамлекети жок кылынган соң, күрөш шейх Зайд ибн Халифа Али Нахян менен Усманийлер өкүлү болгон Катар ортосунда жүрдү. Араб жарым аралынын чыгыш районунда Британия таасири күчөп баштаган соң, Британия менен Оман жээги шейхтери жана Катар акими Али саний шейх Касим ортосунда коргоо келишимине кол коюлду.

Оманды португалиялыктардын өкүмдарлыгынан азат кылуу, Яарубдар мамлекетинин ыдырашы уруулардын жер которушуна себеп болду. Бул Омандын өзүндө гана эмес, бүткүл Араб жарым аралы чыгышында күзөтүлдү. Себеби, португалдар доорундагы узак убакытка созулган күрөштөн кийин Фарс Булуңу жээгинде тынчтык өкүм сүрдү. Португалдар колониясы аяктап, Британия колониясы келгенге чейин арада 70 жыл убакыт өттү. Ушул убакытта уруулар Оман жээгине көчүп келе башташты. Бүгүн Бириккен Араб Амирликтери деп айтылып жаткан Оман жээги регионунда Булуң жээктеринде эки жаңы эгемендүү саясий ири күч: деңиз күчтөрү жана кургактык күчтөрү пайда болду.

Деңиз күчтөрү:

Бул күчтөр Кавасим уруусунун жетекчилигиндеги (Гафир омандык урууларынын бири болгон) Бану Гафир урууларынын союзунан түзүлдү. Алар араб Оман уруусун түзүшөт. Омандык тарыхчы Мухаммад ибн Абдуллах Салмийдин «Нахзат Аъян» китебинде айтылышынча, Кавасим байыркы Аднан Оманийлери уруусу болуп, Ирактан жана Сир өлкөсүнөн, Бани Салих өлкөсүнөн көчүп келген. Кавасим жетекчилиги бүткүл Оманды башкарган Яарубдар мамлекетинин кулашы акыбетинде башталды, азыркы учурда Роъс Хайма жана Шарика деп айтылып жаткан мамлекетке

айланды. Кийин барган сайын кеңейип, бүгүнкү күндө Иранга караштуу болгон түндүк жана батыш жээктери менен Фарс Булуңун о.э. аралдарды өз ичине алды. Миладий он жетинчи кылымга келип Кавасим уруулары региондогу эң ири деңиз күчтөрүнө ээ болду. Мамлекет жетекчилери башкалардан кайрат жана эрдиктери менен өзгөчөлөнүп турган, натыйжада, ошол убакта Британияны Булуңдагы башка мамлекеттерге карата көбүрөөк кабатырга салды. Алар каракчылык амалияттары менен алектенишпеген, бул англистердин сөзү гана. Алар англистерди араб жээктеринен кууп чыгаруу үчүн коргоо согушу менен алектенишкен.

Кургактык күчтөрү:

Бул күчтөр Бани Йас жана анын (Оманий уруулардын экинчи негизги союздашы болгон) Ханавий союзу алкагыдагы союздаштарынан турат. Бану Йас араб Аднандары уруусунан болуп, теги Йас ибн Амир ибн Саъсаа ибн Муавия ибн Бакр ибн Хавазинге барып такалат. Бул күчтөр Фарс Булуңу жээгинде маанилүү болуп, алар менен айрым уруулар союз түзүштү жана бул Бани Йас союзу деп аталды. Бирок, кээ бирөөлөр муну ар түрдүү түшүнүп, саясий аскерий союз деп ойлошту жана бул уруулардын бири-бирине эч кандай алакасы жок дешти. Кээ бир кабарларда алардын теги Кахтаниттерге такалышы баса белгиленген. Бирок, андай дегендердин далили аларды араб Аднандарга барып такалат деп айткандардын далилине караганда күчтүү эмес. Бул союз жетекчилиги Ал-Буфлах жана Ал Буфласа уруулары колунда болду. Ал-Буфлахтан Абу-Даби Амирлиги акимдеринан болгон Али Нахян келип чыккан, Ал-Буфласадан болсо Дубай Амирлиги акимдеринан болгон Ал Мактум келип чыккан. Аларга союздаш уруулар: Ал Бу Махир, Хавадил, Ал Бу Махирдин кийинки муундары болгон Машшагин, дагы андан кийинки муундары болгон Сабайис, Мухараба, Кабисат, Рамисат, Халалима, Марар, Манасир мууну болгон Ал Бу Хамир, Кумзан, Судан жана Риялат сыяктуулары. Ошол убакта Бани Йас таасири бүгүнкү Бириккен Араб Амирликтеринен тартып, Хаврил Адидге чейин жеткен.

Португаллар чыгып кетиши артынан Британия – Франция менен Голландиянын атаандаштыгына карабастан – миладий он сегизинчи жана он тогузунчу кылымдарда бүткүл регионду көзөмөлгө алууга жетишти. Британия өзүнүн соода алкагында жана экономикалык саясий максаттарында Чыгыш Индия Компаниясын

түздү. Индия жана дүйнөнүн ошол убактагы белгилүү бөлүгүндөгү мамлекеттерди, Фарс Булуңу регионун көзөмөлгө алып, өзүнө караштуу бардык жерлерди Улуу Британия империясынын бир бөлүгү деп этибар кылды.

Он сегизинчи кылымдын ортолоруна келип, бүгүн мамлекет болуп турган амирликтер пайда боло баштады жана аста секин өнүктү. Алардын ортосунда чегаралар анык демаркация кылынбагандыктан, таасир региондору үстүндө карама-каршылыктар келип чыкты, кийин түрдүү амирликтердин шейхтери ортосунда Британия коргоосу астында сулх түзүү менен карама-каршылыктарга чекит коюлду.

Бураймий кризиси:

Бураймий тарыхий Оманда (Оман жана Бириккен Араб Амирликтери) жайгашкан. Уруулар ортосунда таасир региондору жана чегаралар анык белгиленбегендиктен алардын ортосунда кризис жүзөгө келип, нефть пайда болушу менен дагы да күчөдү. Король Абдулазиз ибн Сауд АКШнын «Standard» нефть компаниясына мамлекеттин бардык жерлеринде нефть издөө укугу менен камсыздады. Кийин 1952-жылы Сауддар азыркы Айн шаарын өз ичине алган Бураймий оазисине өздөрүнөн амир жибершти. Мунун артынан британиялыктар катуу туруп, бул жерлердин Сауд Арабия Мамлекетинин курамына кирбешин, Усманийлер менен Британия ортосунда кол коюлган келишимдерге ылайык, Көк сызык деп аталган Маскат жана Абу-Даби курамына киришин баса белгилешти. Маселе эл аралык сотко көтөрүлдү, бирок, сот аны чече албады. Сауддар буга ыраазы болушпады жана пикир келишпестик күчөп, жыйырманчы кылымдын элүүнчү жылдарында куралдуу кагылышуу жүз берди жана кагылышуу Бураймий согушу даражасына көтөрүлдү. Согуш аракетине ошол убактагы Бураймий акими шейх Сакар ибн Султан Ал-Хамуд Нуаймий жетекчилик кылды жана ага бир нече уруулар кошулду. Бирок, британиялыктар өнүккөн англис куралдарына ээ болушкандыктан 1955-жылы регионду көзөмөлгө алууга жетишти. Британиялыктар Оман жана Абу-Даби ортосундагы Бураймий оазисин ээлеп, Ибн Нахянду ага амир кылып дайындашты. Бураймий акими шейх Сакар менен шейх Наим Саудиядагы Даммам шаарына чыгып кетүүгө мажбур болушту. Шейх Убайд да өз күчтөрүн аба аркылуу Шарикага, кийин деңиз аркылуу Дубайдан Хубарга алып чыгып кетүүгө мажбур болду.

Чегара проблемасы кийинчерээк Бураймий регионунун тарыхий Оманга (Оман жана Бириккен Араб Амирликтери) кайтарылышы менен чечилди. Түзүлгөн келишим боюнча, Бураймий Оман султандыгына, Айнды Абу-Дабиге берилди. Саудияга болсо Амирликтердин жерлериндеги Катар чегараларына туташкан жерлер, Фарс Булуңуна туташкан 150 километр жээк берилди.

1971-жылга чейин Бириккен Араб Амирликтери бир да саясий вужудга байланбаган бытыранды эле, аларды Британия менен болгон коргоо келишимдери байлап турган. Британия күчтөрү Булуңдагы сулх түзүлгөн амирликтерден чыгып кетери менен амирликтердин акимдери Бириккен Араб Амирликтери аты менен өз ара биригүүгө келишишти. Абу-Даби амирлигине шейх Зайд ибн Султан Ал Нахянди президент кылып шайлашты. Шейх Рошид ибн Саид Мактумду анын орун басары жана Дубай акими кылышты. Шейх Зайд дагы эле бийлик тизгинин колунда кармап келүүдө, ага уулу жана валиахды шейх Халифа жардам берүүдө. 1976-жылы ал Бириккен Улуттук кеңеш аркылуу өлкөгө кайра президент болду. Кеңеш ага бийликтин разведка, иммиграция, паспорт, жарандык, мамлекет коопсуздугу, чегара сыяктуу тармактарды башкаруу үчүн кеңири укуктар берүүнү тастыктады. Алты Амирликтин ар бири мурас аркылуу өтүүчү үй-бүлө аркылуу башкарылып келет. Алар Абу-Дабидеги Ал-Нахян, Дубайдагы Ал-Мактум, Шарика жана Раъс Хаймадагы Касимийлер, Амжандагы Нуаймий, Умму Кайвайндагы Муалла, Фажирадагы Шаркийлер.

Шейх Зайд 2004-жылы каза болгон соң, анын чоң уулу шейх Халифа ибн Зайд Ал-Нахян Амирликтерге президент болду. Калкы 9 миллион болгон жана алардын 11%ын түпкү калк түзгөн мамлекеттин президенти шейх Халифа Батыш мамлекеттеринен курал-жарак сатып алуу жана Амирликтердин аскерлерин машыгуудан өткөрүү үчүн ири каражат бөлүү аркылуу мамлекеттин аскерий потенциалын күчөттү. Биринчи Кошмо Штаттар менен 6.4 миллиард доллар көлөмүндө 80 F-16E/F Desert Falcon тибиндеги самолёт сатып алды. Кийинчерээк «Апачи» тибиндеги вертолёттор жана F-16 тибиндеги самолётторго, танктар, ракета комплекстери жана запастарга ээ болду. Ошондон кийин Амирликтер ролу саясий гана эмес, аскерий аракеттерге даяр болду! 2010-жылы Британия канышасынын Амирликтерге болгон сапары ушул ролду жогору чекитке алып чыкты: «Британия канышасы Елизавет экинчи өзүнүн Амирликтерге болгон расмий сапарын Абу-Дабиден баштады.

«Канышаны Амирликтердеги өкүмдар үй-бүлө менен бекем достук байлап турат», деди Британиянын Абу-Дабидеги элчиси Доминик Жерми. Өз кезегинде, Амирликтердин Лондондогу элчиси Абдурахман Ганим Матюй: «Ушул сапар мамлекеттерибиз ортосундагы түрдүү тармактар боюнча эки тараптуу мамилелер өнүгүүсү үчүн маанилүү чекит болуп эсептелет», деди жана сапарбы «өтө маанилүү», деп баалады». (Шаркул Авсат гезити, 2010-жыл, 25-ноябрь). Амирликтер өзүнө берилген ролду өтө мыкты аткарып, Британия саясатын аткаруу үчүн региондогу колонизаторлук союзуна кошулду. Бул союз түпкүлүгүндө англистердики болобу же америкалыктардыкыбы, айырмасы жок. Т.а. Амирликтер АКШ саясатын Британия көзөмөлү астында аткарды. Ушул таризде ал англистердин малайы болуп, Америка байрагы астында жана анын көлөкөсүндө күрөшүүдө. Же Американын малайларынын жолунан жүрөт, мисалы, саудиялык Салман жетекчилигиндеги «Чечкиндүүлүк бороону» деген Булуң коалициясына т.а. АКШ коалициясына кошулганы сыяктуу. Амирликтер Саудиядан кийин экинчи орундагы күч болуп эсептелип, коалицияда 30 самолёту менен катышып жатат. Ал тышынан караганда өзүн Америка союздаштарынын бири катары көрсөтүүдө. «Американын Амирликтерде «кичи спарта» деп аталган күчтүү жана жоош союздашы бар», деди Вашингтондогу элчиси Юсуф Атийя. (Вашингтон Пост, 2014-жыл 9-ноябрь). Вашингтон Пост гезитинин 2017-жылы 3-январдагы санында Амирликтердин «Зафра» аскерий базасындагы кабарчысынын «АКШ самолёттору «Зафра» базасынан учуп, алты айдан бери Сирия жана Иракты бомбалоодо», деген сөздөрү басылып чыкты. Кийин гезит «Кээ бирөөлөр билбеген же аз билген акыйкат ушул, F-22 самолёттору бар ушул жалгыз аскерий базада 3.500 америкалык аскер жайгашкан», деп кошумчалады. Гезит Жакынкы Чыгыштагы АКШ күчтөрүнүн мурдагы командачысы Энтони Зиннинин «Кошмо Штаттардын Амирликтер менен болгон мамилеси, бүгүн араб дүйнөсүндөгү ар кандай мамлекетке карата болгон мамиледен бекемирээк», деген сөздөрүн келтирди. Ошентип, Амирликтер кудум Американын күчтүү союздашы болуп көрүнсө да, түпкүлүгүндө, англистердин пайдасы үчүн өзгөчө роль ойноодо. Ал Американын согуштарына катышса да, бул Британиянын көрсөтмөсү менен болот. Сыртынан Американы

колдоп-кубаттап жаткандай болуп көрүнгөнү менен, бирок, парда артында анын иштерин бузат!

Ушуну баса белгилөө жаиз, Британия Чыгыш Сувайшта, өзгөчө, 1956-жылы жеңилди, кийин 1963-жылы Яман согушунда чоң зыян көрдү жана анын артынан 1968-жылы аскерий жактан Булуңдан чыгып кетүүгө аракет кылып, 1971-жылы чыгып кетти. Бирок, ал ошол абалда калууну каалабай жатат. Ошондуктан, аскерий жактан чыгып кетүүнү жана түздөн-түз колонизаторлукту башка түргө өзгөртүүнү абзел көрдү. Т.а. ал башка көптөгөн колонияларында кылгандай саясий, экономикалык жана коопсуздук жагынан өзүнүн колонизаторлугу сакталып калышын каалады. Ошондон бери т.а. Чыгыш Сувайштан күчтөрүн толук алып чыгып кеткенден бери Британия АКШ каршысында кол куушуруп отурган жок. Өзүнүн негизги саясатын АКШны тышынан колдоп-кубаттап, артынан бычак саюуга каратып, Ливия, Тунис, Мисир жана Яманда Амирликтер сыяктуу малайларына ролдорду бөлүштүрүп берди.

Ливияда Британия өзүн Америка малайы Хафтардын артында тургандай жана аны колдоп-кубаттап жаткандай кылып көрсөтүүдө! Ошол эле учурда, БУУнун Ливиядагы мурдагы атайын өкүлү Бернардино Леон менен болгон алакасын бекем кармап келүүдө. Себеби, Бернардино испаниялык болуп, Европага жан тартат. Анын Табрук парламенти жана Хафтар тобу тарабындагы аракеттерине жардам көрсөтүүдө. Баса, гезиттерде Бернардинонун электрондук почтасында Амирликтердин Тышкы иштер министри менен кат жазышканы ачыкка чыкты. О.э. кийинчерээк БУУнун Ливиядагы өкүлчүлүгү кызматынан бошогондон кийин да түздөн-түз Амирликтерде жашыруун ири маяна алып иштеп жатканы да ачыкка чыкты. Амирликтер менен БУУнун британияпарас мурдагы өкүлүнүн ортосунда мына ушундай бекем мамиле сакталып келип жаткандыгы, Британия Амирликтердин Ливиядагы вазыйфасына ыраазы экенине далалат кылат.

Амирликтер Тунисте Франция курал соодасы келишимдери аркылуу Тунисте каржылап жатат, башка жактан болсо, Тунис менен мамилелерин кескин кылып көрсөтүүдө. Бирок, түпкүлүгүндө бул жасалма кескиндик болуп, Амирликтер Тунис жана ага кошуна мамлекеттерде англистердин пайдасы үчүн өзүнө белгиленген ролду ойноодо.

Мисирде, анын аракеттери Британия сызып берген жолдон кымындай ообостон, Сисий менен жакын алака алып баруудан

турат. Британия Сисийге тынчтандыруучу сигналдарды жолдоп, Амирликтерге жакындаштырууда.

Яманга келсек, Амирликтер 2015-жылы март айынан бери Яман жаатында Саудия жарыя кылган «Чечкиндүүлүк бороону» коалициясына катышып келет. Бирок, бул иш жөнөкөй көрүнсө да, түпкүлүгүндө андай эмес. Мисалы, Саудия «Чечкиндүүлүк бороонун» аба соккуларына гана чектөөнү каалап жаткан болсо, бирок, Амирликтер өзүнүн жөө күчтөрү менен кызматташуу көлөмүн кеңейтип жиберди. Бул болсо, анын Яманга көбүрөөк күчтөрүн киргизип алуу үчүн коалициядан пайдаланып жатканын көрсөтөт. Саудия 2015-жылы 5-апрелде Яманга жөө аскерлерди киргизүүнү четке кагып, ошол жылы 21-апрелде «Чечкиндүүлүк бороону» амалияттары аяктаганын жана «Үмүттү кайра тикелөө» амалияты башталганын жарыя кылды. Эгер бул нерсеге көңүл коюп назар салсак, бул доор Саудия менен Амирликтер ортосунда кескиндик доору болгонуна күбө болобуз. Саудия аба соккулары аркылуу саясий келишимге жетишүүнү каалап жатат. «Үмүттү кайра тикелөө» амалиятын башташы да ушуну тастыктап турат. Амирликтер болсо, ушул согуш Хусийлерди Яман шаарларынан чыгарууга каражат деп билүүдө. Саудия саясий келишимге чөйрө жаратуу үчүн Хусийлерге басым кылууну гана көздөп жаткан болсо, Амирликтер Ямандагы согуш аркылуу Хусийлерди артка чегинүүгө мажбур кылууда.

Саудия-Амирликтер ортосундагы бул карама-каршылык ушуга гана чектелбейт. Кызматтан кеткен Салихке карата позиция да карама-каршы. Мисалы, Саудия менен Салих ортосунда башынан душмандык болуп турганда аны Амирликтер колдоп-кубаттап жатканы туурасында кабарлар тарады. Амирликтер «Чечкиндүүлүк бороону» операциясындагы аба чабуулдарынын биринде Салихти куткарып да калган! Бул жөнүндө «Мисир арабия» сайты да 2015-жылы 4-апрелде кабарлады: «Ямандык жогору кызматтагы жооптууларынын биринин «Мисир арабияга» берген атайын билдирүүсүнө ылайык, Бириккен Араб Амирликтери менен Сауд Арабия ортосунда келишпестик жүзөгө келген. Буга себеп, Абу-Даби «Чечкиндүүлүк бороону» операциясы өткөрүлүшүнөн бир саат мурун мурдагы Яман президенти Али Абдуллах Салихтин уулун операция жөнүндө кабарлаган. О.э. Амирликтер Али Салихти коргоо жана аны ар кандай чечим демилгеси алкагында алып калуу зарыл деп эсептөөдө. Амирликтер согуштук амалият

өткөрүлүшү жөнүндө кабар бериши, Салихти өлүмдөн куткарды, себеби, ал бомбалоодон мурун үйүн чыгып, Санъадагы башка коопсуз жерге барды». Амирликтердин Али Салихти колдоп-кубатташына дагы бир мисал, ал Салихке каршы эл аралык санкция жарыя кылынганына билмексен болууда. Сайттар Амирликтер Али Салих жана анын үй-бүлөсүн финансылык жана аскерий жактан колдоп-кубаттап жатканы, дагы эле ага союздаш экени туурасындагы айыптоолорго толуп кетти. Амирликтер Саудия жетекчилиги астында Ямандагы Хусийлер жана алардын союздашы Салихке каршы согуш жарыя кылган араб мамлекеттери коалициясына ачыктан-ачык шерик экенине карабастан, ушундай айыптоолор айтылды. Негизи, бул согуштан максат «өлкөгө кайра мыйзамдуулук берүү» жана «Хусийлер алып барып жаткан кандуу ыңкылапка чекит коюу» экендиги жарыяланган. О.э. Амирликтер менен Салих ортосундагы алаканы «Яман Пресс» сайтынын 2015-жылы 22-октябрдагы бул кабары да тастыктоодо: «Амирликтер Хусийлерге жана Салихке каршы согушка катышып жатканына карабастан, Салихтин уулу талаа командачысы Ахмад Али Салих Амирликтерде жашап, атайын коргоо менен камсыздалууда!».

Президент Хадий да кыйын абалда. БУУ аны жумуштан бошотуу демилгеси менен чыкты. Т.а. Британия Яманда күчтөрүн, башка карталарын даярдап жатат. Хадийди Ямандагы саясий майдандан четтетүүгө мамлекеттер аралык келишим жүзөгө келе турган болсо, анын четтетилиши менен англистердин Ямандагы таасиринин да четтетилишине туура келет. Англистердин таасири көп карталардан турат жана Хадий ушул карталардын бири гана. Ушул таризде Британия Амирликтерди Али Салихти колдоп-кубаттоого үндөдү, Хадий да, Али Салих да Британия малайларынан. Бирок, маселе вазыйфаны бөлүшүп берүүдө, бөлүшкөндө да англисче куулук жолу менен бөлүүдө! Ошентип, Амирликтер менен Хадий ортосундагы келишпестикти да, кийин Хадийдин Абу Дабиде суук күтүп алынышын да, Амирликтердин Хадийге Адан аэропортунун башчысы Салах Умайрийди (Абу Каттон) жумуштан бошотушуна жол бербегенин да ушул көз караштан түшүнүү мүмкүн. Т.а. Амирликтердин Ямандагы саясаты менен президент Хадий ортосунда келишпестик бардай көрсөтүү, түпкүлүгүндө, Британия көрсөтмөсү болуп, Амирликтерге мына ушундай роль тапшырылган. Ошондуктан, Амирликтер өзүн Хадий тарабында турбай жаткандай кылып көрсөтүп жатат. Фарс Булуңу

мамлекеттери демилгеси да Хадийге ыраазы болушкан. Түпкүлүгүндө, Амирликтер Британиянын дагы бир малайы болгон Али Салихти колдоп-кубаттоодо. Муну менен Амирликтер Яманда англистердин пайдасы үчүн өздөрүнө тапшырылган ролду ойноп, АКШ пайдасына аракет кылып жаткан Саудия режиминин иштерин бузууда.

Яман түштүгүндө болуп жаткан окуялар жергиликтүү жана регионалдык куурчактар жардамында алып барылып жаткан Британия-Америка ортосундагы күрөштүн уландысы. Америка Хусийлерди келечекте Ямандагы саясий майданда негизги чечүүчү тарап катары активдүү катышууну камсыздоо үчүн аракет кылып жатат. Муну Яман түндүгүндөгү майдандардын мүмкүн болушунча көбүрөөк бөлүгүн өз көзөмөлүнө алуу аркылуу Яман кризисинен саясий чечим менен чыгуу максатында тынымсыз басымдарды өткөрүү аркылуу ишке ашырмакчы. Муну менен бирге, Америка өз тагдырын өзү белгилөө жана түштүк мамлекетин колго алуу талабы менен чыгып жаткан сепаратист кыймылдын канатын кайра жандантууга аракет кылууда. Британия да Амирликтер аркылуу АКШ каршысында туруп, ушул сепаратист кыймылдарды тизгиндеп алууга же жок кылууга урунуп жатат. Муну менен бирге, Америка колдоп-кубаттаган саясий Кеңеш бийлигине караштуу шаарларды талаа командачысы Тарик Салих жардамында кайтарып алууга аракет кылып жатат.

Ооба, Бириккен Араб Амирликтери Яманды тозокко айланткан аскерий операциялар жасады жана өзүн кудум ири мамлекеттердей тутту. Мисалы, Бабул Мандабды өз көзөмөлүнө алды, Сокотра аралын көзөмөлгө алып, ал жерге аскерий база курду. Мындан тышкары, Маюн (Перим) аралын да көзөмөлгө алды. Адан шаарын ээлөө үчүн «коопсуздук курун» орнотту. Зу-Баб айылын ээлеп, ал жерден он миңге жакын калкты көчүрүп чыгарды. Кийин Амирликтер Мохо портун ээлеп, ал жерге төрт жүзгө жакын аскер жайгашкан ири аскерий база курду. Мындан тышкары, Адан жана Мукалла аэродромун да ээледі. Ушундай кылмыштары менен Яман айланасындагы райондорду толук көзөмөлгө алды жана албетте булардын баарын АКШнын Ямандагы пландарына каршы Британияга кызмат кылуу үчүн аткарды.

Санъада туруп англистердин пайдасы үчүн аракет кылып жаткан Али Салих жок кылынган соң о.э. президент Абдуроббих Хадий Саудия тарабынан тизгинделип, ал жерден чыгууга тыюу коюлган

соң, бүгүн англистер жаңы аракет баштоого даярдык көрүп жатышат. Мындан мурда Тарик Мухаммад Абдуллах Салих жана анын агасы Хусийлердин колунан кутулуп, Аданда пайда болушту. Ошондон кийин аларга англистер тарабынан Амирликтер аркылуу өзүнчө роль белгилеп берилди. Бул – Республика Гвардиясы кошуундары менен алака орнотуу ролу. Республика Гвардиясы алардын айтымында, мурдагы президент Салихтин «түштүктүктөргө» каршы согушуучу рычагы болсо да, бирок, Түштүк өткөөл доор жетекчиси Айдарус Зубайдий: «Мен Тарик Салихти Хусийлерге каршы күрөшүндө колдоп-кубаттайм», деди. Муну менен түштүк каршылык кыймылы – Амирликтердин каалоосун аткаруу үчүн – өздөрүнүн касташкан душманы болгон Республика Гвардиясына карата позициясын кескин өзгөрттү. Себеби, англистер Амирликтерге Республика Гвардиясынан калган аскерлерди жана Салихтин Элдик Конгресс партиясы жетекчилерин топтоону буюрду. Ушул аркылуу өздөрүнүн биринчи линиядагы күчтөрүнө параллель түрдө аскерий жана саясий күч түзүшмөкчү болушууда. Белгилүү болгондой, биринчи линияны азыркы президент Абдуроббих Мансур Хадий жетектейт. Ошентип, англистер – Хусийлер өз союздаш-душмандары болгон Хадийди өлтүрүп жиберүүлөрүнө карабастан – өздөрүнө Яманда эки канат түзүүгө жетишишти.

О.э. англистер уруу аксакалдары, Элдик Конгресс партиясынын мүчөлөрү, валюта жана азык-түлүк соодагерлери менен алака байлашкан. Ушул аркылуу Хусийлерге жана алардын кол астындагыларга басым өткөрүп, абалды изден чыгарышмакчы болушууда. Алар Хусийлердин планын ички жана тышкы жактан бузуп, өздөрүнүн аскерий пландарын тездетишмекчи. Бул пландары президент Абдуроббих жана анын өкмөтүнүн ордуна талаа командачысы Тарикти алып келүүдөн турат.

Америка «Түштүк кыймылды» нааразылык демонстрациясына чыгарды. Ал билдирүү берип, коалицияга мүчө мамлекеттерди президент Салих режимине караштуу бир да күчтөрдү кабыл албоого чакырды. Демонстранттар «Тарик Адан шаарынын ичинде аскерий база курганына нааразылык» билдиришти. Себеби, америкалыктар бул күчтөрдүн англистерге малайлыгын билет. О.э. Америка Яман валютасын долларга карата кунсузданышын токтотуп калуу деген шылтоо менен Саудияга Адандагы Борбордук банкка эки миллиард доллар коюшун буюрду. Бирок, түпкүлүгүндө,

мындан максат түштүктөгүлөрдүн көңүлүн алуу, Амирликтердин англистер үчүн аткарып жаткан ишине тоскоол болуудан башка нерсе эмес.

Ахмад Али Абдуллах Салих Абдулкарим Салих Шаифти (Элдик Конгресс партиясынын Адандагы бөлүмүнүн жетекчиси жана Адан провинциясынын губернаторунун мурдагы орун басары, акыркы күндөрдө Абу-Дабиде жүрөт) өз алдына чакырышы ушуну көрсөтөт, англистер аскерий операцияны улантат, өздөрү мыйзамдуу деп атап жаткан өкмөттөн алыста Элдик Конгресс партиясынын мүчөлөрүн жана ага берилген урууларды топтойт. Алардын планы «мыйзамдуу» өкмөткө каршы козголоң көтөрүп, убактылуу борбор болгон Аданда жана азат кылынган аймактарда тартипсиздиктерди келтирип чыгаруу. Өкмөт Али Абдуллах Салихке берилген түштүктүк жетекчилерди өкмөт курамына кошууну жарыялады. Бирок, Бириккен Улуттар Уюму англистер планы ишке ашышына тоскоолдук кылуу үчүн, Американын планы ийгиликсиздикке учурабашы жана анын кызыкчылыктары сакталып калышы үчүн бул токтомо каршы чыкты.

Англистер учурда Аданда түзүлүп жаткан бригада жардамында Хусийлерге каршы аскерий соккуларды күчөтүшмөкчү. Ушул аркылуу Хадийге караштуу армиялар фронтуна жардам берүүгө же түндүктө Хусийлердин көзөмөлүндөгү аймактарды талкалоочу жаңы фронтторду ачууга урунуп жатышат. Ушундай жол менен англистер өлкөнүн көпчүлүк бөлүгүн көзөмөлдөөнү улантышат жана учурда БУУ кайра чакырып жаткан сүйлөшүүлөрдө кеңирээк саясий таасирге ээ болушат. Америка англистер менен атаандашууга жана аларды мурдагы колония жерлеринен чыгарып салууга канчалык урунганы менен, англистер аскерий жана саясий жактан кайра орношуп алуу үчүн өздөрүнүн региондогу малайларына таянып жатышат.

Ошентип, Ямандагы Британия-Америка күрөшү төмөндөгүдөй жүрүүдө: Америка Саудия жана коалициядагы анын жетекчилиги аркылуу, Хусийлерди колдоп-кубаттоо аркылуу күрөш алып барууда. Хусийлер Ирандын Ливандагы Хизби сыяктуу, Американын Ямандагы кызыкчылыктарын коргоочу күч. Англистер болсо жеңилмекчи эмес. Алар Ямандагы канаттарын тартипке салууга аракет кылышууда. Бул канаттар, бир тараптан, Абдуроббих Хадий жана аны менен союз түзгөн партиялар болсо, башка тараптан, Республика Гвардиясы жана Элдик Конгресс

партиясынын эски мүчөлөрү. Англистер булардын баарын Бириккен Араб Амирликтери пайда болгондон бери ошолордун колу менен аткарууда. Амирликтер да Түштүктөгү кыймылдардын жетекчилерин өзүнө каратууга жана АКШга караштууларын болсо кыйратууга аракет кылып жатат.

Тыянак:

Амирликтер башка Фарс Булуңу мамлекеттери сыяктуу англистерге бүтүндөй көз каранды жана малай. Саудия гана Салман заманынан бери Америкага ээрчүүдө. Амирликтер – Ливияда болобу, же Ямандабы, же болбосо Мисир режимин колдоп-кубаттоо ролу болобу, айырмасыз – англистер тапшырган ролду аткарууда. Анын саясатында көзгө урунуп жаткан карама-каршылыктар болсо, илманийлерди колдоп-кубаттоо, исламчыларга каршы күрөшүү сыяктуу Британия сызып берген кеңири көлөмдүү долбоорлор натыйжасында келип чыгууда. Бул долбоорлор, мисалы, Катар үчүн сызып берилген долбоордон башкача. Мындан тышкары, Амирликтер Британия үчүн атайын жана мыкты саясаттарды аткарат. О.э. ал көбүнчө тышкы көрүнүшүндө Американын региондогу малай мамлекеттеринин пайдасына, парда артынан болсо Британия кызыкчылыгына иштейт.

Эмнеси болгондо да, Катар болобу, же Бириккен Араб Амирликтери болобу, же мусулман мамлекеттериндеги башка малай мамлекеттер болобу, айырмасыз, бардык колонизатор кафирлердин кызыкчылыгына кызмат кылышууда. Бул өтө чоң кылмыш. Кылып жаткан иштери жалаң зыян болуп, эч качан бул иштеринен бул дүйнөдө да, ахиретте да жакшы натыйжа ала алышпайт.

Бир адам жок болгон болсо, дагы башкасы келди. Яман үстүндө кайра күрөш уланып, кайра анын калкынын пакиза каны төгүлө баштады, ачкалык, ооруу... сыяктуу азап-кыйынчылыктар күндөн-күнгө көбөйүүдө. Ушул себептен улам, Яман калкы кутулуу, чечимге жетүү жана Аллах Тааланы ыраазы кылуу үчүн бир гана жол бар экенин, ал да болсо, Пайгамбарлык минхажы негизиндеги рошид Халифалык мамлекетин тикелөө үчүн олуттуу аракет кылуу жолу экенин өтө жакшы билишет. Ушул мамлекет менен гана алардын каны, малы жана намысы корголуп, эки дүйнө бакытына жетишет. □

ЭЛ АРАЛЫК ВАЛЮТА ФОНДУ – АКШ ӨКҮМДАРЛЫГЫНЫН ДОЛБООРУ

Лутфий ибн Мухаммад – Малайзия

Белгилүү болгондой, бирер мабданы кабыл алган мамлекеттер ушул мабданы дунядагы өкүмдар мабдага жана адамдарды башкарган мафкурага айлантууга аракет кылат. Биринчи мамлекет макамын ээлеп келе жаткан, адамдардын такдырын белгилөөдө өкүмдар болгон Америка да дал ушундай. АКШ ушундай бир услубдарды колдонуп, алардын жардамында өзү каалаган экономикалык тартип-эрежелерди мажбурлап киргизип, башкалар ал эрежелерди кабыл алышын камсыздады. Америкага бул жаатта түзүлүшүнө өзү жетекчилик кылып, арасына өз адамдарын киргизген уюмдар абдан жардам берди. Анткени, АКШ бул уюмдарды Америка өкүмдарлыгын бекемдөөгө аракет кыла турган трибуна болушу үчүн түзгөн. Бириккен Улуттар Уюму (БУУ) жана Эл аралык Валюта Фонду мына ушундай уюмдардын эң көзгө көрүнгөндөрү. БУУ Американы коргоо жана саясий мыйзамдуулук менен камсыздаса, Эл аралык Валюта Фонду Америка зомбулугун экономикалык жактан жашырып турат о.э. анын саясатын ээрчиген башка мамлекеттердин зомбулугун да жашырат. Ошондуктан, бул уюмдарга токтолуп, аларды бир аз талдоо لازым жана алардын капиталисттик системаны жаюудагы жана дунянын үчүнчү мамлекеттерине экономикалык өкүмдарлык орнотуудагы ролун ачыкка чыгаруу керек. Экономикалык тармак жөнүндө сөз болгондо Эл аралык Валюта Фонду тууралуу айтпоого мүмкүн эмес. Анткени, АКШ жетектеген бүгүнкү глобалдуу экономика доорунда капиталисттик финансылык саясатты аткаруудагы негизги роль ушул уюмдарга берилген.

Тарыхка назар салсак, Европа экономикалык жана саясий жактан алдан тайган маалда, айрыкча, Экинчи дүйнөлүк согуш АКШны глобалдуу даражага алып чыкты. Андан тышкары, Америка ошол кезде дунянын алтын запасынын 70%ына ээ болуп алды. Бул нерсе АКШны абдан ыңгайлуу финансылык кырдаалга туш кылып, ушул аркылуу ал эл аралык экономикада жеке өкүмдар болушуна, акча жана саясатка байланыштуу ар бир иште өз назариясын мажбурлап киргизишине мүмкүнчүлүк жаратты. Натыйжада, Америка Гитлерге каршы коалицияга кирген мамлекеттерди 1944-жылы Бреттон-Вудс конференциясына чакырды. Бул конференцияда Эл аралык Валюта Фонду уюму түзүлдү о.э. бир

катар токтомдор жана келишимдерге кол коюлду. Алардын негизгилери – АКШ долларын эл аралык валютага айлантуу жана аны алтынга негизделген валюта деп кароо. Кийинчерээк бул токтомдордун артынан 1971-жылга келип долларга алтынды негиз кылбоо жөнүндө токтом кабыл алынды. Бреттон-Вудс келишимине ылайык, мамлекеттер өзүлөрүндөгү долларды алтынга айырбаштоосу мүмкүн эле. Ал кезде бир унция алтын 35 долларга барабар болгон.

Эл аралык Валюта Фондун түзүүдөн максат – конференцияга мүчө болгон жана финансылык дефицитти башынан өткөрүп жаткан мамлекеттерге материалдык, техникалык жардам көрсөтүү жана финансылык базарлардын активдүүлүгүн жана туруктуулугун бекемдөө деп айтылган. Конференцияны уюштурган жана ага жетекчилик кылган мамлекет АКШ болгондуктан, ал Эл аралык Валюта Фондунун капиталын каржылоо боюнча квота эрежесин кабыл алуу сунушун киргизди. Бул эреже долбоорлорду кабыл алуу укугуна ээ мамлекеттерди белгилөөнү өзү ичине камтыган. Бул эреже аркылуу Америка өзүн эң негизги салым кошкон тарап катары киргизүүгө жетишти. Арийне, кабыл алына турган токтомдор да Америка ыраазы болгон жолдон чыкпай турган болду. Америка каржылоо менен гана чектелбестен, Эл аралык Валюта Фондунда хызмат кылган кадрларды АКШ финансы министрлигинде жана Федералдык Резервде иштеген адамдардан дайындоого жетишти. Вашингтондо Эл аралык Валюта Фондунда иштеген адистерди даярдаган Эл аралык Өнүгүү институту ачылды. Америка муну менен Эл аралык Валюта Фондун анын бүткүл дуняны көзөмөлдөөгө багытталган пландарынан бир кадам да четке чыкпаган уюмга айлантты.

Эл аралык Валюта Фондунун иш-аракетин күзөткөн киши, анын программа жана вазыйфалары өзгөрүп турушуна, бул коомчулукка ачыкталбашына күбө болот. Мисалы, уюм түптөлгөн 1945-жылдан 1960-жылга чейин Эл аралык Валюта Фондунун вазыйфасы АКШ үчүн базар ачууга жана анын тышкы саясатын бекемдөөгө ылайыктуу делген мамлекеттерди колдоп-кубаттоого багытталган. Ошондуктан, Фонд Европа мамлекеттерине жана Японияга финансылык жардам көрсөтүп келди, долларды алтынга айырбаштоого жарактуу эл аралык валюта катары сактап келген уюмга айланды. Бирок АКШ бюджетиндеги таңкыстык жана валютасынын инфляциясы себебдүү долларга жана анын

экономикасына карата ишеним жоголгондо Франция менен Швейцария колундагы долларларды алтынга алмаштырууну талап кыла баштады. Америка алтын запасынын азайып кетишинен кооптонуп Никсон доорунда, 1971-жылы 15-августта долларды алтын менен камсыздоону бекер кылуу жөнүндө токтом чыгарды. АКШ 1975-1980-жылдары алтындын фианасылык базарлардагы ролун азайтууга өттү. Америка муну долларга болгон ишенимди кайра бекемдөө жана аны эл аралык соода негизине айлантуу максадында кылды. Натыйжада, АКШ алтындын баасын төмөндөтүү максадында дуня базарларына 412 тонна алтынды чыгарды. Бирок, вакиъде мунун бүтүндөй тескериси жүз берди. Т.а. 1980-жылы январь айында алтындын баасы абдан жогорулап кетти. Ушундай өзгөрүүлөр доорунда Эл аралык Валюта Фондунун вазыйфасы алтын запасынын бул таңкыстыгын жабуу үчүн алтынды Америкага сатууга багытталды. Белгилүү болгондой, Фонд дуянада алтынга ээ уюмдардын эң чоңу болуп эсептелет. Т.а. Фонд АКШ жана Германиядан кийин үчүнчү орунду ээлеп, Дүйнөлүк алтын кеңеши чыгарган соңку статистикалык маалыматка ылайык, 2800 тонна алтынга ээлик калат. Сексенинчи жылдарда Эл аралык Валюта Фонду өзүн рецептерди жазып берген дарыгер катары көрсөттү. Мисалы, «азия жолборстору» кабылган экономикалык кризисте зыян көрбөстөн чыгууга жетишкен бирден бир мамлекет Малайзия болгонуна күбө болобуз. Анткени, ал Эл аралык Валюта Фонду сунуштаган «рецептти» кабыл албады. Негизи, ушул «рецепт» себедүү Индонезия, Таиланд жана Филиппин сыңары мамлекеттердин экономикасы чоң зыян көрдү.

Жыйырма биринчи кылымдын башында Эл аралык Валюта Фондунун ролу четке чыкты жана добушу дээрлик угулбай калды. Мунун бир нече себедери бар, алардын негизгиси: бүтүндөй Америка файдасына хызмат кылган Эл аралык Валюта Фондунун иши керек болбой калды. Өзгөчө, «терроризмге каршы күрөш» деген нерсе Америка кызыкчылыгына хызмат кылган шылтоого айланып, эл аралык уюмдарга мухтаждык калбады, алардын ролу кыскартылды. Жада калса, айрым америкалык саясатчылар Эл аралык Валюта Фондунун доору өттү, анын кереги жок дешти. Бирок, көптөгөн финансылык мекемелерди кыйраткан 2008-жылдагы ипотека кризиси артынан Эл аралык Валюта Фонду кайра күчкө кирди жана бул кризистен зыян көргөн мамлекеттердин

экономикасын куткаруу үчүн өзүнүн финансылык запасынан файдаланды.

Эл аралык Валюта Фонду мамлекеттердин экономикасынын схемасын сызып берүү ролун ойногондуктан т.а. калктардын байлыктарын көзөмөлдөө жана аларды карыздарга байлоо куралы болгондуктан, соңку жылдарда ал эксперттердин көңүл чордонунда турат. Далил катары айта турган болсок жана анын аппаратын дыкат үйрөнүп чыксак, ушуларга күбө болобуз: уюмдун жыйырма төрт мүчөсү бар, аларга франциялык Кристин Лагард деген аял жетекчилик кылат. Ал Европа Союзунун кызыкчылыгын коргогон өкүл болуп эсептелет. Анын орун басарлары: кытайлык Чжан Тао, америкалык Дэвид Липтон, япониялык Ёсихито. Калган мамлекеттер 16 топко бөлүнгөн. Бул жерде этибарлуусу, америкалыктардын укугу Эл аралык Валюта Фондунун жетекчисинин укугунан көп жана ал бардык токтомдорго veto коюу укугуна ээ. Жогоруда айтканыбыздай, буга квоталар эрежеси себеб. Кытай бул эрежеге өзгөртүү киргизүүнү талап кылды, ал эл аралык экономикалык теңдемди туюнтпай жатканын билдирди. Кытай дуняда экономикасы эң күчтүү мамлекеттердин экинчи орунунда турат. Америка veto укугуна ээ болуу менен чектелбестен, анын адамдары Эл аралык Валюта Фондунда буйруучу жана тыюучу токтомдорду чыгаруу укугуна ээ болушун каалады. Америка бул үчүн «Robben Network» деп аталган лобби түздү, бул лоббинин вазыйфасы – АКШ өкүмдарлыгын камсыздоо жана Эл аралык Валюта Фондунун саясаттарын ушул максатка багыттоо. Лобби мүчөлөрүнүн негизги белгиси ушул: алардын көпчүлүгү АКШ жетекчилигинин финансы министрлигинде, Федералдык Резервде же «City Bank of New York» сыяктуу Американын ири банктарында жогору хызматтарда иштеген адамдар.

АКШ менен Кытай ортосундагы негизги келишпестикке алар экономикалык кризисти айрыча түшүнүүлөрү себеб. Т.а. кризис экономика чынжырынын бир жүзүгүнөн келип чыкканбы же аны структурасында жарака кетип, аны кайра түзүү жана жаңылоо керекпи деген маселеде экөөсү башка-башка фикирде. Мисалы, Америка бул кризис жай мезгилиндеги булут сыяктуу, аны бир катар токтомдорду жана салык саясатын киргизүү менен чечсе болот деп ойлойт. Буга карама-каршы түрдө, Кытай анын структурасы кризиске учураган, андыктан бүткүл эл аралык

экономикалык саясатты түптөн өзгөртүү керек деп билет. Бул, айрыкча, доллар жаатында кандайдыр бир даражада туура фикир болсо да, бирок АКШ жетекчилиги андай токтом кабыл албайт. Анткени, бул нерсе экономикалык жактан өз жанына кол салууга барабар. Америка долларды эл аралык негизги валюта деңгээлине алып чыгуу менен дуняга өкүмдар болуп алды. Башка мамлекеттер да долларга ээ болууга жана аны өз валюталарынын маанилүү булагына айлантууга аракет кылышууда. Жада калса, Американын эң касташкан экономикалык атаандашы болгон Кытай да АКШ казынасынын 1.2 триллион доллар көлөмүндөгү облигацияларына ээлик кылат. Мунун менен Кытай өзүнүн юанын эл аралык валютага айлантууга урунуп жаткан болсо да, бирок ал АКШга көз каранды болуп калды.

Азыркы Эл аралык Валюта Фондунун негизги ролу:

1 – Финансылык өтүмдүүлүктү аракетке келтирүү;

2 – Кредиттерди берүү.

Мындай абалда Эл аралык Валюта Фонду банктын ролун ойнойт. Негизи, бул нерсе анын Фонд сыфатына тескери. Ошондуктан, биз көптөгөн адистер Эл аралык Валюта Фондуна банк сыфатын берип, аны эл аралык банк деп эсептеп жатышканына күбө болуудабыз. Өзгөчө, Эл аралык Валюта Фондунун уставында аны менен иштешүү фондго мүчө мамлекеттердин борбордук банктары аркылуу болушу баса белгиленген. Ушуну этибарга алуу керек, өз валютасынын индексин төмөндөтүүнү каалаган мамлекеттерге Эл аралык Валюта Фонду белгилүү бир шарттарды коёт. Мына ушинтип, бул Фонд жалпы валюталардын индексин төмөндөтүү жараянын көзөмөлдөйт.

1 – Финансылык өтүмдүүлүктү аракетке келтирүү:

Банк мүчө-мамлекеттерден – квотасынан жараша – алынган каражаттардан fayдаланат. Бул каражат Эл аралык Валюта Фондунун капиталына кошулат, өз кезегинде, Эл аралык Валюта Фонду алтын сатып алуу жана сатуу амалияттары аркылуу аны аракетке келтирүү менен шугулданат. Эл аралык Валюта Фонду өзүнүн негизги бул амалияты аркылуу экономикалык кризистерден корголот. 2004-жылы Эл аралык Валюта Фонду дуня базарларынан 400 тонна алтын сатып алды. Анын негизги кардарлары бул дунядагы борбордук банктар болуп эсептелет. Кардарлар арасында эң биринчи орунда Кытай турат, ал жылына 455 тонна алтын өндүрүү менен алтын өнөр жайынын жогорку баскычын ээлеген.

Кытай юанды алтын менен камсыздалган валютага айлантууга кызыгып жаткандыктан алтын сатып алуу жана аларды запас кылып чогултуу үчүн банктардан файдаланууда. Муну менен долларга болгон талаб азайып, Кытай валютасы альтернативага айланат. АКШнын Иран жана Россияга санкцияларды колдонуп, Кытайдын дүйнөлүк экономикага жетекчилик кылууга умтулуусу улам күчөп бара жаткандыктан алтынга болгон талаб жогорулайт. Азыр бир унция алтын 1305 долларга жеткен. Анын үстүнө, биржа базарлары термелүүлөрдү башынан өткөрүп жатканда инвесторлор алтынды коопсуз башбаанек деп эсептешүүдө. Биржа базарлары чайкоочулук үстүнө курулган, алар чыныгы экономикага мухтаж. Бул болсо, экономикалык кризистердин жүз беришин аргасыз кылат. Капиталисттик экономисттер кризистерге ар 18 жылда жүз берип турган абал деп карашат. Демек, капиталисттик мамлекеттер экономикада колдонуп жаткан финансылык саясаттарында келечек жөнүндө анык фикир жок деп айтууга болот. Тескерисинче, алар проблемалардын себебин аныктоонун ордуна, проблемадан качууга багытталган саясаттар. Бул жөнүндө серепчилер ар түрдүү фикирде, бирок көпчүлүгү бул себебдердин негизгиси валюталарда алтын негиздин жоктугу (валютлар алтын менен камсыздалбаган) деген фикирге келишкен. Эл аралык Валюта Фонду алтынга болгон талабдын туруктуу өсүп бара жатканынан файдаланды жана алтын менен каржылап, соода кылган уюмдардын, «Bullion Banks» же «АТМ» банктардын эң чоңуна айланды. Бүгүн көптөгөн мамлекеттер, Япония, Германия, Голландия жана Эл аралык Валюта Фонду өзүлөрүнүн алтын запастарын АКШнын Федералдык Резервдик системасына жана Британиянын борбордук банкына коюшууда. Бул эки банкта сакталган алтын 10600 тоннаны түзөт. Жогоруда айтылгандардын айкын болгондой, Эл аралык Валюта Фонду башка эл аралык уюмдардан өзгөчөлөнүп турат жана өзүнүн ири финансылык запасы себебдүү жана финансылык саясатында АКШдан колдоо алгандыктан, белгилүү бир даражада көз карандысыз аракет кылат.

2 – Кредиттерди берүү:

Кредит капиталисттик финансылык институттардын турмуштук нерв системасы болуп эсептелет. Эл аралык Валюта Фонду – башка борбордук банктар катары – күчсүз мамлекеттерге т.а. финансылык ресурстары аз жана соода балансы таңкыс, банкротко

учураган мамлекеттерге кредит берет. Буга соңку кезде жүз берген Греция кризисин, ага Фонд аралашып 1.8 миллиард доллар көлөмүндө шарттуу кредит бергенин мисал кылуу мүмкүн. Бирок, кредит алуу жеңил иш эмес. Анткени, финансылык жардам ала турган мамлекет бир катар шарттарды аткарышы керек. Эл аралык Валюта Фонду тарабынан белгиленген алдан тайдырган бул шарттар ошол мамлекеттин маанилүү секторлоруна зыян жеткирет. Мисалы, ал негизги азык-түлүк продукцияларына бөлүнгөн дотацияны бекер кылуу, салык көлөмүн жогорулатуу, жумушчу орундарды азайтуу, менчиктештирүү... сыяктуу реформаларды шарт кылат. Андан тышкары, ижтимаий жана таълим тармактарына да белгилүү бир шарттар коюлат. Бул шарттарга – кредит берилишинен мурун – күчсүз мамлекеттер кол коёт жана амал кылышат. Муну менен бул күчсүз мамлекеттер ого бетер жаман ахвалга түшөт. Ооба, ушул реформалар көптөгөн ички туруксуздуктарга алып келет. Буга Венесуэла жана Грецияда болгон ахвалды мисал кылсак болот. Эл аралык Валюта Фонду эл аралык борбордук банк катары аракет кылып, мамлекеттердин борбордук банктарына өкүмдарлык кылат жана алардын финансыга жана валютага байланышкан саясаттарын белгилеп берет. Фонд 2008-жылдагы финансылык кризистен мурун өзүнүн кредиттик саясатында квота программасына таянган. Квота жалпы каражат болуп, аны мүчө мамлекеттер жылдык мүчөлүктүн взносу катары төлөйт, ар бир мүчө мухтаждыгына карап квотадан алуусу мүмкүн. Бирок, алып жаткан каражаты өзү үчүн белгиленген квотадан ашпашы шарт кылынган. Жогоруда айтканыбыздай, 2008-жылдагы финансылык кризистен мурун ушундай болгон. Бирок, бул мамлекеттердин көпчүлүгүнүн экономикасы жана банктары банкротко учурашы акыбетинде Эл аралык Валюта Фонду андан кредит сураган мамлекеттерге карата алып барып жаткан финансылык саясатын кайра карап чыгууга-өзгөртүүгө мажбур болду жана салттуу кредит саясатын колдонууга өттү. Ошондуктан, Эл аралык Валюта Фондундагы эң ири үлүшү барлар өзүлөрүнүн кредит берүү жарамдуулугун бекемдөөгө, аракет майдандарын кеңейтүүгө келишишти. Бул келишим Чоң Жыйырмалык (G-20) мамлекеттеринин Лондондогу саммитинде болуп өттү. Алар G-20 саммитинде Эл аралык Валюта Фондунун капиталын 750 миллиард долларга көбөйтүүгө келишишти, Обама жетекчилиги 100 миллиард доллар салым кошту. Бул келишимге ылайык, кредитор

мамлекеттер каражатты бүтүн төлөө мажбуриятын алат. Карыз хызматтары мамлекеттердин жалпы бюджетинин эсебинен алынат, мунун менен ушул мамлекеттер Эл аралык Валюта Фондуна көз каранды болуп калат. Бул төлөмдөрдүн аткарылуусун күзөтүү үчүн Эл аралык Валюта Фондунун эксперттери келишилген шарттарга толук амал кылынып жатканына ынануу максадында кезектеп ошол мамлекеттерге сафарларды уюштурат.

Мисалы, Эл аралык Валюта Фондунун долбоорлорун ишке ашыруу аракеттеринин алкагында, Фонд менен Тунис өкмөтү ортосунда Туниске 2.8 миллиард доллар көлөмүндө кредит берүү жөнүндө келишим түзүлдү. Өкмөт бул кредитти Эл аралык Валюта Фондунун комиссиясынын ыраазылыгын алгандан кийин төрт бөлүп алат. Т.а. комиссия Тунис өкмөтүнүн мамлекет чыгашаларын азайтуу жана салыкты жогорулатуу сыяктуу жоопкерчилигине жүктөлгөн реформаларды аткарып жатканына ынангандан кийин гана кредит келишимин тастыктайт. Тунистин 2018-жылдагы бюджетин Эл аралык Валюта Фондунун көзөмөлү астында белгиленди. Анткени, Фонд өкмөт калган кредиттердин бөлүгүн алышы үчүн андан кескин чараларды колдонууну талаб кылды. Мисирде да өкмөт менен Эл аралык Валюта Фонду ортосунда 12 миллиард доллар көлөмүндө кредит берүү туурасында келишимге кол коюлду, Фонд бул сумманы Мисир өкмөтү менен келишилген план негизинде үч жыл ичинде бере турган болду. Бюджет таңкыстыгын жоюуга багытталган бул пландар мамлекет чыгашаларын азайтуу, салыктарды көбөйтүү, жергиликтүү валютанын айырбаштоо наркын суюлтуу сыяктуу экономикалык чараларды камтыйт. Ыхтымал, эң этибарды тарткан нерсе Фонд тарабынан чыгарылган отчеттор болсо керек. Аларда экономикалык кырдаалга «жакшы» деп баа берилип, олуттуу реформалар өткөрүлүүдө, экономикалык өнүгүү жогорулоодо деп айтылат. Бирок, реалдуу абалда башка нерсе. Т.а. бул мамлекеттердин уюмдары жарыялаган статистикалык маалыматтар Эл аралык Валюта Фондунун отчеттору жалган экенин, чындыкка тескери келишин көрсөтүүдө. Андыктан, биз бул Фонддун отчеттору кандай гана жалганды камтып, кооз кылып көрсөтүлбөсүн, ал кагаздагы сыядан башка нерсе эмес экенин түшүнүп жеттик. Буга эң күчтүү далил – Тунисте козголоң башталышынан мурун Эл аралык Валюта Фонду тарабынан чыгарылган отчет. Отчетто Тунистеги экономикалык кырдаал

абдан жакшы деп берилген. Бирок, козголоң бул жаман экономикага каршы көтөрүлүп, кыйынчылыктарды жеңип өтүүгө кудуреттүү эмесин, тескерисинче, экономика үстүндө тургандар капиталисттик экономика түзүмүн колдонууну жана анын уюмдарына ээрчүүнү улантса, мындай экономика өзгөрүүсүз өз ордунан жылбашы тастыкталды.

Ошондуктан, режимдер кредит алууда Эл аралык Валюта Фонду зордоп киргизип жаткан реформалардан качууга урунат. Анткени, бул реформалар туруксуздуктарга себеб болуп, бул режимдерди кулатууга алып келет. Ушуну эсепке алып, бул режимдер кредитти Эл аралык Валюта Фондунан эмес, АКШ, Кытай жана Европа Союзунан алууга аракет кылышат. Өз-өзүнөн, мындай абалда ошол карыз берген мамлекетке көз каранды режимге айланышат. Каражаттын тынымсыз агып келиши режимди көз каранды режимге айлантуусу анык. Мисалы, АКШ жетекчилиги берген каражаттар мамлекеттердин мойнуна такалган кылыч болот. Ушул аркылуу АКШ «таттуу жана камчы» саясатын колдонууда. Т.а. Америка анын пландарына ээрчиген мамлекеттерге жоомарттык менен акча берет, качан бул мамлекеттер анын жолунан четке чыгып жатканы көрүнүп калса, Америка дароо буга реакция билдирип, жардам берүүнү токтотот. Бул болсо, ушул мамлекеттерди, өзгөчө, үчүнчү дүйнө мамлекеттерин Америка жардамдарын экиленбестен ала турган, өлкө кызыкчылыгыга таптакыр алакасы жок мыйзамдарды кабыл ала турган мамлекеттерге айлантат. Мисалы, күйүүчү май продукцияларынын баасын жогорулатуу, жаңы-жаңы салыктарды салуу же банкротко жакын калган мамлекеттердин чаралары т.а. акча басып чыгаруу... сыяктуу мыйзамдар. Шек-күмөнсүз, булардын баары адамдардын жеке каражаттарын берекесиз кылып, бааларды жогорулатат, аларды күчтүү валютаны жана алтынды сатып алууга мажбур кылат, өз кезегинде, инфляция күчөйт. Ошондуктан, Америка жардамдары режимдер өз тактыларын сактап калуу үчүн таянган каражатка айланды. Америка бул жардам жана кредиттер, айрыкча, диктатор режимдердин негизги таянычы катары, аскерий жаатка сарфталышына этибар каратат. Негизи, аскерий тармак керектөө сектору болуп, буга таянган мамлекет карыздар баткагынан чыга албай калат.

Жогоруда баян кылынгандарга кошумча, Эл аралык Валюта Фонду өз мамилесин мамлекеттерге гана чектеген эмес, «Too Big

To Fail Banks» сыяктуу ири банктар даражасына кеңейткен. Бул ири банктар Эл аралык Валюта Фонду менен – өзгөчө, алтын базары боюнча – кызматташат. Арийне, алар иш-аракет алып барган бирер мамлекет экономикалык кризиске жүз тутса, бул нерсе Эл аралык Валюта Фондуна терс таасир кылат. Ошондуктан, Эл аралык Валюта Фонду ири банктардын капиталын коргоо үчүн ошол мамлекеттерге кредит берүүгө шашып жатканына күбө болуудабыз, мисалы, «JPMorgan» жана «Goldman Sachs» банктары менен болгондой. Учурдагы экономист эксперттердин бири Эл аралык Валюта Фондунун вазыйфасына түшүндүрмө берип: «Ал бай адамдардын уюму, анын вазыйфасы бул олигархтардын байлыгын коргоо жана көбөйтүү», - деген.

Ушуна баса белгилүү зарыл, алтымышынчы жылдарда жүз берген долларга карата ишеничсиздик кризиси Эл аралык Валюта Фондуна катуу таасир кылды жана аны 1969-жылы өзүнүн атайын валютасын чыгарууга мажбур кылды, бул «атайын карыз алуу укугу» деп аталды. Бул валютанын бирдиги 0.68 доллар болуп, ошол кезден ушул жылдын сентябрь айына чейин басылып чыккан бул атайын валюта 291 миллиард долларга жетти. Бул башка валюталардан айырмаланса да, мамлекеттердин ишеничине кирген, ар кандай валютага алмаштыруу жана эл аралык базарда айырбаштоо жөндөмүнө ээ. Эл аралык Валюта Фонду өзүнүн белгилүү бир укуктарын киргизип, мамлекеттердин иштерине аралашуу укугуна ээ болду, түрдүү чечимдерди берип, бул чечимдерге амал кылгандар кырсыкка учурады. Мисалы, «азия жолборсторунун» экономикасы ушул Эл аралык Валюта Фонду сунуштаган реформаларды кабыл алгандыктан кыйрады. Аргентина да ушул себебдүү караңгы туннелге кирип, бүгүнкү күнгө чейин кыйынчылыктардан чыга албай жатат. Нигерия карыз баткагына малынды. Бүгүн Грециянын ахвалы – Эл аралык Валюта Фондунун аралашуусуна чейинки абалга караганда – эң күчсүз ахвалда. Бул уюм аны бир катар шарттар менен кишендеп койду. Демек, Эл аралык Валюта Фондунун иш-аракетин күзөткөн киши бул фонд жакшы нерсе алып келбегенин көрөт. Ал АКШнын өкүмдар болуу куралынын бири болуп, алдын ала белгилеп берген план боюнча кадам шилтейт. Анын вазыйфасы – АКШ лидерлигин сактоо жана башка атандаш тараптын чыгышына жол бербөө.

Сөзүбүздүн акырында ушуну баса белгилейбиз, экономика мамлекеттин нерв системасы болсо, ал эми, акча бул системанын

каны. Ошондуктан, инсан акчага чоң этибар берет жана аны турмуштук иштерин жолго коюуда башкы фактор деп билет. Бирок, акчага карата көз караш экономикалык түзүм жана ага байланышкан бардык нерсенин негизи болгон фикирий базага карап түрдүү болот. Хазараттар шексиз бир-бири менен кагылышып, бир-бирине таасир өткөрөт. Эми, хазарий жактан жеңилүүгө учуроонун өлчөмү болсо багынуу же Ибн Халдун айткандай: «Ар бир жеңилүүчүнүн алдында азгыруучу эки тандоо турат: жеңүүчүнүн салтын кабыл алуу же өз принцибинде калуу». Батыш жана Чыгыштагы капиталисттик маданият ээлери жашоо жөнүндө белгилүү бир түшүнүктү кабыл алып, аны бүткүл дуняга таңуулоого умтулат. Хантингтон айтат: «Батышта жашабаган адамдар өзүлөрүнүн бардык баалуулуктарынан баш тартып, башкаруу, экономика, таалим иштеринде, бардык мекемелери менен Батыш концепциясын кабыл алышы керек, анткени бул хазаратка алып баруучу жалгыз концепция». Капитализм системасы Жаратуучунун фианасылык маселеге же адамдардын иштерин башкаруу маселесине аралашпашы керек дейт. Ушул негизги мафкурадан мыйзамдар алынат жана бул мыйзамдардан финансы институттары курулат. Бул институттар инсанга кайдыгер карап, аны жөн гана сан-тамга деп эсептеди. Негизги этибар болсо, малга, аны көбөйтүүгө каратылды, байлар менен кембагалдар ортосундагы үлкөн айырма пайда болду, талап-тоноолор түрдүү аталыштар менен мыйзамдаштырылды. Эл аралык Валюта Фонду мына ушул капитализм имаратынын курулушунда колдонулган кыштардын бири. Бирок, кризистер күчөп кетиши артынан бул имараттын пайдубалына, устундарына жарака кетти. Жада калса, көптөгөн экономист талдоочулар да имараттын негиздерине ишеним жоготушту. Бул кризиске капитализм, анын мафкурасы жана уюмдары себепчи. Ушуга ылайык, бүгүн баарынын көзү Исламга карап турат. Алар турмуш багытын оңдоого жана табигый жолуна салууга Ислам гана кудуреттүү деген этибарда. Өзгөчө, Ислам фикхий жана тарыхый мураска бай болгондуктан анын дүйнөгө жетекчилик кылышы табигый. Ислам жана анын теңдешсиз экономикалык мыйзамчылыгы тарыхта инсан жана коомду өнүктүрүүгө ылайыктуу дин экенин ырастаган. Бул мыйзамчылык туура куллий мафкурадан алынган, анда барлык, инсан жана жашоого Аллахтын нуру менен назар салынат.

Натыйжада, дуня өзүнүн туура жолуна салынып, чыныгы кулдук түшүнүгү жүзөгө чыгат.

Ошондуктан, түптөн өзгөрүүгө карай натыйжалуу аракет – саясий аракет. Анткени, ал бардык саясий жана экономикалык көрүнүштөгү Ислам долбоорун айгинелейт жана белгилүү бир жакка гана чектелип, башка тармактарды унутта калтырбайт. Ислам жашоодон четтетилген убакта өзгөрүү амалиятындагы негизги максад бир багытка т.а. исламий жашоону кайрадан баштоо багытына каратылышы лазым. Башка экинчи даражалуу фикирлерге каратылбашы керек. Мисалы, жакшы жашоо деңгээлине ээ Түркиядагы өзгөрүү, Судандагы өзгөрүүдөн айырмаланбайт. Анткени өлчөө – Исламдын жоктугу, Түркияда да, Суданда да, бардык мамлекеттерде да Ислам саясатта, мамлекетте жок. Исламды жашоого кайтаруу менен гана Исламий Уммат көз карандысыздыкка, кол тийгистикке жана бийиктикке жетишет. Андыктан, коомду бир Ислам алкагында түптөн өзгөртүү аракети максад болбосо, өзгөрүү аракети шексиз ийгиликсиздикке учурайт. Демек, аракет фикирий жана саясий болушу лазым. Мындай аракет абстракттуу фалсафадан алыс болгон вакий, инсаний жана амалий долбоорду сунуштайт. О.э. ушул долбоордун тарыхий чындыгы бар, ал жан берүүнү жана чегинүүнү кабыл албайт. Ошондуктан, муну такдырий маселе деп айтып жатабыз. Анткени Ислам Умматы жөнөкөй уммат эмес. Ал өзү жана башка элдерге жоопкер. Ал роббаний түшүнүктөгү рисалага ээ Уммат. Мындай хитабды сахабаи кирамдар жана алардан кийинки халифалар жакшы түшүнүшкөн. Умар ибн Хаттаб رضي الله عنه: «Ким бул Умматтын бир бөлүгү болуу бакытына жетишсе, анда, Аллахтын Умматка койгон шарттарын аткарсын», деп, Аллах Субханахунун ушул аятын окуду:

﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ

بِاللَّهِ﴾

«Адамдар үчүн чыгарылган умматтардын эң жакшысы болдуңар. Себеби силер маъруфка буйруп, мункардан кайтарасыңар жана Аллахка ыйман келтиресеңер» [3:110] □

ТАКЛИД

Устаз Хамза Хирзуллах

Аллахка мактоолор болсун, Ал бүткүл барлыкты, жер-асманды жаратты, Адамды жаратып, ага ысымдарды үйрөттү, сажда кылуудан кибрленген жана адамзатты жолдон азгыруу менен коркуткан Иблистен тышкары бардык периштелерди Адамга сажда кылдырып, бүткүл адамзатты сыйлуу кылды. Аллах Таала дүйнөнү сыноо жайы кылды, бирок, сыйлоо жайы кылбады. Ал Өз рахматы менен адамзатка расулдарды-набийлерди жиберип, Мухаммад ﷺ ды набийлердин соңкусу жана бүткүл жер калкы ичинде жакшысы кылды, ушул пайгамбардын рисаласы менен ниьматтарын толук кылды. Роббизге бүткүл жер-асманчалык мактоолор болсун. Аллахтан башка кудай жок экенине күбөлүк берем. Берген күбөлүгүм, бизди Аллахтын тозогунан куткарып, кечиримине бөлөсүн. Аллах Субханаху Өз дининде биздин кадамдарыбызды бекем кылсын. О.э:

«مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ»

«Аллах кимге жакшылыкты кааласа, аны динде факих кылып коёт», деген Мухаммад ﷺ Аллахтын пендеси жана Расулу экенине күбөлүк беремин. Амма баъд:

Биз Умматтын көптөгөн перзенттери таклид темасын билүүгө муктаж деп билгенибиз үчүн бул теманы ачыктоону көздөдүк. Ар бир мусулман шарый илимде ижтихад мартабасына жетпесе, демек, ал таклид кылууга муктаж. Себеби, ал Роббисинин буйрук жана кайтарууларын билиши, бардык амалдарында жана сөздөрүндө Аллахтын динине чектелиши үчүн таклидге муктаж.

Уламалардын калбашы себептүү шарый илим Уммат перзенттеринин зээнинен өчүп, жок болду. Имам Муслим өзүнүн Сахихинде риваят кылат, Расулуллах ﷺ айтты:

«إِنَّ اللَّهَ لَا يَقْبِضُ الْعِلْمَ انْتِزَاعًا يَنْتَزِعُهُ مِنَ الْعِبَادِ وَلَكِنْ يَقْبِضُ الْعِلْمَ بِقَبْضِ الْعُلَمَاءِ حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ عَالِمًا اتَّخَذَ النَّاسُ رُءُوسًا جُهَالًا فَسَبَلُوا فَأَفْتَوْا بِغَيْرِ عِلْمٍ فَضَلُّوا وَأَضَلُّوا»

«Аллах Таала илимди адамдардын жүрөгүнөн өчүрүп салбайт, уламаларды алып коюу менен өчүрөт. Аллах бир да аалымды калтырбаганда, адамдар эмнени сурашса илимсиздик менен фатва бере турган жана муну менен өздөрү да адашып, адамдарды да адаштыра турган жахилдерди өздөрүнө башчы кылып алышат». Чындыгында, уламалардын жоголушунун жана адамдар жахилдерди башчы кылып алышынын тушунда, бүгүнкү күндө уламалардын калганы да бизден алысташып, сүкүт кылып,

кайып болуп калышты. Акыбетте Уммат перзенттери арасында шарый илим жоголду.

Негизи, тилге этибар бербөө, кийин ижтихад эшиктеринин жабылышы Уммат перзенттери Исламды жакшы түшүнбөстүгүнө жана фикхий жөндөмдөрү төмөндөп кетишине себеп болду. О.э. Батыш жана куфр мамлекеттеринин мусулмандарга зомбулук кылып, бийлигин тартып алышы, Умматка фикрий маърифат жагынан сокку бериши себеп болду. Батыш мусулман өлкөлөрүндөгү шарый илимдер факультеттеринде фикх илими катары философия илимин да киргизди, ушул аркылуу адамдарга фикхти жаман көрсөттү, аны вакиъден алыстатты. Акыбетте, шарый илимдер факультеттериндеги фикх илими колдонуу, өзгөртүү жана демилгени колго алуу үчүн эмес, шейхтер жана студенттер, минбар-мавъизалар үчүн болуп калды. Фикхий кубат артка кетти, уламалар азайып, мукаллиддер көбөйдү.

Дагы бир маселе пайда болду – мукаллид уламаларга кантип таклид кылууну билбейт, таклид кылуу коидаларын жана хукмдарын түшүнбөйт. Мукаллиддин вазыйфасы эмне экенин билбегендиктен, алар бул вазыйфа аалымдын иши деп, тынч жүрө бере турган болуп калды!

Азыркы заманда таклид темасынын бир катар проблемалары арасында жарага туз сепкендери бор. Ал да болсо, мусулмандардын бир тобу Аллахтын хукмдарын, буйрук жана кайтарууларын билүүгө кайдыгер карап калышты же аларды көңүл буруп үйрөнбөй коюшту. Алар өздөрүнөн келип чыгып фатваларды берип, Аллахтын ишинде нафси-каалоолоруна жана кызыкчылыктарына ээрчишип жатышат. Алардан эмнеге мындай кылып жатышканын сарасаң, «Сага адамдар фатва беришсе да, сен жүрөгүңдөн фатва сура», «Динибиз кыйын эмес, жеңил, сен аны кыйын кылба», «Биринчи пайдага кара, динибиз адамдардын пайдасына карайт», «Менин ниетим таза, маанилүүсү ниет түз болуш керек»... деген сыяктуу шылтоолорду айтып жатышат! Акыйкатта болсо, алар мындай сөздөрү менен дини жана Умматы алдында жоопкерчиликти мойнуна алуудан качуу үчүн шылтоо пайда кылышууда!

Алар илим алуучу катары үч-төрт китепти окуп аякташкан болсо, жетишет, өздөрүн замандын аалымы катары көрсөтүшүп, башкага таклид кылышыма кажет жок деп билишүүдө. Таклид кылууну өзүнө уят деп билүүдө. Өзүн аалым деп эсептеп, Аллахтын

Китебинен жана Расулунун сүннөтүнөн туура эмес фатваларды берип, адашып жатышат, башкаларды адашууга тартып жатышат!

Мына ушулардан келип чыгып, мужтахид болбогон кишилерге дин өкүмдөрүн кандай алуу зарылдыгын көрсөтүп берүү лазым. Аллах жардамчы болсун, Ага гана тобокел кылабыз.

Ушул темада бир нече маселелер жөнүндө сүйлөшөбүз:

Биринчи маселе: таклид жана анын хукму

Таклид – бул башканын фикирине зарыл болгон хужжатты билбестен амал кылуу. Башкача айтканда, мукаллид амал кылуу үчүн бирер фикхий маселеде мужтахид аалымдын сөзүнө ээрчийт. Мукаллид мужтахиддин сөзүнө – анын бул сөзү хужжатка негизделген деп ишенгени үчүн – ээрчийт. Бирок, мукаллид бул хужжатты билбейт. (Бул орунда хужжатты билүүдөн максат – хужжатты айтып же жаттап коюу эмес, ижтихад кылып хукм истинбат кыла ала турган даражада билүү). Ушул жактан алганда, ал т.а. мукаллид хукмду шаръий далилден истинбат кылбай амал кылган киши.

Ижтихад кылууга кудуреттүү киши ижтихадда этибарга алынган кээ бир илимдерди билсе да – кээ бир муътазила жана башка уламалардын фикиринен айырмалуу түрдө – шексиз мужтахиддердин бирине таклид кылышы жана анын амалий өкүмдөрдөгү фатвасына ээрчиши керек. Биздин ушул фикирибизге нусус, ижма жана аклий далилдер бар.

Нусустан: Аллах Субханаху ва Таала айтат:

﴿فَسْئَلُوا أَهْلَ الدِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْمُونَ﴾

«Эгер билбесеңер, илимдүүлөрдөн сурагыла» [16:43]

Бул жерде сөз умумий болуп, билбеген нерсени суроону камтыйт.

Ижмадан далил: сахабалар доорунда аамий кишилер амалий шаръий өкүмдөрдү мужтахид сахабалардан сурашкан. Сахабалар далилди айтпастан жооп беришкен. Буга далилдердин бири: Шаъбий өзүнүн сахих риваятында мындай дейт: «Расуллалах ﷺдын сахабаларынан ушул алты киши адамдарга фатва беришкен: Ибн Масъуд رضي الله عنه, Умар ибн Хаттаб رضي الله عنه, Али ибн Абу Талиб رضي الله عنه, Зайд ибн Сабит رضي الله عنه, Убай ибн Каъб رضي الله عنه, Абу Муса رضي الله عنه. Сахабалардан үч киши башка үч кишинин фикири турганда өз фикиринен кайтышкан: Абдуллах Умардын фикири турганда, өз фикринен кайткан, Абу Муса Алинин фикири турганда, өз фикиринен кайткан, Зайд Убай

ибн Каъбдын фикири турганда өз фикринен кайткан. Мына ушулар таклид кылуу жаиздигине сахабалар дардан ижма болуп калган.

Бул сөздөр диндеги фуруьларда таклид кылуу жөнүндө болду. Ал эми, диндин усулунда болсо, таклид жаиз эмес. Буга Аллах Тааланын ушул аяты далил:

﴿وَمَا هُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا﴾

«Акыйкатта болсо, алар үчүн бул туурасында эч бир билим-далил жок. Алар жалгыз зон-күмөңгө гана ээрчишет. Аныгы, күмөн чындыктан турган эч бир нерсенин ордуна өтпөс!» [53:28]

Экинчи маселе: мукаллид илимдүү жана ижтихадга кудуреттүү деп билген кишиден фатва сурашы керек

Мукаллид ижтихад кылууга кудуреттүү жана адилеттүү кишиге таклид кылышы لازым. Таклид кылынып жаткан киши ижтихад кылууга кудуреттүү болушу керек дегенинин себеби ушул: таклид – башканын сөзүнө хужжатын талап кылбастан ээрчүү. Бул эрчүү шарый хукмду билүү үчүн болот. Шарый хукмду билүү болсо, шарый далилге назар салып тыянак чыгаруу менен гана болот. Ал эми, шарый далилге назар салып тыянак чыгаруу үчүн муну аткара ала турган мужтахид болушу зарыл. Ушул себептен улам, адамдарга фатва берип жаткан кишилер шарый өкүмдөрдү тафсилий далилдеринен истинбат кылууга кудуреттүү мужтахид болушу шарт.

Адилеттүү болууга келсек, адилеттүүлүк ижтихад шарттарынын бири. Шарый хукмга фатва берүү дегени – муфтий ушул туура истинбат менен чыгарылган шарый хукм деген күбөлүгү. Муну менен болсо, күбөлүк да адамдарга фатва берүүчү кишиде табылышы керек болгон шарт болуп калат.

Суроо: мукаллид башкадан фатва сурамакчы болсо, фатва суроодон мурда анын илимдүү жана ижтихадга жарактуу экендигин жана адилети жөнүндө сурашы керекпи?

Ооба, мукаллид аалымдан фатва сурамакчы болсо, фатва суроодон мурда анын илимдүү жана ижтихадга жарактуу экендиги, адилети жөнүндө мусулмандардан күбөлүк алышы керек. Же, эгер мукаллид ижтихадда этибарга алынган кээ бир илимдерге ээ болсо, аалымдын жазган эмгектерин окушу же илимий халкаларына барышы лазым. Мына ошондо аалымдын өз эмгектеринде же халкаларында туура шарый истинбатка амал кылган-кылбаганын билип алат. Адамзатынын табыяты, өзгөчө, азыркы замандагы адамдардын абалы бул нерсени талап кылууда. Себеби, бүгүн көпчүлүк адамдар исламий

билимден алыс болуп, ижтихад жана фатваларга кудуреттүү эмес. Эгер, фатва берүүчүнүн адилети суралбаса, көпчүлүк адамдар күмөн абалына түшүп калышынын ыктымалы болот.

Адилет маселесине келсек, фатва суралып жаткан кишинин адилети да суралышы керек. Бул үчүн ал кайсы коумдон экенин сүрүштүрүү, абалын билүү, жүрүм-турумун көрүү жана сөздөрүн угуу лазым. Анда адилет сыфатына таасир кыла турган сыфаттар табылбашы, мисалы ачык фасыктыгына зыян жеткире турган нерсе же болбосо майда кемчиликтерди көп кылуу сыяктуу кемчиликтер табылбашы керек. Аалымдын адилетине кара так болгон нерселердин бири – ал сарайга көп барышы жана султандарга мактоолорду жаадырып, алар үчүн арамды адал кылып бериши. Бул сыяктуу илдеттүү аалымга динди ишенип болбойт жана андан фатва суралбайт. Тескерисинче, Уммат аларды тергеп-тескеши жана кайтарышы, катуу сөздөрдү айтышы керек болот.

Ушуга ылайык, адамдар ким фатва берип жатканын билбеген муфтият мекемелери жана фикхий кеңештер болушу, же фатва берүүчү белгилүү бир маселеде фатва жана фикир билдирип, ушул фикир негизинде адамдарга фатва чыгарып бере турган жамаий кеңеш болуп калышы... жана ушул сыяктуу иштер таклид эрежелерине тескери. Себеби, мындай абалдарда мукаллиддер аларга фатва берип жаткан адамдарды илим жана адилет жагынан таанышпайт.

Үчүнчү маселе: мукаллид бирден көп мужтахиддер болгон абалда эмне кылышы керек

Мындай абалда мукаллид мужтахиддерди таржих кылат (кимиси кубаттуу экенин аныктайт). Бул жаатта мукаллиддер үчүн мужтахиддерди таржих кылууда пайдалана турган бир нече колдонмолор бар. Алардын негизгиси – мужтахиддердин эң илимдүү болгонун тандоо. Мукаллид бир нече мужтахиддер ичинен эң күчтүү аалым деп билген мужтахидди тандайт жана аны ээрчийт. Бирок, мукаллид улама жана мужтахиддер арасында тандоодо өз нафси-каалоосуна ээрчиши же ижтихаддардын арасынан эң жеңил жана оңоюн издеши жаиз эмес. Туура, мукаллид ар бир маселеде белгилүү бир аалымга таклид кылышы жаиз, мисалы, намаз маселесинде имам Шафиийге таклид кылып, орозо маселесинде имам Абу Ханифага таклид кылышы, хаж маселесинде имам Ахмад ибн Ханбалга ээрчиши жаиз сыяктуу. Бирок, бул жаиздиктин шарты бар. Т.а. мукаллид ошол маселелердин ар биринде ээрчип жаткан имамдарды илимдүү деген ишеним негизинде тандаган болушу шарт, өзүнүн нафси-каалоосунан келип чыгып ээрчибесин.

Мындан тышкары, мукаллид ар бир маселе бир аалымга таклид кылышы жаиз. О.э. диндеги бардык маселеде бир аалымга таклид кылышы да мүмкүн, мисалы, мен Шафийий мазхабына толук таклид кылам дегени сыяктуу. Бул жаиз, эч кандай тоскоолдук жок.

Ушул жерде суроо пайда болот: мукаллид бир маселеде бир аалымга же мазхабга таклид кылса, кийин ушул таклидинен башка аалымга өтсө болобу?

Буга жообу ушул, ар бир маселеде ушундай кылышы мүмкүн. Бирок, бул үчүн анын амалы ошол маселеге байланышы т.а. амал кылган болбошу керек. Мисалы, мукаллид «Мен намаз жана зекетте Шафийийге ээрчиймин» дейт жана Шафийий мазхабы негизинде намаз окуп жүрөт, бирок, зекет бере турган малы болбойт. Кийин болсо, анын малы зекет бере турган даражага жеткенде ал Абу Ханифа зекет маселесинде Шафийийден илимдүүрөөк деп билет. Мындай абалда ал зекет маселесинде Абу Ханифага таклид кылышы жаиз.

Бирок, ал бир маселеде белгилүү бир аалымга таклид кылып, амал кылган болсо, мындай абалда мукаллид эки абалдын биринде болот. Биринчи, эгер ижтихад илимдерин билбесе, ал мукаллиди амий болуп эсептелет. Экинчи, мукаллид ижтихадда этибарга алынган кээ бир илимдерге ээ болот, бирок, ижтихад кылууга кудуреттүү даражада илимге ээ болбойт т.а. муттаби болот.

Мукаллиди амий, бир аалымдын илимине жана адилетине ишенип, ага таклид кылган болсо, андан башка мужтахидге таклид кылышы жаиз эмес, кийинчерээк башка мужтахидди ага караганда илимдүүрөөк деп билсе жана ага ишенсе да. Себеби, ал ижтихад илимдерин билбейт жана уламаларды таржих кылууга кудуреттүү эмес. Ал аалымдар истинбат кылууда канчалык кудуреттүү экенин айырмалай билбейт. Бирок, ал ээрчиген аалымдын фасыктыгы же жахил-илимсиздиги ачык көрүнүп калса, динде далилденген хукмдарга тескери иш тутуп жатканы белгилүү болуп калса, бул абалда мукаллид ал кимсеге таклид кылууну токтотушу жана илимине, адилетине ишенген башка аалымга таклид кылышы важиб болот.

Мукаллиди муттабиге келсек, ал мужтахиддердин кайсы бири аалымыраак экенин таржих кылып, өзү ээрчип жаткан аалымды таштап, андан абзелине таклид кылышы мүмкүн. Себеби, ал кээ бир ижтихад илимдерине ээ болгондуктан уламалардын истинбатын жана далилдерин талкулоо мүмкүнчүлүгүнө ээ. Бирок, анын мүмкүнчүлүгү жалаң таржих талкуусуна гана чектелген, ал истинбат талкуусуна кудуреттүү эмес.

Төртүнчү маселе: биздин заманда мужтахиддердин өтө аздыгынын проблемасын чечүү

Бүгүн мусулман киши таклид кылуу үчүн мужтахид издеп таба албайт. Анын үстүнө, колонизаторлор мусулман өлкөлөрү ортосуна чегараларды тартып коюшкан. Мусулмандардын экономикалык кыйын абалдары ар бир мусулманга сапар кылып, исламий өлкөлөрдөн мужтахид издеп табууга жол бербейт.

Мунун белгилүү чечими бар: бул үчүн мукаллид өз маселесинин чечимин Шафиий, Абу Ханифа жана Нававий сыяктуу мужтахиддердин китептеринен издеп табышы лазым. Же ал мазхабдардын бирин билген же болбосо мужтахиддердин райын үйрөнгөн бирер кишиден сурайт, ал киши мукаллидге маселесин накл кылып берет. Муну менен мукаллид өзүнө накл кылынган мужтахидге таклид кылган болот, мужтахиддин илимин накл кылып берген кишиге таклид кылган болбойт. Накл кылып берүүчүнүн вазыйфасы – мукаллидге мужтахиддин райын үйрөтүү. Ошондуктан, мукаллид ошол накл кылып берген кишинин адилеттүүлүгүн да, аманаткөйлүгүн да текшерип ишеним пайда кылган болушунун зыяны жок.

Бешинчи маселе: мукаллид белгилүү бир мазхабга таклид кылат, мазхаб негиздөөчүлөрү жок болсо да

Ушундай абал болушу да мүмкүн, мукаллид бир мазхабга толук таклид кылып, көптөгөн маселелерде ага амал кылган болот, бул маселелер ушул мазхаб ээлери тарабынан истинбат кылынган жана өз усулуна курган болот. Ушундай мукаллид качан бир жайга сапар кылса, бирок, ал жерде ошол мазхаб аалымдарынан эч ким болбосо же ошол мазхаб негиздөөчүлөрү өтүп кеткен болсо, мындай абалда мукаллиддин амалы байланган маселелерде ушул мазхабга амал кыла берет. Бирок, амалы байланбаган маселелерде болсо, ал амал кылган мазхаб уламаларынан башка уламаларды издеп таап, ошолорго ээрчиши керек. Бул жогоруда айткандарыбызга тескери келбейт.

Эми мукаллиддин амалы байланган маселе жөнүндөгү проблема калды. Т.а. мукаллид амал кылган маселенин өзүндө бир нече жузыйй (экинчи даражалуу) проблемаларга түш келиши, бирок, мазхаб аалымдары болсо өтүп кеткен болушунун проблемасы. Мындай абалда мукаллид алдында бир гана жол калат. Ал да болсо, ал ошол жузыйй проблемалар үстүндө ижтихад кылууга кудуреттүү экенине ишенген бир аалымдан сурап билет.

Сөзүмдү аяктап, мен ушул темада ушул маселелерге чектелүүнү туура деп таптым. Себеби, алар азыркы заман мукаллиддери муктаж болгон эң маанилүү маселелерден деп ойлоймун. □

<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>	<p>قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقُرُهُ» «Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зулум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»</p>	<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>
--	--	--

Таймс: Түркия өзүнүн экономикалык кризисинде яхудий лоббисин айыптоодо

2018-жылы 30-майда Таймс гезитинде «Түркия өзүнүн экономикалык кризисинде яхудий лоббисин айыптоодо» деген аталышта макала басылып чыкты. Макалада айтылышынча, түрк маалымат каражаттары «израилдик» академиктин твиттерине таянып жергиликтүү валютанын кыйматы кескин төмөндөп кетишине яхудий лоббиси айыптуу экени жөнүндө кабарлашкан. Гезитте маалымдалышынча, ушул жылда түрк лирасы долларга карата 20%га төмөндөп кеткен. Президент Ражаб Таййиб Эрдаган валюта баасынын өзгөрүшүнө «пайыз лоббисин» айыптады. Гезит кошумчалашынча, Эрдаган оппозициячыл маалымат каражаттарына каршы кампания алып баргандан кийин Түрк маалымат каражаттары бүгүн эрдаганчыл ири ишкерлердин колуна өткөн. Ушул себептен улам, ушул маалымат каражаттары учурдан пайдаланып, «израилдик» академик Эди Коэндин твиттерин кеңири жайылтышууда. Эди твиттерде түрк лирасынын төмөндөшү «Израиль» элчисин Түркиядан убактылуу чыгарып жиберүү туурасында буйрук чыгышы артынан башталганын жазган. «Израилдеги» Бар-Илан университетинин мугалими Эди Коэн негизинен улутчулдук үгүт иштери менен алектенет.

Сириялык аялдар гуманитардык жардамдар алуу үчүн жыныстык эксплуатациянын курмандыгы болушууда

«The Sunday Times» гезити басып чыккан макалада сириялык аялдар гуманитардык жардам алуу үчүн эксплуатациянын курмандыгы болуп жатышканы айтылат. Гезитте айтылышынча, жардамды тараткан кызматкердин бири сириялык кембагал жесир аялдардан жыныстык кызматтан пайдалануу үчүн британиялыктар тарабынан берилген гуманитардык жардамдарды тараткан. Британияда каттоодон өткөн жана Дьюсбери шаарында жайгашкан «ИКТ» гуманитардык коому Сирияда бейөкмөт уюм аркылуу кийим-кечелерди таратуу менен алектенгендиги, ушул коом жетекчиси гуманитардык жардамдардан жыныстык кызмат алууда пайдалангандыгы ачыкталды. Гезит Халаб батышында гуманитардык жардамдар боюнча иштеген Айман Шаардын телефондон жөнөткөн кабарларын көргөн. Кабарларда Айман аялдардан азык-түлүк жардамдарын берүү акысына өздөрүнүн

<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>	<p>قال تعالى: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ «Албетте момундар ага-инилер».</p>	<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>
<p>жылаңач сүрөттөрүн жөнөтүүнү талап кылган. Кээ бир аялдар белгилүү бир өлчөмдө азык-түлүк үчүн бул талапты кабыл алышкан. Кээ бир аялдар болсо талапты окуру менен эле ыраазы болбой, тезинен телефондорун өчүрүп коюшкан жана гуманитардык жардамдарды албаган. Гезитте алардын көпчүлүгү жесир аялдар болгону айтылат.</p>		
<p>Сьюзан Райс: Трамп токтолорду кантип кабыл алат</p>		
<p>2013-2016-жылдары АКШнын улуттук коопсуздук кеңешчиси болуп иштеген Сьюзан Райс анын мамлекети ыктымалдуу экономикалык күрөш алдына келип калганын, АКШ бул күрөштү өз атаандаштарына гана каршы эмес, өз союздаштарына да каршы алып барып жатканын баса белгиледи.</p> <p>Бул сөздөрдү ал CNN каналынын кабарчысы Фарид Закарияга берген интервьюсунда айтты: «Менимче, маңдайыбызда өз сезимдери негизинде токтол кабыл ала турган жана мазмунга караганда көрүнүшүнө көбүрөөк этибар бере турган президент турат. Ал Түндүк Корея сыяктуу маанилүү душманыбыз же Кытай сыяктуу күчтүү атаандашыбыз менен бирге отурганда да маселени терең ойлонуп көрбөйт...». Ал дагы кошумчалап мындай деди: «Токтолдорду интуициясына карап чыгарып жатат. Мында мамилелерибиздин тарыхый жана стратегиялык жактарына да, баалуулуктарыбызга да, кылмыштары Америка жетекчилигинин этикасына жана стратегиясына терс акыбеттерди алып келишине да карабай жатат. Мисал катары айтсам, өткөн аптада адаттагыдан сырткары карама-каршылыктар болду. Себеби, Трамп эң жакын союздаштарыбыз жолугушкан G7 саммитине барып, саммитти өткөргөн тарапты акаарат кылды, эң жакын демократ союздаштарыбызды жана шериктерибизди да урматтабады. Кийин Сингапурга барып, дүйнөдөгү эң чоң диктатор эсептелген жетекчини (Түндүк Корея жетекчисин) мактады».</p>		
<p>АКШда яхудий раввиндери адам мүчөлөрүн сатуу боюнча камакка алынды</p>		
<p>Нью-Жерсинин коопсуздук кызматы маалымдашынча, беш яхудий раввини чоң киреше табуу максатында адам мүчөлөрүн сатуу менен айыпталып камакка алынды. Алар мүчөлөрдү Америкадан Бруклин аркылуу «Израилге», «Израилден» Америкага сатуу менен алектенишкен.</p>		

<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ</p>	<p>قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقُرُهُ» «Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зулум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»</p>	<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ</p>
<p>АКШ Федерал коопсуздук кызматы бул кылмыштуу топту кармоо үчүн офицерлер, аскерлер жана коопсуздук кызматы биригип жалпысынан 320 кызматкерди тарткан. Бул кылмыштуу топ 40 кылмышкер жана террористтерден түзүлүп, аларды беш раввин жетектеген.</p> <p>Ал-Ваъй: бул кылмыш өтө кооптуу эсептелсе да, бирок, ал жашырылып, ага кооптуу террористтик маселе катары каралбай жатат. Эгерде бул кылмышты жасагандар мусулмандар болгондо, кресттүү Батыш исламий терроризм, адам укуктарын тебелөө деп дүйнөнү башына көтөргөн болоор эле.</p>		
<p>Нетаньяхунун аялы коррупцияда айыпталууда</p>		
<p>2018-жылы 21-июнда «Израиль» адилет министрлиги сунуш кылган тизмеден белгилүү болгондой, премьер-министр Биньямин Нетаньяхунун аялы Сарага карата тергөө башталган. Прокуратура сотко Сара Нетаньяхуга карата коррупция, мамлекеттик мүлктү талап-тоноо, алдамчылык сыяктуу айып жөнөткөн. Полиция ушул туурасында узак убакыт тергөө алып барып, Сараны 350 миң «израиль» шекели (100 миң доллар) кыйматындагы азык-түлүктү мамлекет эсебинен сатып алганы туурасында сурак кылган. Кийин ага түрдүү ресторандар жана аты чыккан ашпоздорго 2010-2013-жылдары мамлекет эсебинен тамак буюртма берген деген айып койгон. Тизмеде дагы Саранын жактоочулары прокурор Авихая Мендельблиттен тергөө ишин финансылык төлөм аркылуу жабуу үчүн дагы бир ирет жыйын өткөрүлүшүн талап кылышкан. Бирок, башкы прокуратура бул талапты четке каккан. Эгер Нетаньяхунун аялы айыптуу деп табылса, беш жылга эркинен ажыратылышы мүмкүн. Бирок, ал качан сотко тапшырылышы дале белгисиз.</p> <p>Ал-Ваъй: бул сыяктуу айыптоолор яхудий аткаминерлерине да, алардын аялдарына да жат эмес. Айрыкча, Саранын баскынчы эринде бул илдеттердин табылышы табигый. Себеби, ал да коррупцияда айыпталып, кылмыш иши ачылып, тергөөгө чакырылган, ушул жылдын февралында полиция Биньяминге карата коррупция жана аманатка кыянат кылгандыгы боюнча расмий түрдө айыптаган. Чындыгында мындай финансылык коррупция жана моралдык жаңжалдар «Израилдеги» ири расмий аткаминерлерге т.а. президенттер, премьер-министрлер, министрлерге чейин, диний раввин жана руханийлерге чейин</p>		

ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ	قال تعالى: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ «Албетте момундар ага-инилер».	ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ
жетти. Коррупция ишине аралашкандыгы далилдениши артынан кээ бирөөлөрү камакка өкүм кылынып, кээ бирөөлөрү жумуштан бошотулду.		
Франциядагы Ислам мекемелерин каржылоонун жашыруун сыры		
<p>Франциядагы Ислам мекемелерин (же ал тургай Исламды) кайра түзүү алдында «Lurus» журналы Франциядагы Исламды каржылоого байланыштуу толук документ даярдады. Журналда: «Эл арасындагы фикирлерге карама-каршы түрдө француз уюмдары чоң кирешеге ээ. Мусулмандар өтө көп ихсан кылышат. Мечиттер болсо көбүнчө мындай ири акчаларды топтой алышат. Биз чет элден акча салынган дипломаттар тынымсыз келип турушун унутпашыбыз керек», деп баса белгиленет. Дагы журналда кээ бир имам-хатибдердин, алардын катарында Париждеги «Даъват» мечити имамынын эмнеге байып кеткени жөнүндө суроо салынган. Журналда айтылышында, бул журналисттик иликтөө «Франция исламы же Франциядагы ислам» институттарын кайра түзүү алдынан басылып чыккан.</p>		
Франция тынчтыкка чакырып, согуш менен соода кылууда		
<p>Францияда чыккан «Политис» журналы өлкөдөгү курал соодасына боюнча документ даярдады. Журналда «Тынчтыкка чакырып, согуш менен соода кылууда» деп аталган бул макалада баса белгиленишинче, «Францияда өндүрүлгөн курал-жаракты экспорт кылуу түпкүлүгүндө мүмкүн эмес. Атайын лицензия менен гана мүмкүн. Бирок, соңку жылдарда лицензиялар көбөйүп кетти, өз кезегинде, бул Францияны курал экспорт кылуу боюнча АКШ жана Россиядан кийин үчүнчү орунга чыгарды». «Франсуа Олланд доорунда курал өнөр жайы болуп көрбөгөн даражада жогору көрсөткүчкө жеткени күзөтүлдү», Франция курал экспорту 27%га, дүйнөлүк курал экспорту болсо 10%га көбөйдү. «Политис» журналынын айтымында, бул курал жарактардын 42%ы Жакынкы Чыгыш мамлекеттерине жана эркиндиктерди бастырып, чыр-чатактарга аралашып жаткан режимдерине сатылууда». Журнал ушул соода «Франция таасиринин өсүшүнө» салым кошконун баса белгиледи.</p> <p>Ал-Ваъй: Батыштагы динсиз капиталист жетекчилердин акыйкаты ушул. Жүзү адам, жүрөктөрү шайтан. Оозу менен тынчтык орнотууга, адам укуктарын коргоого чакырышат, бирок, колдору адамзаттын канына бөлөнгөн, өзгөчө, мусулмандардын канына. Алардын мындай маданияттарын албетте жок кылуу лазым. □</p>		

КУРЪАНИ КАРИМ САБАГЫНДА

«لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِن طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ
أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً وَمَتَّعُوهُنَّ عَلَى الْمَوْسِعِ قَدْرَهُ
وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدْرَهُ مَتَّعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى
الْحَسَنِينَ ﴿٢٣٦﴾ وَإِن طَلَقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ أَن تَمْسُوهُنَّ
وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَيَصِفْ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّا أَن

يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوا الَّذِي بِيَدِهِ عُقْدَةُ النِّكَاحِ وَأَن تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَلَا تَنسُوا

الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٧﴾»

«236. Эгер аялыңарды аларга кол тийгизбей туруп же алар үчүн махр белгилебей туруп талак берсеңер (да) силер үчүн күнөө жок. Жана (мындай учурда) аларды бай-барынча, жок алынча жакшылык кылуу менен ыраазы кылгыла! (Бул хукм) жакшылык кылуучулардын үстүнө милдет болду. 237. Эгер алардын махрын белгилеп койгон чакта кол тийгизүүдөн мурун талак кылсаңар, белгиленген махрдын жарымы (мойнуңарда). Бирок, алар (жарым махрды алуудан) кечип жиберирсе же нике колунда болгон зат (т.а. эр өзүнө кайткан жарым махрдан) кечип жиберсе, (т.а. бардык калыңды төлөсө жаиз-урухсат). Кечип жибериршиңер таквага жакыныраак иш. Өз ара бири-бириңерге мартчылык кылып турууну унутпагыла! Албетте Аллах кылып жаткан амалыңарды көрүүчү» [2:236-237]

Хизб-ут-Тахрир амири Ато ибн Халил Абу Руштанын (Аллах ал кишини Өз коргоосуна алсын) «Тайсир фи Усулит Тафсир» аттуу китебинде төмөнкүдөй келет:

Аллах Таала бул эки аятта ушуларды баян кылган:

1 – Аялын кошулбастан жана махр белгилебестен туруп талак кылган кишилерге махр төлөө мажбурияты жок. Алар мындай абалда аялдарды болгону сооротуу үчүн бирер нерсе менен

ыраазы кылып коюшат. Ыраазы кылуу үчүн анык бир өлчөм белгиленбеген. Ал ыраазы кылуучунун бай же кедей болушуна байланыштуу.

Бул ыраазы кылуу эрге фарз. Ибн Жарир риваят кылат: «Аллах Тааланын

﴿مَتَعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْحَسَنِينَ﴾

«**Жакшылык кылуу менен ырааз кылгыла!**», деген аяты түшкөндө бир киши: Жакшылык кылмакчы болсом кылам, каалабасам, кылбайм, деди. Ошондо Аллах Таала:

﴿وَلَلْمُطَلَّقَاتِ مَتَعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾

«**Талак берилген аялдарды жакшылык менен ыраазы кылуу таква эрлердин мойнундагы милдет**» [2:241]

аятын түшүрдү. Ушуну менен ыраазы кылуунун фарз экени билинди».¹

Ыраазы кылууда бай барынча, жок алынча жол тутат. Бирок, ар кандай абалда ыраазы кылуу махрдын жарымынан ашып кетпеши керек. Себеби, кийинки аятта кошулбастан талак кылынган аялга махр белгиленген болсо, анын жарымы берилиши айтылып жатат.

Эмне үчүн «لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ» деген сөз аларга күнөө жок дегендин

ордуна алардын мойнунда махр төлөө мажбурияти жок деп тафсир кылынды? Мунун эки тарабы бар:

Биринчиден, жалпысынан алганда, ырас шарый хукмдар алкагында болсо, талак кылуу күнөө болбойт. Мында кошулган болобу, башка болобу, айырмасы жок. Кыскасы, күнөө жок деген сөз талакка карата айтылган сөз.

Экинчиден, шарый далилдерге ылайык, махрды – ал белгиленбеген болсо да – кошулуп кийин талак кылынган аялга берүү важиб. Хадисте келет: «**Махр белгиленбеген, бирок, кошулган аялга карата Пайгамбар ﷺ өзүнө жараша махр белгилеген**».²

Махр белгиленген, бирок, кошулбаган аял талак кылынсa, ага ошол белгиленген махрдын жарымы берилет.

Ал эми, кошулбастан жана махр да белгиленбестен туруп талак кылынган аялга Исламда махрдын жарымы берилбейт. Аны мүмкүн

(1) Дуррул Мансур: 2/739.

(2) Байхакий: 7/195. Дуррул Мансур: 2/701.

болушунча ыраазы кылып коюлат. Ыразы кылуу махр деп айтылбайт. Ошондуктан:

﴿لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِن طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفَرَّضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً﴾

деген аят «Эгер аялыңарды аларга кол тийгизбей туруп же алар үчүн махр белгилебей туруп талак берсеңер силердин мойнуңарда махр төлөө мажбурияты жок» деп тафсир кылынды.

«مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ» т.а. ырас, алар менен жима кылбаган болсо.

«أَوْ تَفَرَّضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً» же аларга махр белгилебеген болсо. Бул

жерде «أَوْ» жана маанисинде. Т.а. «لَا جُنَاحَ» жана «مَتَّعُوهُنَّ» эки шарттын бири менен эмес, ар эки шарт менен байланып жатат. Алардын бири кошулбоо болсо, экинчиси махрдын белгиленбестиги.

2 – Кийин Аллах Таала кошулбастан туруп талак кылынган аялга, эгер махр белгиленген болсо махрдын жарымы берилишин баян кылып жатат. Бирок, алардын кечериши да т.а. махрдан бүтүндөй баш тартып жиберилиши да же эрдин кечип жиберилиши да т.а. белгиленген махрдын баарын бериши да мүмкүн.

Ошондон кийин Аллах Таала эр же аялдын мына ушундай кечип жиберүүлөрү афзел экенин, таквага жакындаштыра турган сообдуу иш экенин баян кылууда. Анда кечип жиберүүнүн мандубдугу да түшүндүрүлгөн. Анын каринасы:

﴿أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى﴾

«Таквага жакыныраак иш» деген сүйлөмдө Аллах Таала ушул ишти кылган киши мактап жатат. Бирок, аны кылбаган кишиге жаза берилиши айтылган жок. Ошондуктан, бул иш мандуб. Айрыкча, ушул сөздүн артынан Аллах Таала:

﴿وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ﴾

«Өз ара бири-бириңерге мартчылык кылып турууну унутпагыла!» деп жатат. Т.а. аларды бири-бирине ырайымдуу болууга үндөп жатат.

Аллах Таала аяттын соңунда Аллах алардын кылып жаткан иштерин көрүп турушун, ар бир ишке жараша жаза же сыйлык

беришин эстетип жатат. *«إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ» Албетте Аллах кылып жаткан амалыңарды көрүүчү».*

«إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ» Бирок, алар (жарым махрды алуудан) кечип жиберишсе». Т.а. талак кылынган аял өзү алышы мүмкүн болгон жарым махрдан баш тартып, аны албаса.

«أَوْ يَعْفُوا الَّذِي بِيَدِهِ عَقْدَةُ النِّكَاحِ» Нике колунда болгон киши кечип жиберсе». Т.а. эр өзүнө калып жактан жарым махрдан кечип, бүтүн бойдон берсе.

Биз төмөндөгү сабабдарга ылайык:

﴿بِيَدِهِ عَقْدَةُ النِّكَاحِ﴾

«Нике колунда болгон зат» бул валий эмес, эр дедик.

а) Аллах Таала *«فَيَنْصِفُ مَا فَرَضْتُمْ» Силер белгилеген махрдын жарымы»* деп жатат. Т.а. кошулбастан жана махр белгиленбестен туруп талак кылынган аял. Демек, мындай аял үчүн махрдын жарымы берилет. Ошондон кийин Аллах Таала:

﴿إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوا الَّذِي بِيَدِهِ عَقْدَةُ النِّكَاحِ﴾

«Бирок, алар (жарым махрды алуудан) кечип жиберишсе же нике колунда болгон зат (т.а. эр өзүнө кайткан жарым махрдан) кечип жиберсе, (т.а. бардык калыңды төлөсө жаиз-урухсат», деп жатат. Т.а. махр туурасында кечип жиберүүгө акылуу болгон эки тарап бар. Биринчи тарап талак кылынган аялдар экени анык айтылды.

﴿إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ﴾

Ошондуктан, өзү экинчи тараптын т.а. нике келишими колунда болгон зат эр экенин көрсөтүп турат. Себеби, талак кылынган аялдын аркы тарабы эрден башкасы болушу мүмкүн эмес. Ушуга ылайык, бул жердеги маани – талак кылынган аял өзүнө караштуу жарым махрдан кечип жиберип, аны бүтүндөй албашы же талак кылган эр өзү алып калышы мүмкүн болгон жарым махрдан кечип, аны бүтүндөй берип жиберши.

б) Аллах Таала башка аяттарда да нике келишиминин махрды бөлүштүрүү укугуна ээ болгон эки тарабын баян кылган. Аллах Таала айтат:

﴿وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَتِهِنَّ مِحْلَةً ۚ فَإِنْ طِبَّنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِّنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَّرِيئًا﴾

«Аялдарыңарга махрларын хадя сыяктуу (т.а. чын көңүлдөн) бергиле! Эгер, алар силер үчүн ал махрдан бирер нерсени ыхтыярдуу түрдө кечишсе, силер аны пакиза жана адал билип жей бергиле» [4:4]

Бул жерде аял өз махрын кечип жиберүүгө акысы бар экени айтылып жатат.

Аллах Таала айтат:

﴿وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَبْدُلُوا زَوْجَ مَكَانٍ زَوْجٍ وَآتَيْتُمْ إِحْدَاهُنَّ قِنطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا﴾

«Эгер, бир аялды коё берип, башка аялга үйлөнмөкчү болсоңор, мурункусуна эсенсиз мал-дуняны (махр кылып) берген болсоңор да, андан эч бир нерсени кайтарып албагыла!» [4:20]

Бул жерде махр берүү иши эрге таандык экени, аялын талак кылмакчы болсо, махрды кайтарып албашы баян кылынып жатат.

Т.а. махр туурасындагы бөлүштүрүү эр жана аялга таандык. Ушуга ылайык, махрды кечип жиберүү да ушул экөөсүнө тиешелүү нерсе.

в) «*وَإِنْ تَعَفُّوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى*» *Кечип жибиришиңер таквага*

жакыныраак иш». Т.а. акысыздын эмес, акылуунун кечип жибириши. Эгер кечип жиберүү аялдын валийи тарабынан болсо, бул иш таквага жакындаштыра турган нерсе болбойт. Анткени, ал өзүнүн эмес, бирөөнүн акысынан кечип жатат. Ошентип, эгер валий кечип жиберсе, аял бул кечип жиберүүнү четке какса, валийдин кечип жибиришинде эч кандай маани калбайт. Анткени, махр валийдин эмес, аялдын мүлкү. Арийне валийдин кечип жибириши таквага жакын иш болбойт.

Абу Ханифа өзүнүн мазхабында ушул фикирди т.а. нике келишими колунда болгон зат эр деген фикирди тандаган. Шафиий да «Жадид»де ушул фикирди туура деген.

«*وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ*» *Өз ара бири-бириңерге мартчылык кылып*

турууну унутпагыла!». Т.а. бири-бириңерге ырайымдуу болууну таштабагыла. □

**БЕЙИШ
БАКТАРЫ**

قال رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ فَارْتَعُوا»
Расулудлла ﷺ айтты: «Эгер бейиш бактарынан
өтсөңөр, (анын мол-көл мемелөрүнөн)

**БЕЙИШ
БАКТАРЫ**

«مَثَلُ الْقَائِمِ فِي حُدُودِ اللَّهِ، وَالْوَاقِعِ فِيهَا»

**«АЛЛАХТЫН КОНУНДАРЫНА БАШ ИЙГЕН КИШИНИН
МИСАЛЫ»**

Нуман ибн Башир رضي الله عنه Набий ﷺ дын мындай дегенин риваят кылат:

«مَثَلُ الْقَائِمِ فِي حُدُودِ اللَّهِ وَالْوَاقِعِ فِيهَا كَمَثَلِ قَوْمٍ اسْتَهَمُوا عَلَى سَفِينَةٍ، فَأَصَابَ بَعْضُهُمْ أَعْلَاهَا وَبَعْضُهُمْ أَسْفَلَهَا، وَكَانَ الَّذِينَ فِي أَسْفَلِهَا إِذَا اسْتَقَوْا مِنَ الْمَاءِ مَرُّوا عَلَى مَنْ فَوْقَهُمْ، فَقَالُوا: لَوْ أَنَا خَرَقْنَا فِي نَصِيْبِنَا خَرْقًا وَلَمْ نُؤَدِّ مَنْ فَوْقَنَا، فَإِن تَرَكُوهُمْ وَمَا أَرَادُوا هَلَكُوا جَمِيعًا، وَإِن أَخَذُوا عَلَى أَيْدِيهِمْ نَجَوْا وَنَجَوْا جَمِيعًا»

«Аллахтын конундарына баш ийген киши менен баш ийбегендердин мисалы кемедеги бир коумго окшойт. Адардын айрымдары кеменин үстүңкү бөлүгүнөн, айрымдары астынан жай алышкан. Кеменин астыңкы кабатынан жай алгандар эгер суу алышмакчы болсо, үстүңкүлөрдү басып өтүшчү. Ошондо алар: Ушул жерден тешип суу алсак болбойбу, үстүңкүлөргө азар бербеген болоор элек, деп калышты. Үстүңкүлөр аларды өз каалоолоруна таштап койсо, баары өлүшөт. Эгер аларды колунан кармап, токтотуп калышса өздөрү да, кеменин астыңкы бөлүгүндөрүлөр да, баары аман калышат».

Бул хадисте көп маани камтылган, маъруфка буйрууга жана мункардан кайтарууга кеңири эшик ачууда, күнөөлөр жасала турган коомдун абалын сүрөттөөдө, коум кемеси кыйроодон аман калышы үчүн Аллахтын буйругу боюнча туура жолдон жүрүшү шарт экендигин, себеби, коом туура жолдон жүрсө нажат табышын, күнөө жолунан жүрүү менен кыйроого учурашын баян кылууда. О.э. анда исламий коомдо Аллахтын буйругу боюнча жүргөн жана Анын чегарасынан чыкпаган султан болушу шарт экендиги да баса белгиленүүдө. Хадистеги «مَثَلُ الْقَائِمِ فِي حُدُودِ اللَّهِ» Аллахтын чегаралары алдында турган киши» – бул кемени башкарган, Аллахтын чегараларын коргоп, коомдогу жакшы-жаман адамдардын өмүрүн коргой турган, маъруфка буйруп, мункардан кайтара турган жана Аллах Азза ва Жалланын динин кызгана турган

киши. Албетте, бул Расуллалах ﷺ «الإمام جنة» деп сыпаттаган халифадан башка киши эмес.

Хадистеги «الْوَأَقِ فِيهَا» чектен четке чыккан кимсе – бул Аллах Азза ва Жалланын чегараларынан четке чыгып, арам кылган нерселерин жасаган, өз нафси-каалоосуна ээрчиген, Анын буйруктарына каршы чыгууга батынган кимсе.

«كَمَثَلِ قَوْمٍ اسْتَهَمُوا عَلَى سَفِينَةٍ، فَأَصَابَ بَعْضُهُمْ أَعْلَاهَا وَبَعْضُهُمْ أَسْفَلَهَا» бир кемедеги коумго окшойт. Алардын айрымдары кеменин үстүңкү кабатынан, айрымдары астыңкы кабатынан жай алышты» сөзү, бул коом биримдигине байланыштуу элестетүү болуп, Расуллалах ﷺдын өтө мыкты элестетүү менен көздөгөн маанилерине жакын. Бул ушундай кыссаны уламалар гана түшүнүп жетет. الاستهام сөзү кемеге (коом кемесине) чыгууну каалаган инсандар ортосунда чүчүкулак таштоо сыяктуу. Бул кеме эки кабат болгон, ошол себептүү адамдар чүчүкулак ташташкан, чүчүкулак натыйжасында кээ бирөөлөргө үстүңкү кабат, кээ бирөөлөрүнө астыңкы кабат насиб кылган.

وَكَانَ الَّذِينَ فِي أَسْفَلِهَا إِذَا اسْتَقَوْا مِنَ الْمَاءِ مَرُّوا عَلَى مَنْ فَوْقَهُمْ، فَقَالُوا: لَوْ أَنَّا خَرَقْنَا فِي مَوْجِنَا أَسْتَيْنَا جَائِدًا أَلْمَاقِي عِزْرًا وَلَمْ نُؤْذِ مَنْ فَوْقَنَا» астынан жай алгандар эгер суу алмакчы болушса, үстүңкүлөрдүн алдынан өтүп аларга азар беришет эле. Ошондо алар: Ушул жерден тешип суу алсак болбойбу, үстүндөгүлөргө азар бербеген болоор элек, деп калышты», деген сөзүнө келсек, бул, астындагылар деңиз суусунан алмакчы болсо, кеменин үстүңкү бөлүгүнө чыгууларына жана суудан пайдалануу укуктарын ушул аркылуу ишке ашырууларына туура келген. Ошондо алар: Суу үчүн кайра-кайра жогоруга чыгуубуз менен ал жердеги инсандарга азар бербейли, дешкен жана бул проблеманын чечими катары деңиз суусун кеменин астыңкы бөлүгүнөн тешип, түздөн-түз өздөрү алууну сунушташкан. Суудан пайдаланууга акысы бар, бул үчүн каалаган каражаттарынан пайдалануусу мүмкүн деп астыңкы бөлүктөгүлөрдү өз эркине таштап койсо болобу?!

فَإِنْ تَرَكَوهُمْ وَمَا أَرَادُوا هَلَكُوا جَمِيعًا، وَإِنْ أَخَذُوا عَلَى أَيْدِيهِمْ نَجَوْا وَنَجَوْا جَمِيعًا»
Үстүңкүлөр аларды өз абалдарына таштап коюшса, бардыгы өлүшөт. Эгер аларды колунан кармап, токтотуп

калышса баары аман калышат», дегендин мааниси. Шек-күмөнсүз, аларды өз каалоосуна таштап коюлса, кемени суу каптап, баары өлүшөт. Эгер аларды токтотуп, андай кылууларына жол бербесе, баары кырсыктан аман калышат. Аллах Азза ва Жалланын хад-чектеринен чыккан, бардык адамдар алдында ашкере күнөөлөрдү жасап жаткан кимсе да кудум ушундай. Аны адамдар эмне кылуулары керек? Каалаган ишин кылуу укугу жана эркиндиги бар деп өз абалына таштап коюу керекпи, акыры, муну менен бүткүл коом өлөт го?! Буга ар кандай акыл жүргүзгөн адамдын жообу анык т.а. – бул сыяктуу залымди шексиз тыюу керек деген жооб болот.

Ушул хадис көп мазмундуу, көп маанилүү жана нафис сөздөрдү өз ичине алган:

Расул Акрам ﷺ кеме жолоочуларын бай жана кембагалга, ак сөөгүнө карап ажыратпады. Таптакыр андай эмес. Бул жерде Аллахтын хад-чегаралары алдында турган киши т.а. Аллах шариятын аткарган жана хидаятынан ажырабаган киши менен, Аллахтын хаддарынан өткөн, Анын динине батынып, арамга кирген кимселердин ортосу ажыратылып жатат. Себеби, чыныгы күч-кудрет жер жүзүнүн маталарынан да, жер жүзүнүн Аллахтан үзүлгөн кыйматтарынан да кубат албайт. Энергияны Аллахтан, Ага болгон ыймандан жана ушул ыйман менен азиз болуудан алат. Бул Аллах Тааланын ушул сөзүндө көөдөлөнгөн:

﴿وَلَا تَهْنُؤُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾

«Сыздашпагыла жана капаланбагыла, эгер момун болсоңор, силер үстөм болуучусуңар» [3:139]

Демек, үстөмдүк жана тууралык булагы ыйман жана Аллахтын буйругун аткарууда.

Бул хадис исламий коом коом катары сактап калышы үчүн, анда шексиз шарый өкүмдөрдүн баары жапырт аткарылышы шарт экендигин, эч бири сыртта калтырылбашын көрсөтүүдө. Бүгүнкү күндөгү мусулмандардын кемеси да ушундай.

Кемде жакшы башкара турган кеме капитаны болушу шарт. Мындай салыштыруу болсо, коомдо Аллахтын чегараларын бузулушуна жол бербей, муну жасап жаткандарды тыйып турган бийлик ээси т.а. Ислам мамлекети болушу шарт экендигине ишара.

Күнөө-күнөөкөрдүк качан пайда болбосун, анын кесепети аны кылганга да тиет, кылбаганга да о.э. ахиретте да, бул дүйнөдө да тиет. Аллах Таала айтат:

﴿وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً وَعَلِمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ

الْعِقَابِ﴾

«Силерден жалаң залым кимселердин өзүнө гана жетпей (тескерисинче, баарына жете турган) балээден сактангыла жана билип койгула, албетте Аллахтын азабы катуу» [8:25]

Ушул хадис мусулман өз каалоосуна эрк берип, жолдон ообошу керектигин, тескерисинче өзү да, башкалар да кыйроодон аман калышы үчүн ар бир кадамын ойлоп басышы жана ар бир аракетин ойлоп кылышы шарттыгын көрсөтүүдө.

Коом кудум кеме сыяктуу. Кеменин ичинде салих да, фажир да, ойгоо да, бейкапар да болот. Кеме аларды өз дарегине жеткирет. Бирок, ал Аллахтын чегараларында турган киши менен туура жүрөт, Аллахка күнөөкөрдүк кылган кимсе менен болсо жолдон чыгат.

О.э. хадисте кеме турмуштун кыска саясаты бойлоп бара жатканы, ал белгиленген бир аралыкка жетиши үчүн белгилүү бир багыты бар экени жана албетте анын токтой турган кургактыгы бар экени, деңиз үстүндө эч качан мекен таап түбөлүк кала албашы көрсөтүлүүдө. Бул ушуга далалат кылат, коомдо жүзөгө чыгаруу үчүн аракет кылына турган максат болушу шарт. Анткени, изден чыгуу акыбети – бул дүйнө жана ахирет азабы, туура жолдон жүрүү – бул дүйнө жана ахирет жыргалчылыгы. Бир инсан Аллахтын хаддарынан чыкканы үчүн өзү тозокко ташталса, экинчи инсан Аллахтын хаддарына баш ийгени үчүн бейишке кирет.

Бул хадистин маани жагынан колдоп-кубаттоочу жана баса белгилөөчү башка шерик хадистери бар. Мисалы, Набий ﷺ дан Зайнаб бинт Аби Салама «Биз арабызда солих инсандар бар болуп, кыйроого учурайбызбы?», деп сурады. Ошондо Расулуллах ﷺ

«نَعَمْ، إِذَا كَثُرَ الْخُبْتُ»

«Ооба, качан хубс көбөйсө», деп жооб берди. Т.а. бузуку жана мункар иштер көбөйсө, бул коомдун кыйроосуна алып барат деди. Саййидибиз Абу Бакр Сыддык رضي الله عنه га карагыла, ал Аллах Тааланын:

﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسُكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَن ضَلَّ إِذَا أِهْتَدَيْتُمْ﴾

«Эй момундар, өзүңөрдү абайлагыла! (Т.а. күнөөлөрдөн сактангыла!) Эгерде, хак-туура жолду эле жолдосоңор, адашкан кишилер силерге зыян жеткире алышпайт»

[5:105]

деген аятын минтип тафсир кылган: «Эй инсандар, силер ушул аятты окуп жатасыңар, мен болсо Расулуллах ﷺ дын мындай дегенин укканмын:

﴿إِنَّ النَّاسَ إِذَا رَأَوْا الظَّالِمَ فَلَمْ يَأْخُذُوا عَلَىٰ يَدَيْهِ أَوْشَكَ أَنْ يَعْمَهُمُ اللَّهُ بِعِقَابٍ مِّنْ عِنْدِهِ﴾

«Качан инсандар залимди көрүшсө, аны зулумунан токтотуп калышпаса, Аллах Өз алдынан алардын баарына азап бериши мүмкүн». (Абу Давуд жана Тирмизий риваяты). Дагы мындай деген:

﴿إِذَا لَمْ تَقْلُ أُمَّتِي لِلظَّالِمِ يَا ظَالِمٌ فَقَدْ تَوَدَّعَ مِنْهَا﴾

«Эгер Умматым залимге «сен залимсин» деп айтпаса, андай уммат менен коштошулат», о.э. ал мындай деген:

﴿لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ، وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ أَوْ لَيْسَ لَطَنُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ شِرَارَكُمْ، فَيَدْعُو

خِيَارَكُمْ فَلَا يَسْتَجَابُ لَهُمْ﴾

«Албетте маъруфка буйруп, мункардан кайтарасыңар. Антпесеңер Аллах үстүңөргө жаман кишилеринерди өкүмдар кылып коёт, мына ошондо, жакшы кишилеринер дуа кылса да, дуалары кабыл болбой калат». Расулуллах ﷺ

айтат:

«مُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ، قَبْلَ أَنْ تَدْعُونِي فَلَا أُجِيبُكُمْ، وَتَسْأَلُونِي فَلَا أُعْطِيكُمْ، وَتَسْتَنْصِرُونِي فَلَا أَنْصُرُكُمْ»

«Дуа кылсаңар кабыл албай коюшумдан, сурасаңар бербей коюшумдан, нусрат-жардам сурасаңар жардам бербей коюшумдан мурда маъруфка буюргула, мункардан кайтаргыла».

Ушул хадис Батыш мусулмандар арасында жалпы урфка айлантууга аракет кылып жаткан нерсеге (эркиндиктерге) бүтүндөй тескери. Батыш аны адам эркиндиги деп атап, мункарду кайтарган инсанды бирөөнүн ишине же жеке турмушуна аралашып жатат деп айыптоодо. Бирок, мункар иш болсо ар бир кудуреттүү инсан аны шексиз кайтарышы лазым, антпесе, кеме кыйроого учурайт. Негизи, коомдо маъруфка буйруу жана мункардан кайтаруу коидасы болушу шарт. Буга тескери катары, бүгүнкү күндө адам эркиндиги, фикир эркиндиги, мүлк эркиндиги, коом эркиндиги сыяктуу түшүнүктөр өкүмдар. Адам бузулушу, фажир болушу жана кафир болушу үчүн эркин таштап коюлган, бул иштер үчүн ал кылмышкер болуп эсептелбейт. Себеби, бул мункар нерселер анын мыйзамдуу корголгон жекече иши болуп эсептелет. □

2016-жылы канзаада Мухаммад ибн Салман кеңири көлөмдүү реформаларды өткөрүүгө багытталган «Vision 2030» деген нерсени баштады. Муну өзү баса белгилегендей, «мамлекеттеги нефтиден кийинки доорго даярдык көрүү» менен түшүндүрдү. Ал өз өкүмдарлыгын бекемдөө, реформаларды өткөрүү үчүн өтө ырайымсыз чараларды колдонду. О.э. АКШнын өкүмдарлыгын бекемдөөгө жана Британия таасирин четтетүүгө каратылган өтө кооптуу саясий иштерди жасады. Чоң-чоң канзаадаларды камакка алуу жана кээ бирөөлөрүн кызматтан четтетүү иштери ошол чараларга кирет. Өзгөчө, өзүнөн мурдагы мураскер канзааданы жана аталаш бир тууганы Мухаммад ибн Найфты четтетип, ордуна өзү мураскер канзаада болуп алды, Ибн Найф АКШ саясатына жан тартышын да этибарга албады. О.э. Мухаммад ибн Салман аталаш бир тууганы мамлекеттик улуттук гвардия командачысы канзаада Мутъиб ибн Абдуллахты жумуштан бошотуп, башкасын койду. Саудия командачылыгы деп айтылып жаткан «коргоо министрлигин өнүктүрүүнүн» алкагында мамлекетте маанилүү аскерий кызматтарда өзгөрүүлөр жүз берди. Мухаммад ибн Салман аткаминерлерди кызматынан бошотуп, ордуна королдун үй-бүлөсүндөгү ага жан тарткан жаш адамдарды кызматка алды. Аскерий командачылыктагы кээ бир жогору кызматтагыларды отставкага чыгарып, алардын да ордуна өзүнүн тарапкерлерин алып келди. Анын буйругу менен кээ бир канзаада жана министрлер коррупция, кызматтан кыянаттык менен пайдалануу сыяктуу айыптар менен камакка алынды. Мухаммад ибн Салман албетте булардын баарын атасы король Салмандын колдоосу астында жасады.

Ибн Салмандын «маданият заманын баштоого» багытталган реформаларынын алкагында мамлекет алгачкы ирет араб модасы апталыгын өткөрдү. Бул үчүн Риязда араб модасы кеңеши ачылды. Массалык концерттер өткөрүлдү. Саудияда кинотеатрлар иш баштаганы жараыяланды. Аялдардын унаа башкарууларына жана футбол көрүү үчүн стадиондорго кирүүлөрүнө уруксат берилди. Эмгек министринин орун басары аял киши болду. Кыздарды лейтенант наамы менен аскерге алууга уруксат берилди. Бүткүл Батыш массалык маалымат каражаттары мындай «реформаларды» кеңири көлөмдө жайып, аны Ататүрктүн жолуна негизделген ыңкылап деп баалашты.

Ал-Ваъй: Ибн Салмандын саясий жана аскерий тармакта жасаган иштери Америка саясатына моюн сунуу болуп эсептелет. О.э. ал мындай иштери менен өзүнүн Америкага малай режимин бекемдөөгө олуттуу аракет кылды. Маданият тармагындагы саясаты Батыш маданиятына моюн сунууну билдирет. Муну менен кудум Саудияда Исламдын колдонулушу ката болгон деген этибарда Ислам Батыш алдында жеңилгендей көрсөтүлдү. Түпкүлүгүндө, саясий жактан алганда, сауддар үй-бүлөсү өз мамлекетин курушкандан бери ал Ислам үчүн да, Исламий Халифалык мамлекети үчүн да балээ болду. Себеби, алар англистерге малайлык кылып, ушул Халифалыкты кулатууларына жардам беришти. Фалестинаны яхүдийлер үчүн баш тартылышында да сауддардын ыфлас колу бар. Сауддар кээде англистерге, кээде америкалыктарга малайлык кылуу саясатын алып барат, саясий же экономикалык тармакта бир да исламий саясат алып барышпаган. Тескерисинче, саясаттары жалаң илманий болгон. Сауддар үй-бүлөсү дин иштерин намаз, орозо, хаж... сыяктуу ибадат маселелерине же эркек-аял мамилелериндеги нике, талак, мурас... сыяктуу ижтимаий маселелерге чектешкен. Бул туурасындагы фатва берүү укугу жогорку шейхке жана фикхий медреселерине чектелген. Булар шарый өкүм болушуна карабастан, иш жүзүндө ырайымсыздык жана башаламандык менен колдонулду. Анткени, Саудия коому пайда болгондон бери, анда уруучулук үрп-адаттары өкүмдар болуп, коом дагы эле ушул жолдо бара жатат.

Мамлекетте бийлик сауддар менен шейхтер ортосунда бөлүштүрүлгөн. Бул болсо, шек-күмөнсүз Батыш тарабынан мусулмандарга зордоп тыгыштырылган динди мамлекеттен бөлүүнүн бир формасы. Ушул Нажд жана Хижаз өлкөсүндө талап кылынган өзгөрүү – бул башкарууну негизинен өзгөртүү жана Халифалык мамлекетин тикелөө. Бул Ислам буйруган, Сауддар үй-бүлөсү каршы күрөшүп жаткан хукм. □

Франциянын мурдагы президенти Николя Саркози жана 300 франциялык коомдук ишмерлер Куръани Каримдин айрым аяттарын бекер кылуу жөнүндөгү петицияга кол коюшту. Францияда чыккан «Le Parisien» гезитинде басылып чыккан бул петиция «Жаңы антисемитизмге каршы» деп аталган макалада жарыяланды. Петицияда «мусулман экстремисттер» яхудий тайпаларга каршы «тынчтык жолу менен этникалык тазалоо» деген нерсени жасап жатышканы айтылып, ушуга ылайык, айрым Куръани Карим аяттарын бекер кылуу талап кылынды. О.э. мусулмандарга Куръандын айрым аяттарын бекер кылуу укугу берүүгө чакырылды, жүйө катары ушул аяттар «яхудийлерди, христиандарды жана кудайсыздарды өлтүрүүнү, жазалоону үгүттөгөнү» айтылат. Петицияга кол койгондордун арасында Николя Саркози, «Шарли эбдо» журналынын мурдагы башкы редактору жана петициянын автору Филипп Вал, мурдагы Франциянын премьер-министрлери болгон Мануэль Вальс менен Жан-Пьер Рафаран, франциялык яхудий композитор Шарль Эзнаур, франциялык яхудий саясий журналист Бернар-Анри Леви, француз актёру Жерар Депардьё, алжирлик жазуучу Буалем Сансал, Франциядагы «Жузур Камар» диаспорасынын мүфтийи Мухаммадали Касим, палестиналык блоггер Валид Хусайний сыяктуу араб жана мусулман адамдар да бар. Мындан тышкары, яхудий, мусулман, католик... жана башка диндерге таандык жооптуулар, жазуучулар, актёр жана композиторлор да табылат.

Өз кезегинде, Азхар петицияда көрсөтүлгөн нерселерди катый четке какты, бул талаптарды «актоо да, кабыл алуу да мүмкүн эмес, демек экөөсү тең жок нерсе» деди. Азхар өкүлү Аббас Шавман өзүнүн Фейсбук баракчасында «Куръандын бир тамгасын да өчүрүп болбойт, андыктан, бул кимселер Аллахтын Китебин туура түшүнүшсүн, бирок, аны туура эмес түшүнө турган болушса, анда мындай түшүнүк жана петицияларын алып тозокко жол ала беришсин» деп жазды. Айрымдар эсептешинче, мындай чакырык «Исламга каршы фикирий экстремизм» болуп, иътикад эркиндигине тескери жана ал алардын жүрөгүндөгү Исламга каршы душмандыкты ачыкка чыгарат. О.э. бул чакырык Куръанды жана анын тафсирын бүтүндөй билбестик болуп, жек көрүү жана диндерге карата терсаяктыкты көрсөтөт. Бул өтө кооптуу чакырык, ага каршы тезинен аракет кылуу шарт.

Мындай ыфлас чакырыкка төмөнкүдөй жооптор болду: чет элдеги исламий борборлор муътадил ислам дини толеранттуу дин экенин, кан төгүүчү дин эместигин, зомбулукка каршы экенин, Куръани Каримде кайрымусулмандарга чабуул кылууга урухсат берген эч кандай нусус жоктугун, бул туурасында келген нусустар чабуулду кайтарып, жанды коргоо жөнүндө келгинин, алар өлтүрүүгө чакырат деп ойлошкон Куръани Каримдеги аяттар түпкүлүгүндө тынчтык жөнүндөгү аяттар экенин көрсөтүп бериши керек.

Ал-Ваъй: мындай кооптуу чакырык Батыштын Ислам террорчу дин деген көз карашын ачыктоодо. Мындай чакырыкка каршы күрөш өз динин жакшы түшүнбөгөн, аны туура эмес коргоп жаткан тигил «уламаларга» гана чектелип калбашы керек. Тескерисинче, биринчи болуп мусулман өлкөлөрүнүн акимдери каршы чыгышы лазым. Мисалы, жүрөгү ыйманга толгон, динин кызганган султан Абдулхамид II рахимахуллах Францияда Мухаммад ﷺ ды акаараттаган спектаклдын көрсөтүлүшүн токтотуп койгон. Рахимахуллах Францияга кескин эскертүү жиберип, мамилелерди үзүү менен коркуткан. Бирок, бүгүнкү күндүн акимдеринде Исламды кызгануу деген нерсени таба албайсыңар, кээ бирөөлөрүндө Исламдын өзү бар экенине шектенисиң. Ошондуктан, алар бул сыяктуу кылмыштарга унчукпай жатышат.

Аллах Субханахудан Ислам жана мусулмандарды рошид Халифалык менен азиз кылышын, Исламга душмандык кылып жаткан куфр жана кафирлерди кор кылышын сурайбыз. Аллахом, Өзүңө болгон сүйүүбүздү бекем кыл, диниңди кең жайып, калымаңды бийик кылуубузга, куфр жана кафирлерди, шайтан жана аны ээрчигендерди жаман көрүүбүзгө жетиштир, Аллахумма амин! □